Modern Klasikler Dizisi - 115

ANTON ÇEHOV

ÜÇ YIL

Rusça aslından çeviren:
YULVA MUHURCİŞİ

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 4175

ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV
ÜÇ YIL

ÖZGÜN ADI
TRİ GODA

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2017
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
KORHAN KORBEK

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM NİSAN 2018, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-436-2

BASKI: AYHAN MATBAASI
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sok. No: 6 Kat: 3
Bağcılar/İstanbul Tel. (0212) 445 32 38 Sertifika No: 22749

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: YULVA MUHURCİŞİ

Lisans derecesini 2011 yılında İ.Ü. Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan aldı. Yüksek lisansını aynı bölümde Rus ressam Nikolay Ge'nin yaratıları ve ikonografik çözümlemeler üzerine, ikinci yüksek lisansını St. Petersburg Devlet Üniversitesi, Yabancı Dil Olarak Rusça Bağlamında Rus Dili ve Kültürü Bölümü'nde sanat tarihi metinlerinde dilsel araçların kullanım özellikleri üzerine yaptı. İ.Ü. Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda doktora çalışmalarına devam etmekte ve araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. İskender Tzitaşi'nin *İskender Tzitaşi'den Mektuplar – Sovyet Dönemi, Kızıl Lazistan, Laz Okulları,* Nikolay Marr'ın *Lazistan'a Yolculuk*, Anton Çehov'un *Altıncı Koğuş* ve Vasili Grossman'ın *Taşlar Ülkesine Yolculuk* adlı kitaplarını çevirmiştir.

Modern
Klasikler
Dizisi - 115

Anton Pavloviç Çehov

Üç Yıl

Rusça aslından
çeviren: Yulva Muhurcişi

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

I

Hava henüz kararmıştı. Orada burada bazı evlerin ışıkları yanıyor, sokağın sonundaki kışlanın ardından solgun ay yüzünü göstermeye başlıyordu. Laptev girişin önündeki bir bankta oturmuş, Pyotr ve Pavel Kilisesi'ndeki akşam duasının bitmesini bekliyordu. Akşam duasından dönen Yulia Sergeyevna'nın önünden geçeceğini, bu esnada onunla konuşmaya başlayabileceğini ve belki de tüm akşamı onunla geçireceğini umuyordu.

Yaklaşık bir buçuk saat boyunca oturdu. Bu süre zarfında hayallerini Moskova'daki dairesi, Moskovalı arkadaşları, uşağı Pyotr ve yazı masası süslüyordu. Karanlık, kıpırtısız ağaçları şaşkın şaşkın izledi. Şimdi Sokolniki'deki yazlıkta değil de, sabah akşam yanında büyük bir hayvan sürüsünün güdüldüğü ve bu esnada korkunç toz bulutlarının kalktığı, boruların çalındığı bir taşra kasabasındaki evde yaşıyor olması garibine gitti. Kendisinin de kısa bir süre önce katıldığı o uzun Moskova sohbetlerini anımsadı. Bu sohbetlerde aşk olmadan yaşanabileceğinden, tutkulu bir şekilde sevmenin psikozdan başka bir şey olmadığından, nihayetinde aşk denen bir şeyin olmadığından, ancak sadece cinslerin fiziksel çekiminin varlığından ve yine buna benzer konulardan bahsetmişlerdi. Sohbetlerini hüzünle andı. Eğer şimdi biri ona aşkın ne demek olduğunu soracak olsa verebilecek bir cevabı olmadığını düşünüyordu.

Akşam duası bitmişti. Kalabalık belirmeye başladı. Laptev karanlık figürleri gergin gergin dikkatle izledi. Piskoposu arabaya bindirip çoktan götürmüşlerdi, çanlar artık çalmıyordu, çan kulesinin üzerindeki kırmızı ve yeşil ışıklar –bunlar kilisedeki yortu vesilesiyle yakılan ışıklardı– peş peşe sönmeye başlamıştı. Ahali kiliseden topluca çıkmış, acele etmeden, pencerelerin altında dura dura birbirleriyle sohbet ediyordu. Laptev sonunda o tanıdık sesi işitti, kalbi güm güm atmaya başladı. Yulia Sergeyevna'nın tek değil de iki kadınla birlikte olduğunu görünce içini bir umutsuzluk kapladı.

– Korkunç bir şey bu, korkunç! –diye fısıldadı. Kıskançlık duyuyordu.– Çok kötü!

Yulia Sergeyevna arkadaşlarıyla vedalaşmak için ara sokağa sapmadan önce köşede durdu. O esnada Laptev'e bir bakış attı.

Laptev:

– Ben de size uğrayacaktım, –dedi.– Babanızla biraz konuşmak istiyordum. Evde mi kendisi?

Yulia:

– Muhtemelen evdedir, –diye cevapladı.– Kulübe bu kadar erken saatte gitmiyor.

Ara sokak bahçelerle çevriliydi. Çitlerin önünde yetişen ıhlamur ağaçları şimdi ay ışığının altında öyle büyük gölgeler oluşturmuştu ki çitlerin ve bahçe kapılarının bir yüzleri tamamen karanlığa gömülmüştü. Ötelerden bir yerden kadınların fısıltılarını ve çekingen kahkahalar duydu. Birileri sessiz sessiz balalayka çalıyordu. Etraf ıhlamur ve saman kokuyordu. Göremediği kişilerin fısıltıları ve bu kokular Laptev'i rahatsız etti. Yanında duran genç kızı kucaklamak; yüzünü, ellerini, omuzlarını öpücük yağmuruna tutmak, hıçkırıklara boğulmak, dizlerine kapanıp onu ne kadar uzun bir süredir beklediğini tutkuyla anlatmak istedi aniden. Genç kızın üzerinden hafif, zar zor hissedilebilen bir tütsü kokusu

geliyordu. Bu koku onun da bir zamanlar Tanrı'ya inandığı, akşam dualarına gittiği, saf ve şiirsel aşkı çokça düşlediği günleri anımsattı. Ancak genç kız ona âşık olmadığı için, bir vakitler düşlediği bu mutluluğu şimdi sonsuza dek kaybetmiş gibi hissediyordu.

Yulia Sergeyevna sıcakkanlı bir tavırla Laptev'in ablası Nina Fyodorovna'nın sağlık durumu hakkında sorular sormaya başladı. Bundan yaklaşık iki ay önce ablasının vücudundan kanserli bir parça almışlardı. Şimdi herkes hastalığın tekrar nüksetmesini bekliyordu.

Yulia Sergeyevna:

– Bu sabah onu ziyarete gittim, –dedi.– Ve bana öyle geldi ki, bu son hafta içerisinde sadece zayıflamakla kalmamış, aynı zamanda rengi de solmuş.

Laptev:

– Evet, evet, –diye onayladı.– Ortada hiçbir belirti yok, ancak her geçen gün daha da güçsüzleştiğini, gözlerimin önünde eriyip gittiğini fark ediyorum. Ne olup bittiğini anlamıyorum.

Yulia Sergeyevna bir dakika sustuktan sonra:

– Tanrım, ne de sağlıklı, toplu, al yanaklı bir kadındı! –dedi.– Burada herkes onu Moskova hanımefendisi diye çağırırdı. Nasıl da kahkahalar atardı! Bayramlarda köylü kadınlar gibi giyinirdi ve bu kıyafetler ona çok yakışırdı.

Toplu, kırmızı suratlı bir adam olan Doktor Sergey Borisıç evdeydi. Dizlerinin altına kadar uzanan uzun bir redingot giydiği için bacakları kısa görünüyordu. Ellerini ceplerinin içine sıkıştırarak çalışma odasında bir köşeden diğerine yürüyor, alçak ses tonuyla "ru-ru-ru-ru" diye şarkı mırıldanıyordu. Sanki henüz yataktan kalkmış gibi ağarmış favorileri dağınık, saçları taranmamıştı. Kanepelerin üzerlerindeki yastıklarla, köşelerde duran eski kâğıt yığınlarıyla, masanın altındaki pis ve hastalıklı kanişle beraber çalışma odası da aynı kendisi gibi dağınık ve düzensiz bir izlenim bırakıyordu.

Kızı çalışma odasına girdikten sonra:

– Mösyö Laptev sizi görmek istiyor, –dedi.

– Ru-ru-ru-ru, –diye daha yüksek sesle mırıldandı doktor. Misafir odasına doğru yöneldi, elini Laptev'e uzatarak:

– İyi haberler mi getirdiniz yoksa? –diye sordu.

Misafir odası karanlıktı. Laptev şapkasını ellerinin arasında tutmuş, ayakta dikilerek verdiği rahatsızlıktan ötürü özür dilemeye başladı. Ablasının geceleri uyuyabilmesi için ne yapması gerektiğini sordu. Hem kadının son derece zayıflaması hem de doktorun bu sabahki ziyareti sırasında aynı soruları ona sorduğu düşüncesi Laptev'in canını sıkmıştı.

– Söyleyin lütfen, Moskova'dan herhangi bir dahiliye uzmanını çağırsak mı? Ne düşünüyorsunuz?

Doktor iç çekti, omuzlarını silkti ve her iki eliyle anlaşılmaz bir hareket yaptı.

Bu soruya alındığı belli oluyordu. Doktor, sürekli insanların ona inanmadığını, kabul görmediğini, kendisine yeteri kadar saygı duyulmadığını, insanların onu sömürdüğünü, dostlarının ise ona kötü niyetle yaklaştığını düşünen, oldukça alıngan ve evhamlı bir adamdı. Daima kendisiyle alay ederdi, onun gibi aptalların ancak halk hor görsün diye yaratıldıklarını söylerdi.

Yulia Sergeyevna lambayı yaktı. Kilisede yorgun düşmüştü. Solgun ve bitkin yüzünden, tembel adımlarından yorgunluğu hissedilebiliyordu. Canı dinlenmek istiyordu. Kanepeye oturdu, ellerini dizlerinin üzerine koydu ve düşüncelere daldı. Laptev çirkin bir adam olduğunun farkındaydı ve şimdi bu çirkinliğini tüm vücudunda hissediyormuş gibi geliyordu. Kısa boylu, zayıf, al yanaklıydı; saçları artık o kadar seyrelmişti ki başı üşüyordu. Kaba ve çirkin yüzleri bile sempatik kılan o ince sadeliği onun yüz ifadesinde bulamazdınız. Kadınların arasında münasebetsiz davranır, oldukça fazla konuşur, hareketleri yapmacık kaçardı. Şimdi ise bu

durumdan ötürü kendini neredeyse küçümsemeye başlamıştı. Beraber oldukları zamanlar Yulia Sergeyevna'nın canı sıkılmasın diye kendini konuşmak zorunda hissediyordu. Ama ne hakkında konuşacaktı ki? Yine ablasının hastalığından mı bahsedecekti?

Tıp hakkında genellikle ne konuşuluyorsa onlardan söz etmeye başladı, temizliğin önemini övdü ve çoktandır Moskova'da bir pansiyon açmak istediğini, hatta maliyet cetvelinin bile hazır olduğunu söyledi. Yaptığı plana göre akşamları pansiyona gelen işçiler beş altı kapik karşılığında ekmekle birlikte bir porsiyon sıcak lahana çorbası içebilecek, battaniyesi olan sıcak ve kuru bir yatak, kıyafetlerini ve ayakkabılarını kurutabilecekleri bir yer edineceklerdi.

Laptev'le beraberken Yulia Sergeyevna genellikle konuşmazdı. Laptev ise garip bir şekilde, belki de bir âşığın içgüdüsüyle genç kızın neler düşündüğünü ve nelere niyetlendiğini tahmin ederdi. Genç kız akşam duasından sonra odasına geçip üzerini değiştirmediğine, çay içmeye oturmadığına göre bu akşam bir yerlere misafirliğe gidecek diye düşündü.

Laptev artık gücenmiş ve sinirlenmiş bir halde:

– Ancak pansiyon işini aceleye getirmeyeceğim, –diye devam etti. Konuşmasını yönelttiği Doktor, Laptev'e donuk donuk ve şaşkınlıkla bakıyordu. Belli ki Laptev'in neden tıp ve temizlik konusunda bir sohbet başlatmaya ihtiyaç duyduğuna anlam veremiyordu.– Muhtemelen, bu maliyet cetvelinden kısa süre içerisinde faydalanamayacağım. Pansiyonun, her türlü girişimi mahveden Moskovalı riyakâr dindarların ve yardımsever hanımların ellerine düşmesinden korkuyorum.

Yulia Sergeyevna ayağa kalktı, elini Laptev'e uzatarak:

– Kusura bakmayın, –dedi.– Benim gitmem gerekiyor. Ablanıza sevgilerimi iletin lütfen.

– Ru-ru-ru-ru, –diye şarkı söylemeye başladı doktor.– Ru-ru-ru-ru.

Yulia Sergeyevna dışarı çıktı. Laptev de biraz bekledikten sonra doktorla vedalaşarak evin yolunu tuttu. Bir insan hayattan tatmin olmadığı, mutsuz hissettiği zaman bu ıhlamur ağaçları, gölgeler, bulutlar, halinden memnun ve kayıtsız tüm bu doğal güzellikler ne kadar da bayağı geliyor! Ay artık tepeye ulaşmıştı. Aşağısında bulutlar hızlı hızlı koşuşturuyordu. "Bu taşra ayı ne kadar da saf gözüküyor! Ne cılız ve acınası bulutlar bunlar!" –diye düşünüyordu Laptev. Henüz yaptığı tıp ve pansiyon hakkındaki konuşma yüzünden utanıyordu. Yarın da iradesine sahip çıkamayıp onu tekrar görmeyi, onunla konuşmayı deneyeceği ve onun gözünde bir yabancıdan başkası olmadığına tekrar emin olacağı için dehşete düştü. Ertesi gün de aynısı olacaktı. Peki ya ne için? Tüm bunlar ne zaman ve nasıl sona erecekti?

Eve girince ablasının yanına gitti. Nina Fyodorovna hâlâ güçlü bir dış görünüşe sahipti ve insanın üzerinde yapılı, güçlü bir kadın izlenimi bırakıyordu. Ancak yüzündeki bu keskin solgun renk yüzünden, özellikle şimdiki gibi gözleri kapalı, sırtüstü uzandığı zamanlar bir ölüyü andırıyordu. Yanı başında on yaşlarındaki büyük kızı Saşa oturuyor, annesine kendi okuma kitabından bir şeyler okuyordu.

Hasta kadın, kendi kendine alçak sesle:

– Alyoşa geldi, –dedi.

Saşa ve dayısı arasında uzun zamandır sessiz bir anlaşma mevcuttu. Birbirlerinin yerine geçiyorlardı. Şimdi Saşa okuma kitabını kapamış, tek bir kelime söylemeden usulca odadan çıkmıştı. Laptev komodinin üzerinden bir tarih romanı aldı, gerekli sayfayı bulduktan sonra yerine oturdu ve yüksek sesle okumaya başladı.

Nina Fyodorovna Moskova'nın yerlilerindendi. İki erkek kardeşiyle birlikte çocuklukları ve gençlikleri Pyatnitskaya Caddesi üzerinde bulunan kendilerine ait bir tüccar

evinde geçmişti. Çocukluk dönemi uzun sürmüş, sıkıcı geçmişti. Babası ona acımasızca davranırdı, hatta üç kez onu sopayla döverek cezalandırmıştı. Annesi ise uzun bir süre bir hastalıkla boğuşmuş ve sonunda ölmüştü. Hizmetçiler kirli, kaba ve ikiyüzlüydüler. Yine kaba, ikiyüzlü olan rahip ve keşişler sık sık evlerine gelir, yer içer, sevmedikleri babasını fena halde yağlarlardı. İki erkek kardeşinin şansları yaver gitmiş, liseye girmişlerdi. Nina ise eğitimsiz kalmıştı; hayatı boyunca kötü bir el yazısına sahip olmuş, tarih romanlarından başka bir şey okumamıştı. Bundan yaklaşık 17 yıl önce, henüz 22 yaşındayken Himki'deki yazlık evlerinde bugünkü eşi olan toprak ağası Panaurov ile tanışmış, ona âşık olmuş ve babasının rızası olmadan gizli bir şekilde evlenmişti. Yakışıklı, biraz küstah, sigarasını kandilden yakan, ıslık çalıp duran Panaurov, babası için tam bir hiçti. Daha sonra damat, mektuplarında çeyiz talep etmeye başlayınca yaşlı adam kızına annesinden kalan kürk mantoları, gümüş eşyayı ve bazı diğer şeylerle birlikte nakit olarak otuz bin ruble göndereceğini, ancak bunu ailesinin hayır duası olmadan yapacağını bildirmişti. Daha sonra yirmi bin ruble daha gönderdi. Para ve çeyizin tamamı harcandı, mal mülk satıldı ve Panaurov ailesiyle birlikte şehre taşınıp il idari dairelerinden birinde işe girdi. Şehirde kendisine başka bir aile kurdu. Bu gayrimeşru aileyle olan ilişkisini açık bir şekilde yaşadığından bu durum her gün birçok konuşmaya neden oldu.

Nina Fyodorovna kocasına hayrandı. Şimdi tarih romanını dinlerken başından ne kadar çok şey geçtiğini, tüm bu zaman boyunca ne kadar çok acı çektiğini, birisi hayatını betimleyip kâğıda dökecek olsa, çok acınası bir hikâyenin ortaya çıkacağını düşünüyordu. Tümör göğsünde yer aldığı için ağrılarının aşktan, aile hayatından kaynaklandığına; onu yatağa düşüren şeyin kıskançlık ve gözyaşları olduğuna emindi.

Aleksey Fyodoriç kitabı kapattı:

– Hele şükür bitti. Yarın diğerine başlarız.

Nina Fyodorovna gülmeye başlamıştı. Her zaman gülen bir kadındı zaten, ancak şimdi Laptev, hastalıktan dolayı ara ara ablasının sağduyusunun zayıfladığını, en küçük şeylere bile hiçbir sebep olmaksızın güldüğünü fark etmeye başlamıştı.

Ablası:

– Öğle yemeğinden önce sen yokken Yulia uğradı, – dedi.– Gördüğüm kadarıyla sevgili babasına pek güvenmiyor. Dedi ki: "Bırakın babam sizi tedavi etmeye devam etsin ama yine de şu mübarek ihtiyara size dua etmesi için gizliden gizliye yazın." Burada öyle yaşlı bir adam varmış.

Biraz sustuktan sonra:

– Yuliçka şemsiyesini bende unuttu. Yarın uğrayıp götürüver, –diye devam etti.– Birinin sonu geldiği zaman ne doktorların ne de yaşlı adamların yardımı dokunabilir.

Laptev konuyu değiştirmek için:

– Nina, geceleri neden uyumuyorsun? –diye sordu.

– Öyle işte. Uyuyamıyorum, hepsi bu. Uzanıp düşüncelere dalıyorum.

– Ne düşünüyorsun peki, canım benim?

– Çocukları, seni... Yaşadığım şu hayatı düşünüyorum. Biliyorsun Alyoşa, çok şeyler yaşadım ben. Yaşadığım şeyleri hatırlamaya bir kalksam... Aman Tanrım! –Nina gülmeye başladı.– Beş çocuk doğurdum ben, şaka değil, üçünü toprağa gömdüm. Doğuma hazırlık yaptığım zamanlar benim Grigori Nikolaiç diğer karısının yanında otururdu. Ebeyi ya da deneyimli bir kadını çağıracak kimse yoktu. Hizmetçiyi çağırmak için sofaya ya da mutfağa çıktığında Yahudilerle, dükkân sahipleriyle, tefecilerle karşılaşırdın. Panaurov'un eve gelmesini beklerdi hepsi. Bazen başım dönerdi. Bunu hiç dillendirmemiş olsa da beni sevmezdi. Şimdi sakinleştim, yüreğim biraz daha hafifledi. Önceleri, biraz daha gençken

gücenirdim, o kadar gücenirdim ki, canım! Bir keresinde –bu biz henüz köyde yaşarken olmuştu– bahçede onu bir kadınla yakalayınca çekip gittim. Gözlerimin alabildiği yere kadar gittim. Nasıl oldu bilmiyorum, kendimi bir kilisenin avlusunda buldum. Dizlerimin üzerine çöküp "Cennetin Çariçesi!" diye haykırdım. Avluda çoktan gece olmuştu, ay parıldıyordu.

Nina Fyodorovna yorgun düşmüştü, boğulur gibi nefes alıp vermeye başladı. Biraz dinlendikten sonra kardeşinin elini aldı, güçsüz ve cılız bir sesle:

– Ne iyi birisin Alyoşa... Ne kadar akıllısın... Ne iyi bir insan çıktı senin içinden! –dedi.

Gece yarısı olunca Laptev ablasıyla vedalaştı, Yulia Sergeyevna'nın unuttuğu şemsiyeyi de yanına alarak dışarı çıktı. Vakit geç olmasına rağmen kadın ve erkek hizmetçiler yemek odasında çay içiyorlardı. Ne düzensizlikti bu! Çocuklar henüz yatmamıştı, onlarla beraber yemek odasında oturuyorlardı. Sessiz sessiz, kısık sesle konuşuyorlar; kandilin duman çıkardığını, yakında sönecek olmasını fark etmiyorlardı. Tüm bu küçük büyük insanların, bir dizi uğursuzluk yüzünden huzuru kaçmış, moralleri bozulmuştu. Antredeki ayna paramparça olmuş, semaver her gün uğulduyormuş, hatta şimdi bile sanki inadına uğuldamaktaymış. Anlattıklarına göre Nina Fyodorovna giyinirken botunun içinden bir fare sıçramış. Tüm bu hadiselerin korkunç açıklaması artık çocuklar tarafından da biliniyormuş. Zayıf ve esmer olan büyük kız Saşa masada hareketsiz bir şekilde oturuyordu. Yüzü korku ve kederle kaplanmıştı. Tombul ve sarışın olan yedi yaşlarındaki küçük kız Lida ise ablasının yanında ayakta duruyor, kaşlarını çatmış yanan ışığa bakıyordu.

Laptev alt kattaki alçak tavanlı odasına indi. Odası her daim ıtır kokardı ve havasızdı. Nina Fyodorovna'nın kocası Panaurov misafir odasında oturmuş gazete okuyordu.

Laptev başıyla selam verip karşısına kuruldu. Her ikisi de suskun bir şekilde oturuyordu. Böyle susarak tüm akşamı geçirdikleri oluyordu ve bu suskunluk ikisinin de canını sıkmıyordu.

Üst katta olan kızlar iyi geceler dilemek için alt kata indiler. Panaurov ses çıkarmadan, acele etmeden birkaç kez istavroz çıkararak kızları kutsadı, elini öpmeleri için uzattı; kızlar da reverans yaptıktan sonra Laptev'e doğru yanaştılar. Laptev de istavroz çıkararak onları kutsadı ve öpmeleri için elini uzattı. Öpücüklerle, reveranslarla dolu bu seremoni her akşam tekrarlanırdı.

Kızlar çıkınca Panaurov gazeteyi bir kenara koyup:

– Bu kutsanmış kasabada hayat çok sıkıcı! –dedi.– İtiraf etmeliyim ki, sevgili dostum, –diye ekledi iç çekerek,– sonunda kendinize bir eğlence bulduğunuz için çok sevinçliyim.

– Neden bahsediyorsunuz?

– Yakın zaman önce Doktor Belavin'in evinden nasıl çıktığınızı gördüm. Oraya koca adamı görmeye gitmediğinizi umuyorum.

– Tabii ki onu görmeye gittim, –dedi Laptev. Yüzü kızardı.

– Elbet öyledir. Ha, bu arada bu koca adam gibi kaba birini gündüz vakti mumla arasanız bulamazsınız. Nasıl pis, yeteneksiz ve hantal bir yaratıktır hayal dahi edemezsiniz! Sizin başkentte taşranın lirik yönüyle hâlâ ilgilenenler var. Peyzaja ve Anton Goremıka*'ya hâlâ ilgi duyarlar. Ancak size yemin ederim dostum, burada lirizmden eser yok. Burada yalnızca vahşilik, ahlaksızlık ve iğrençlik var, başka hiçbir şey yok. Buradaki bilim meraklılarını, başka bir deyişle aydın kesimi ele alın. Hayal edebiliyor musunuz, bu kasabada tam 28 doktor var, hepsi kendine servet edindi, kendilerine ait evlerde yaşıyorlar. Bu sırada halk ise en aciz halde eskisi gibi yaşamını sürdürüyor. Bakın işte, Nina'yı ameliyat ettir-

* Yazar D. V. Grigoroviç'in aynı adlı romanının başkahramanı. (ç.n.)

mek gerekti, aslına bakarsanız sıradan bir ameliyat, ancak gelin görün ki bunun için bile Moskova'dan bir cerrah getirmek zorunda kaldılar. Burada kimse bu iş için elini taşın altına koyamadı. Tahayyül bile edemezsiniz. Bildikleri bir şey yok, hiçbir şey anlamıyorlar, hiçbir şeye ilgi duymuyorlar. Sorun bakalım bunlara kanser neymiş, nasıl bir şeydir, neyden kaynaklanır?

Daha sonra Panaurov, kanserin ne demek olduğunu açıklamaya başladı. Kendisi her bilim dalında uzmandı, sohbet hangi konudan açılırsa açılsın her şeyi bilimsel bir bakış açısıyla açıklardı. Ancak bunu kendine has bir tarzda yapardı. Kan dolaşımı, kimya ve astronomi hakkında kendine ait teorileri vardı. Yumuşak bir ses tonu ve kendinden emin bir edayla yavaş yavaş konuşur, "Tahayyül bile edemezsiniz" derken sözcükleri yalvarırcasına telaffuz eder, gözlerini kısar, cansız cansız iç çeker, bir kral gibi merhametle gülümserdi. Halinden oldukça memnun olduğu, ellili yaşlarını artık düşünmediği belliydi.

Laptev:

– Canım bir şeyler yemek istedi, –dedi.– Şimdi tuzlu bir şey olsa seve seve yerdim.

– Bu da bir şey mi? Hemen ayarlarız.

Biraz bekledikten sonra Laptev ve enişte si Panaurov üst kattaki yemek odasında oturup akşam yemeği yediler. Laptev bir kadeh votkayı mideye indirdikten sonra şarap içmeye başladı. Panaurov ise hiçbir şey içmedi. Hiçbir zaman alkol almamış, kumar oynamamıştı. Buna rağmen kendisinin ve karısının servetini bitirmiş, epey borç yapmıştı. Böyle kısa bir sürede bu kadar çok çarçur etmek için tutkuya değil de başka bir şeye, birtakım özel yeteneklere sahip olmak gerekiyordu. Panaurov lezzetli yemekler yemekten, iyi hizmet görmekten, öğle yemeğinden sonra müzik dinlemekten, sohbet etmekten ve bir çay için kaygısızca on, hatta yirmi beş ruble bahşiş attığı garsonların önünde eğilmesinden hoşlanırdı.

Her daim bütün abonmanlıklarda, piyango çekilişlerinde yer alır; tanıdığı kadınlara isim günlerinde buketler gönderir; fincanlar, bardak tutacakları, kol düğmeleri, kravatlar, bastonlar, parfümler, ağızlıklar, pipolar, köpekler, papağanlar, Japon malları, antik eşya alırdı. Geceliği ipekten, yatağı sedef kakmalı abanoz ağacından, sabahlığı hakiki Buhara kumaşındandı ve tüm bunlara kendi deyimiyle her gün "bir ton" para harcardı.

Akşam yemeği boyunca Panaurov sürekli iç çekti, başını sallayıp durdu.

– Evet, bu dünyada her şeyin bir sonu var, –diye sessiz sessiz konuşuyordu kara gözlerini kısarak.– Âşık olursanız acı çekersiniz. Âşık olmayı bıraktığınızda aldatılırsınız. Çünkü bu dünyada aldatmayan kadın yoktur. Acı çekersiniz, umutsuzluğa kapılırsınız ve bu sefer kendinizi aldatmaya başlarsınız. Lakin daha sonra bütün bunların artık birer anıya dönüşeceği zaman gelir çatar, soğukkanlılıkla her şeyi muhakeme edersiniz ve yaşananları tamamen önemsiz görmeye başlarsınız...

Yorgun düşen ve hafif sarhoş olan Laptev ise Panaurov'un yakışıklı yüzüne, kısaltılmış siyah sakallarına bakıyor, kadınların şımarık, kendine güvenen ve fiziksel çekiciliği olan bu adamı neden bu kadar sevdiklerini anlıyormuş gibi hissediyordu.

Akşam yemeğinden sonra Panaurov evde kalmadı, diğer dairesine doğru yola koyuldu. Laptev de onu uğurlamak için dışarı çıktı. Tüm kasabada sadece Panaurov silindir şapka giyerdi. Gri renkli çitlerin, acınası durumdaki üç pencereli küçük evlerin ve ısırgan otu çalılıklarının arasında Panaurov'un zarif, gösterişli figürü, silindir şapkası ve turuncu eldivenleri her seferinde hem tuhaf hem de hüzünlü bir izlenim uyandırıyordu.

Panaurov ile vedalaştıktan sonra Laptev acele etmeden eve döndü. Ay parlak bir şekilde ışıldıyordu, toprağın üze-

rindeki her bir saman tanesini ayırt edebilmek mümkündü. Laptev, sanki ay ışığı çıplak başını okşuyor, biri saçlarının arasında adeta bir tüyü dolaştırıyor gibi hissediyordu.

Yüksek sesle:

– Seviyorum! –dedi. Koşup aniden Panaurov'a yetişmek, sarılmak, onu affetmek, ona çok miktarda para vermek, daha sonra tarlada, koruluğun içinde bir yerlere koşmak, ardına bakmadan durmadan koşmak istedi.

Eve gelince sandalyenin üzerinde Yulia Sergeyevna'nın unuttuğu şemsiyeyi gördü. Kaptığı gibi hırsla öpmeye başladı. Şemsiye ipektendi, etrafı aşınmış bir lastikle sarılmış eski bir şemsiyeydi, tutacak kısmı sıradan, beyaz kemikten yapılmıştı ve ucuz görünüyordu. Laptev şemsiyeyi tepesine kaldırarak açtı, etrafının sanki mutluluk kokusuyla sarıldığını hissetti.

Daha rahat edecek bir şekilde sandalyeye oturdu, şemsiyeyi elinden bırakmadan Moskova'da bulunan arkadaşlarından birine yazmaya başladı:

"Sevgili, değerli Kostya, size yeni bir haberim var: Tekrar âşık oldum! Tekrar diyorum çünkü bundan yaklaşık altı yıl önce tanışma fırsatına dahi erişemediğim Moskovalı bir aktrise âşıktım. Son bir buçuk yıldır da sizin de tanıdığınız genç ama güzel olmayan 'özel' bir kadınla beraber yaşıyordum. Ah, dostum, genel olarak aşkta şansım hiç yaver gitmedi! Kadınlar konusunda hiç başarılı olamadım. Eğer tekrar kelimesini kullanıyorsam bunun sebebi yalnızca –bunu itiraf etmek her ne kadar üzücü ve kırıcı olsa da– gençliğimin tamamının neredeyse hep aşksız geçmesi, gerçek anlamda ilk defa şimdi, 34 yaşımda âşık olmamdır. Varsın öyle olsun, ben tekrar âşık oldum.

Nasıl bir kızdan bahsettiğimi bir bilseniz! Ona güzel bir kız demek pek mümkün değil. Geniş bir yüzü var, çok zayıf ancak gülünce üzerinde iyiliğin öyle bir mucizevi dışavurumu mevcut ki! Konuştuğu zaman sesi şarkı gibi geliyor, tın-

lıyor adeta. Benimle hiçbir zaman sohbet ettiği yoktur, onu pek de tanımam, ancak ne zaman yakınında olsam zekâ ve yüksek ideallerle dolu nadir, olağandışı bir varlık sezerim içinde. Kendisi dindar biri, bu durumun beni ne derece etkilediğini ve onu gözümde nasıl yükselttiğini hayal edemezsiniz. Bu konuda sizinle sonuna kadar tartışmaya hazırım. Haklı olabilirsiniz, varsın öyle olsun, lakin kendisi kilisede dua ederken bile onu seviyorum. Taşralı olsa da Moskova'da eğitim görmüş, Moskova'mızı seviyor, Moskovalılar gibi giyiniyor. İşte onu bu yüzden seviyorum, seviyorum, seviyorum... Şimdi nasıl kaşlarınızı çattığınızı ve aşkın ne olduğuna, kimi sevip kimi sevmemek gerektiğine vs. vs. dair uzun bir ders vermek için ayağa kalktığınızı görebiliyorum. Ancak sevgili Kostya, âşık olmadığım zamanlarda ben de aşkın ne olduğunu oldukça iyi biliyordum.

Ablam size mektubunuz için teşekkürlerini iletiyor. Bir zamanlar Kostya Koçevoy'u hazırlık sınıfına teslim etmek üzere elinden tutup götürdüğünü sık sık anımsıyor. O zamandan beri sizin için hâlâ zavallı çocuk, diyor zira sizin öksüz bir çocuk olduğunuza dair anılarını korumuş. İşte böyle, zavallı öksüz kardeşim, âşığım ben. Bu bir sır olarak kaldığı müddetçe oradaki tanıdığınız olan o 'özel' kişiye hiçbir şey söylemeyin. Sanıyorum ki, bu durum kendi kendine düzelecek ya da Tolstoy'daki uşağın* da dediği gibi yoluna girecektir..."

Mektubu yazmayı bitirdikten sonra Laptev yatağa uzandı. Yorgun olduğu için gözleri kendiliğinden kapanmıştı ancak nedense bir türlü uykuya dalamadı. Sokaktan gelen gürültü uyumasına engel oluyordu sanki. Sürüyü evin önünden güderken boru çalıyorlardı. Daha sonra çok geçmeden sabah ayini için çanlar çalmaya başladı. Bir at arabası gıcırdaya gıcırdaya geçiyor, pazara giden yaşlı bir kadının sesi etrafa yayılıyordu. Serçeler sürekli ötüp duruyordu.

---

* *Anna Karenina*'da Stepan Oblonski'nin uşağına atıf. (ç.n.)

II

O gün bayram havası gibi neşeli bir sabaha uyandı herkes. Kahverengi bir elbise giymiş, saçları taranmış Nina Fyodorovna'nın koluna girerek saat on gibi salona getirdiler. Odada biraz dolaşan kadın açık pencerenin önünde dikildi. Yüzündeki gülümseme öyle geniş, öyle saftı ki ona bakınca bu ifadeyi azize yüzü olarak adlandıran ve Maslenitsa Yortusu'nu konu eden bir tuval üzerinde çizmek isteyen buralı, sarhoş ressam geliyordu insanın aklına. Çocukların, hizmetçilerin, kardeşi Aleksey Fyodoriç'ın ve kendinin, kısacası herkesin içinde kadının kesinlikle iyileşeceğine dair bir kanı oluştu aniden. Kızlar çığlık çığlığa kahkahalar atarak dayılarını kovalayıp yakalıyorlardı. Evde bir gürültüdür başlamıştı.

Nina'nın sağlık durumunu sormak için eve başka insanlar geldi, kutsal ekmekten getirdiler, bugün neredeyse her kilisede onun için dualar ettiklerini söylediler. Kasabada hayırsever bir insan olduğu için sevilirdi. Parasını gerekli olup olmadığına hiç bakmadan rahatlıkla dağıtan kardeşi Aleksey gibi alışılagelmedik bir şekilde kolayca hayır işleri yapardı. Nina Fyodorovna yoksul öğrencilere para verir, yaşlılara çay, şeker, reçel dağıtır, hali vakti yerinde olmayan gelinleri giydirir, eline bir gazete geçerse ilkönce herhangi bir hayır işi için çağrı ya da birinin yoksul durumu hakkında bir bilgi var mı yok mu onu arardı.

Şimdi de elinde çeşitli yoksul kişilerin, ondan ricada bulunanların bakkaldan ürün satın aldıklarını gösteren bir yığın kâğıt vardı. Kâğıtları bakkal bir gün öncesinde 82 ruble ödemesi ricasıyla Nina Fyodorovna'ya göndermişti.

Kendi çirkin el yazısını zar zor anlayarak:

– Eh, siz de ne kadar çok şey almışsınız, vicdansızlar! – dedi.– Şaka mı bu? Seksen iki ruble! Bunu ödemeyeceğimi bildireceğim!

– Bugün öderim ben, –dedi Laptev.

Nina Fyodorovna'nın canı sıkılmıştı:

– Ama neden ödeyecekmişsin? –dedi.– Sizden ve diğer kardeşimden her ay 250'şer ruble almam yetti artık. Tanrı sizi korusun, –diye ekledi hizmetçilerin duymaması için sessizce.

– Ne var bunda, ben de ayda iki bin beş yüz ruble harcıyorum. Sana tekrar söylüyorum, canım: Ben ve Fyodor gibi senin de para harcamaya hakkın var. Bunu aklından hiç çıkarma. Üç çocuğuz, her üç kapikten biri sana ait.

Ancak Nina Fyodorovna söylenenleri anlamıyordu. Yüzünde öyle bir ifade vardı ki sanki oldukça zor bir problemi zihninde çözmeye çalışıyor gibiydi. Nina'nın para konularındaki bu anlama kıtlığı her seferinde Laptev'i rahatsız ediyor, canını sıkıyordu. Bunun dışında, ablasının söylemekten utandığı ve acı çekmesine neden olan kişisel borçlarının olduğundan şüpheleniyordu.

Birinin ayak seslerini ve ağır ağır nefes alıp verişini duymaya başladılar. Merdivenden yukarı çıkan, her zamanki gibi üstü başı dağınık, saçları taranmamış doktordu.

– Ru-ru-ru, –diye şarkı söylüyordu.– Ru-ru.

Laptev doktorla karşılaşmamak için yemek odasına geçti, sonra da alt kattaki odasına indi. Doktorla anlaşabilmesi ya da teklifsizce evine gidebilmesi Laptev için imkânsız bir şeydi ve Panaurov'un da dediği gibi bu koca adamla şu an karşılaşmak hoş olmazdı. Bu yüzden Yulia Sergeyevna ile de nadiren görüşebiliyordu. Babasının şu an evde olmadığını, eğer Yulia Sergeyevna'ya şemsiyesini şimdi götürürse muhtemelen onu evde tek başına bulabileceğini düşündü. Kalbi sevinçten sıkışmaya başladı. Acele etmesi lazımdı!

Şemsiyeyi kaptı, öldüresiye bir heyecanla aşkın kanatları üzerinde uçarak gitti. Dışarıda hava sıcaktı. Doktorun yaban otları ve ısırganla kaplı kocaman avlusunda yaklaşık yirmi kadar çocuk top oynuyordu. Doktorun her yıl yeniletmek istediği, ama sürekli ertelediği üç tane, eski ve biçimsiz

ek binada yaşayan kiracıların, ustaların çocuklarıydı bunlar. Çınlayan, güçlü sesler etrafa yayılıyordu. Uzaktaki bir köşede, verandanın yanında Yulia Sergeyevna ellerini arkada birleştirmiş dikiliyor, oyunu izliyordu.

Laptev:

– Merhaba! –diye seslendi.

Genç kız etrafına bakındı. Laptev genellikle onu ilgisiz, soğuk ya da dünkü gibi yorgun düşmüş görürdü. Şimdi ise top oynayan çocukların yüzündeki gibi canlı ve neşeli bir ifade vardı yüzünde.

– Bakın, Moskova'da böyle neşe içinde oynamıyorlar hiç, –dedi Laptev'e doğru yürürken.– Bununla birlikte orada böyle büyük avlular, koşacak yer yok tabii. Babam da az önce size doğru yola çıktı, –diye ekledi çocuklara bakarak.

Laptev daha önce fark etmediği, Yulia'nın sanki sadece bugün içinde açan gençliğine hayranlık duyarak:

– Biliyorum, ama ben babanıza değil size geldim, –dedi. Altın zincir takılı zarif, beyaz boynunu sanki bugün ilk kez görüyormuş gibiydi.– Size geldim... –diye tekrar etti.– Ablam dün unuttuğunuz bu şemsiyeyi gönderdi.

Genç kız şemsiyeyi almak için elini uzattı, ancak Laptev şemsiyeyi göğsüne bastırdı. Kendini bir kez daha dün gece şemsiyenin altında otururken yaşadığı o tatlı coşkulu hale kaptırarak tutkuyla, kendine hâkim olamayarak konuşmaya başladı:

– Bunu bana hediye edin, sizden rica ediyorum. Hatıranız olarak saklayacağım... Tanışmamızın anısına... O kadar göz kamaştırıcı bir şemsiye ki!

Yüzü kızaran Yulia:

– Alın öyleyse, –dedi.– Ancak şemsiyede göz kamaştırıcı bir şey yok.

Laptev kendinden geçmiş bir halde genç kıza bakıyor, susuyor, ne söyleyeceğini bilemiyordu.

Yulia Sergeyevna bir süre sustuktan sonra:

– Ne diye sizi bu sıcağın altında tutuyorum ki? –dedi. Ve aniden gülmeye başladı.– İçeri geçelim.

– Sizi rahatsız etmiyorumdur umarım?

Sofaya girdiler. Yulia Sergeyevna mavi çiçekli beyaz elbisesini hışırdata hışırdata yukarı kata koştu.

– Rahatsız olmam, –dedi merdivenin ortasında durarak.– Gördüğünüz gibi hiçbir şey yaptığım yok. Bana sabahtan akşama kadar her gün bayram.

– Bahsettiğiniz şeyi anlayamadım, –dedi Laptev kıza yanaşarak.– Kadınların ve erkeklerin istisnasız her gün çalıştıkları bir ortamda yetiştim ben.

– Ya yapacak hiçbir iş yoksa?

– Hayatınızı öyle koşullar altına koymalısınız ki çalışmak bir gereksinim olsun. Çalışmadan temiz ve mutlu bir hayata sahip olamazsınız.

Şemsiyeyi tekrar göğsüne bastırdı. Sessizce, kendisi için de beklenmedik bir şekilde, sanki bir başkasının sesiyle şöyle dedi:

– Eğer eşim olmayı kabul etseydiniz size her şeyimi verirdim. Her şeyimi... Ödeyemeyeceğim hiçbir bedel, yapamayacağım hiçbir fedakârlık yok.

Ürperen genç kız Laptev'e şaşkınlık ve korku içinde baktı.

– Ne diyorsunuz siz! –diye söylendi. Rengi solmuştu.– Sizi temin ederim ki bu mümkün değil. Affedin.

Sonra hızla, elbisesini aynı şekilde hışırdata hışırdata daha yukarı çıktı ve kapıların ardında gözden kayboldu.

Laptev bunun ne anlama geldiğini anlamıştı. Ruh hali öyle keskin bir şekilde ve aniden değişmişti ki sanki içindeki ateş birden sönmüştü. Aşağılanan, hor görülen, beğenilmeyen, itici belki de tiksinç, dışlanmış bir adam gibi utanca düşüp evden dışarı çıktı.

"Her şeyimi verirdim," diye kendini taklit etti sıcağın altında eve giderken. İfadelerinin detaylarını hatırlıyordu.

"Her şeyimi verirdim, tam tüccar ağzı. Senin her şeyini kim ne yapsın?"

Henüz ağzından çıkan şeyler iğrenç derecede aptalca geliyordu. Neden herkesin istisnasız çalıştığı bir ortamda yetiştiği yalanını söylemişti ki? Neden ders verir gibi bir ses tonuyla temiz ve mutlu bir hayattan bahsetmişti? Söyledikleri akıllıca değildi, ilgi çekici de değildi. Sahteydi hepsi, tam bir Moskovalının söyleyeceği gibi sahteydi. Ancak şimdi yavaş yavaş kayıtsız bir ruh haline bürünmeye başlamıştı, tıpkı ağır bir hükümden sonra suçluların içine düştüğü bir ruh hali gibiydi bu. Tanrı'ya şükür, artık her şeyin geçtiğini düşünüyordu. O korkunç belirsizlik durumu ortadan kalkmıştı, artık tüm gün beklemesine, hasret çekmesine, sürekli tek bir şey hakkında düşünmesine gerek yoktu. Artık her şey açık ve netti: Kendi mutluluğuna dair tüm umutlarını bir kenara bırakması; istekleri, umutları olmadan yaşaması, hayal kurmaması, beklentiye girmemesi gerekiyordu. Dindirmeye çalışmaktan artık bıktığı o can sıkıntısından kurtulmak için başkalarının işleriyle, başkalarının mutluluklarıyla meşgul olabilirdi. O zaman fark etmeden yaşlanacak, hayatı sona doğru yaklaşacak ve başka bir şeye ihtiyacı kalmayacaktı. Artık hiçbir şeye aldırmıyor, hiçbir şey istemiyordu, soğukkanlılıkla akıl yürütebiliyordu. Ancak yüzüne, özellikle gözlerinin altına bir ağırlık çökmüş, alnı bir lastik gibi gerilmişti, gözyaşları ha fışkırdı ha fışkıracaktı. Tüm vücudunda bir kırgınlık hissettiği için yatağa uzandı, yaklaşık beş dakika içerisinde deliksiz bir uykuya daldı.

III

Laptev'in beklenmedik teklifi Yulia Sergeyevna'yı çaresizliğe sürüklemişti.

Laptev'i az tanıyordu, tesadüf eseri onunla tanışmıştı. Zengin bir adamdı, "Fyodor Laptev ve Oğulları" adlı ünlü Moskova şirketinin temsilcisiydi; her daim ciddi, görünüşü-

ne bakılırsa akıllı, ablasının hastalığı yüzünden endişeliydi. Laptev'in ona hiç ilgi göstermediğini düşünüyordu, kendisi de ona karşı tamamen ilgisizdi. Ve şimdi merdivende yaptığı bu beklenmedik açıklama, bu acınası, hayranlık dolu yüzü...

Yapılan teklif hem aniden gerçekleştiği hem eş kelimesi telaffuz edildiği hem de teklifi reddetmek zorunda kaldığı için Yulia Sergeyevna'nın canı sıkılmıştı. Laptev'e neler söylediğini artık hatırlamıyordu, ancak onu reddederken hissettiği o ani ve nahoş duygunun izlerini hâlâ hissedebiliyordu. Laptev'den hoşlanmıyordu. Dış görünüşü tezgâhtarı andırıyordu, ilginç biri değildi. Teklifi reddetmekten başka bir cevap veremezdi, fakat yine de sanki hata yapmış gibi kendini rahatsız hissediyordu.

Yatağının üzerinde asılı duran ikonaya bakarak, çaresizlik içinde:

– Aman Tanrım, daha odaya girmeden, hem de merdivende! –dedi.– Önceden kur yapmışlığı da yok, ne garip, ne görülmedik bir şey...

Yalnız başına geçirdiği her saat endişesi daha da artmaya başladı. Tek başına bu ağır duyguyla baş edecek gücü bulamıyordu kendinde. Birinin onu dinleyip doğru hareket ettiğini ona söylemesi gerekiyordu. Ancak konuşacak kimsesi yoktu. Annesi uzun zaman önce ölmüştü, babasını ise garip bir insan olarak görüyordu; onunla ciddi bir konuşma yapamazdı. Kaprisleri, aşırı alınganlığı ve anlaşılmaz jestleri yüzünden babasından çekiniyordu ve konuşacak olsa da bunu yalnızca babası kendi hakkında konuşmaya başlamadan önce yapması gerekiyordu. Dua esnasında da tamamen samimi olamıyordu, zira muhtemelen, Tanrı'dan neyi özel olarak istemesi gerektiğini bilmiyordu.

Semaver getirildi. Yüzü solmuş, yorgun ve aciz görünen Yulia Sergeyevna yemek odasına geçti, çayı kaynattı –bu onun göreviydi– ve babasına bir bardak doldurdu. Dizlerinin altına gelen uzun redingotunun içinde, yüzü kızarmış,

saçları dağınık, ellerini ceplerinin içine sokan Sergey Borisıç, adeta kafesin içindeki vahşi bir hayvan gibi yemek odasında oradan oraya dolanıp duruyordu. Masanın yanında duruyor, bardağından iştahla bir yudum alıyor, tekrar yürümeye başlıyordu. Ve sürekli bir şeyler düşünüyordu.

Yulia Sergeyevna:

– Bugün Laptev bana evlenme teklifinde bulundu, –dedi. Yüzü kızarmıştı.

Doktor, kızının yüzüne baktı. Sanki hiçbir şey anlamamış gibiydi.

– Laptev mi? –diye sordu.– Panaurov'un kayınbiraderi olan mı?

Sergey Borisıç kızını severdi. Er ya da geç genç kız evlenecek, babasını bırakacaktı, ancak doktor bu konu hakkında düşünmemeye gayret ediyordu. Yalnızlıktan korkardı. Nedense bu koca evde tek başına kalırsa felç geçireceğini düşünüyordu. Ama bu konu hakkında da açıkça konuşmaktan hoşlanmazdı.

– Ne var bunda, buna memnun oldum, –dedi omuzlarını silkerek.– Seni gönülden tebrik ediyorum. Şimdi benden ayrılmak için muazzam bir fırsat çıktı önüne, sen de bu durumdan oldukça memnunsundur. Seni tamamen anlıyorum. Yaşlı, hasta, yarı akıllı bir babanın yanında yaşamak senin yaşlarında biri için oldukça ağır olmalı. Seni oldukça iyi anlıyorum. Bir an önce geberip gitseydim, şeytan beni alıp götürseydi herkes mutlu olurdu. Seni gönülden tebrik ediyorum kızım.

– Teklifini geri çevirdim.

Doktorun içi rahatlamıştı, lakin kendini tutamıyordu. Şöyle devam etti:

– Hayret ediyorum, uzun zamandır hayretler içerisindeyim, beni neden bu zamana kadar tımarhaneye yatırmadılar? Neden üzerimde deli gömleği değil de bu redingot var? Hâlâ adalete ve iyiliğe dair inancım var, aptal idealistin te-

kiyim. Bu zamanda bu delilik değil de nedir? Peki, hakikat anlayışıma, dürüst hallerime insanlar nasıl karşılık veriyorlar? Neredeyse beni taş yağmuruna tutacaklar, tepeme çıkacaklar. En yakın akrabalarım bile benden faydalanmaya çalışıyorlar. Şeytan benim gibi yaşlı bir ahmağı alsa da kurtulsam...

– Sizinle insan gibi konuşmak mümkün değil!

Babasının ona çoğu zaman nasıl haksızlık ettiğini anımsayarak büyük bir öfkeyle aniden masadan kalktı, odasına gitti. Lakin bir süre bekledikten sonra babasına çoktan acımaya başlamıştı. Doktor kulübe gideceği vakit aşağıya kadar onu uğurladı, ardından kapıyı kilitledi. Dışarıda sert ve fırtınalı bir hava vardı. Rüzgârın zorlamasıyla kapı titriyordu, antrede her taraftan gelen esinti yüzünden mum neredeyse sönecekti. Yulia yukarı kattaki bütün odaları gezerek pencerelerin ve kapıların önünde istavroz çıkardı. Rüzgâr uğulduyordu, sanki birisi çatının üzerinde yürüyor gibiydi. Daha önce hiç bu kadar canı sıkılmamıştı, hiçbir zaman kendini bu kadar yalnız hissetmemişti.

Kendi kendine şu soruyu sordu: Sadece dış görünüşü hoşuna gitmediği için bir insanı reddederek iyi bir şey mi yapmıştı? Aslında sevmediği bu adamla evlenmek, hayalleriyle, mutluluk hakkındaki düşünceleriyle ve evlilik hayatıyla sonsuza kadar vedalaşmak anlamına geliyordu. Ancak hayallerini kurduğu kişiyle ileride bir gün karşılaşacak mıydı, ona âşık olacak mıydı? Artık 21 yaşındaydı. Kasabada bir damat adayı yoktu. Tanıdığı tüm erkekleri –memurları, pedagogları, subayları– düşündü. İçlerinden biri çoktan evlenmişti; evlilik hayatları anlamsızlığı ve sıkıcılığıyla göze çarpıyordu. Diğerleri sıkıcı ve sönüklerdi, zekâ ve ahlak sahibi değillerdi. Laptev ne de olsa Moskovalıydı, üniversite bitirmişti, Fransızca konuşuyordu; birçok zeki, asil, müthiş insanın olduğu, etrafın sürekli sesle dolu olduğu, muazzam tiyatroların, müzikallerin, kusursuz terzilerin, şekerleme

dükkânlarının bulunduğu başkentte yaşıyordu... Kutsal Kitap'ta bir kadının kocasını sevmesi gerektiği yazıyordu. Romanlarda da aşka muazzam bir anlam veriliyordu. Peki, bunlarda bir abartı yok mu? Aşk olmadan evlilik hayatı sürdürülemez mi? Aşkın kısa süre sonra geçtiğini, geriye yalnızca alışkanlığın kaldığını, evlilik hayatının yegâne amacının aşk ve mutluluk değil, örneğin çocuk yetiştirme, ev işleriyle ilgilenme vb. gibi sorumluluklar olduğunu söylüyorlardı. Evet, belki Kutsal Kitap da kocana duyduğun aşkı bir yakınına duyduğun sevgi, saygı, müsamaha olarak görüyordur.

Gece olunca Yulia Sergeyevna akşam duasını dikkatlice okudu, daha sonra dizlerinin üzerine çöktü, ellerini göğsünde birleştirerek kandilin ışığına baktı.

– Bana doğru yolu göster Meryem Ana! Akıl ver Tanrım! –dedi içlenerek.

Yulia Sergeyevna hayatı boyunca, bir zamanlar damat adaylarını reddettikleri için acılar içinde pişmanlık duyan, üzüntülerini dile getiren yaşı geçmiş, zavallı ve değersiz kızlarla karşılaşmıştı. Onun başına da aynı şey mi gelecekti? Bir manastıra kapansa ya da hemşirelik yapsa daha iyi olmaz mıydı?

Üzerindekileri çıkardı, yatağa uzandı, kendi üzerinde ve havada haç çıkardı. Aniden koridorda acı acı ve keskin bir zil sesi duyuldu.

– Ah, Tanrım! –dedi. Zil sesinden duyduğu iç bayıltıcı rahatsızlığı tüm vücudunda hissedebiliyordu. Yatağında uzanıyor, sürekli bu taşra hayatında nasıl zavallı hadiselerin meydana geldiğini, hayatın nasıl tekdüze ve aynı zamanda huzursuz edici olduğunu düşünüyordu. Sürekli irkilmek, bir şeylerden korkmak, sinirlenmek ya da kendinizi suçlu hissetmek zorunda kalırdınız. Sonunda sinirleriniz o kadar bozulurdu ki battaniyenin altından bakmak bile korkunç gelirdi.

Yarım saat sonra aynı keskin zil sesi tekrar etrafa yayıldı. Hizmetçi uykuya dalmış ve sesi duymamış olmalıydı. Yulia Sergeyevna mumu yaktı, titreyerek ve hizmetçiye sinirlenerek giyinmeye başladı. Giyindikten sonra koridora çıktı. Aşağıda olan hizmetçi kapıyı tekrar kilitlemişti bile.

– Beyefendinin geldiğini sandım, oysa hasta için gelmişler, –diye açıkladı.

Yulia Sergeyevna odasına döndü. Şifoniyerin çekmecesinden bir deste kâğıt çıkardı. Kâğıtları iyice kardıktan sonra en alttan çekeceği kart kırmızı renkli çıkarsa evet demeye, yani Laptev'in teklifine razı olmaya, siyah renkli çıkarsa hayır demeye karar verdi. Çektiği kart maça onlusuydu.*

Bu durum onu yatıştırmıştı, uykuya daldı. Ama sabah olunca tekrar evet ile hayır arasında kararsız kaldı. Eğer isterse şimdi hayatını değiştirebileceğini düşünüyordu. Düşünceler ona bir türlü rahat vermiyordu. Yorgun düşmüştü, kendini iyi hissetmiyordu. Ancak yine de saat on biri biraz geçe giyindi ve Nina Fyodorovna'yı görmek için evden çıktı. Laptev'i görmek istiyordu. Belki şimdi gözüne daha iyi gözükecekti, belki de şimdiye kadar hata yapmıştı...

Rüzgâra karşı yürürken zorlandı. İki eliyle şapkasını tutarak zar zor ilerliyordu. Tozdan hiçbir şey görmüyordu.

IV

Ablasının odasına girince aniden Yulia Sergeyevna'yı gören Laptev, tiksinilen insanın küçük düştüğü o durumu tekrar yaşadı. Dünkü olaydan sonra ablasını ziyaret ederek onunla böyle kolayca karşılaşabiliyorsa ya ona hiç dikkat etmiyor ya da onu çok önemsiz biri olarak görüyor sonucuna vardı. Ancak genç kızla selamlaşınca, gözlerinin altı tozla kaplı olan Yulia Sergeyevna üzgün üzgün ve suçlu gibi Laptev'e baktı. Laptev, genç kızın da acı çektiğini anlamıştı.

---

* Maça onlusu olumsuz, kötü olayları işaret eder. (ç.n.)

Yulia Sergeyevna kendini iyi hissetmiyordu. Çok az bir süre, yaklaşık on dakika kadar oturduktan sonra veda etmek üzere ayağa kalktı. Dışarı çıkarken Laptev'e:

– Beni eve kadar geçirin, Aleksey Fyodoriç, –dedi.

Sokak boyunca ses çıkarmadan, şapkalarını tutarak yürüyorlardı. Laptev rüzgâra kalkan olmak için genç kızın arkasından gidiyordu. Ara sokağa vardıklarında rüzgâr dinmişti. Her ikisi de yan yana yürümeye başladı.

Yulia Sergeyevna:

– Dün kabalık ettiysem beni bağışlayın, –diye söze girdi. Sanki ağlamaya hazırlanıyormuş gibi sesi titriyordu.– Nasıl bir işkencedir bu! Bütün gece uyumadım.

Laptev, genç kızın yüzüne bakmadan:

– Bense bütün gece çok iyi bir uyku çektim, –dedi.– Ancak bu iyi hissettiğim anlamına gelmiyor. Hayatım paramparça, derinlemesine mutsuzum. Ve dün akşamki reddedişinizden sonra adeta zehirlenmiş gibi etrafta dolaşıyorum. En ağır söz dün söylendi. Bugün artık sizden çekinmiyorum ve açıkça konuşabilirim. Sizi ablamdan, merhum annemden çok seviyorum... Ablam ve annem olmadan yaşayabilirim, yaşadım da. Ama siz olmadan yaşamak benim için anlamsız, bunu yapamam...

Laptev her zamanki gibi şimdi de genç kızın niyetini anlamaya çalışıyordu. Dünkü konuşmaya devam etmek istediğini, sırf bunun için ondan yolda eşlik etmesini rica ettiğini anlamıştı. Şimdi de evine götürüyordu. Ancak "hayır" cevabının üzerine daha ne ekleyebilirdi ki? Aklında başka ne vardı? Bakışlarına, gülümsemesine, hatta yanında yürürken başını ve omuzlarını tutuşuna, kısacası her şeye bakarken kendisini önceki gibi sevmediğini, onu bambaşka bir insan olarak gördüğünü anlamıştı. Daha fazla ne söylemek isteyebilirdi ki?

Doktor Sergey Borisiç evdeydi.

– Hoş geldiniz, sizi gördüğüme çok sevindim Fyodor

Alekseiç, –dedi. Adını ve baba adını karıştırmıştı.– Çok, çok sevindim.

Doktor eskiden bu kadar dostça davranmazdı. Laptev, doktorun da artık tekliften haberdar olduğu sonucunu çıkardı. Bu durum hoşuna gitmemişti. Şimdi içinde oturduğu misafir odası kalitesiz ve zevksiz dekoruyla, kötü tablolarıyla üzerinde garip bir izlenim uyandırmıştı. Odada koltuklar ve abajurlu kocaman bir lamba olsa da boş bir mülkü, geniş bir ambarı andırıyordu. Bu odada ancak doktor gibi bir insanın kendini evinde hissedebileceği açıktı. Bunun neredeyse iki katı büyüklüğündeki bir diğer odayı da salon diye adlandırmışlardı. Burada da bir dans sınıfındaki gibi sadece sandalyeler duruyordu. Misafir odasında oturduğu ve doktorla ablası hakkında konuştuğu sırada Laptev'in içini bir şüphe kemirmeye başladı. Yulia Sergeyevna, teklifi kabul ettiğini ona bildirmek için mi ablası Nina'ya uğramış ve sonrasında onu buraya getirmişti? Ne korkunç bir şeydi bu. Ama daha korkuncu yüreğinin böylesi kuşkulara açık olmasıydı. Dün akşam ve gece boyu baba ile kızın uzun uzun fikir alışverişinde bulunduklarını, muhtemelen uzun süre tartıştıklarını ve zengin bir insanı reddederek Yulia'nın düşüncesizce davrandığı sonucuna vardıklarını hayal etti. Buna benzer durumlarda ebeveynlerin söylediği sözler kulaklarında çınlıyordu:

"Ona âşık olmadığın aşikâr, ama elde edeceğin faydayı bir düşün!"

Doktor, hastalarını ziyaret etmek için hazırlanmaya başladı. Laptev de onunla beraber çıkmak istiyordu ancak Yulia Sergeyevna:

– Siz kalın, rica ediyorum, –dedi.

Acı çekiyordu, ümitsizliğe kapılmıştı. Düzgün, iyi kalpli, seven bir insanı sırf hoşuna gitmediği için geri çevirmenin, özellikle bu evlilikle hayatını; neşesiz, tekdüze, aylak hayatını değiştirebilecek bir fırsatı yakalayabilecekken, gençliği

elden giderken ve gelecekte de daha parlak bir şeyler gözükmezken; tüm bu koşullar altında teklifi reddetmenin delilik, kapris ve çılgınlık olduğuna artık kendini inandırmıştı. Bu yüzden Tanrı bile onu cezalandırabilirdi.

Babası dışarı çıktı. Adımları duyulmaz olunca Yulia Sergeyevna birden Laptev'in karşısına geçip durdu, kararlı kararlı konuşmaya başladı. Konuşurken yüzü oldukça solgun bir hal almıştı.

– Dün uzun uzun düşündüm, Aleksey Fyodoriç... Teklifinizi kabul ediyorum.

Laptev öne doğru eğildi, genç kızın elini öptü. Yulia da soğuk dudaklarıyla beceriksizce onun başını öptü. Bu aşk ilanında aslolan şeyin, yani Yulia'nın aşkının eksik olduğunu, bunun yerine gereksiz bir sürü şeyin varlığını hissediyordu Laptev. Bağırmak, kaçmak, o an Moskova'ya gitmek istiyordu canı. Ama genç kız yanı başında duruyordu, ona o kadar güzel gözüküyordu ki Laptev tutkunun esiri oldu. Şu an mantıklı düşünmek için artık geç olduğunu anladı, genç kızı tutkuyla kucakladı, göğsüne bastırdı, ona sen diye hitap ederek birtakım sözler mırıldandı, boynunu, daha sonra yanağını ve başını öptü...

Genç kız bu okşamalardan korktuğu için pencereye doğru yanaştı. Her ikisi de birbirlerine açıldıkları için pişman olmuşlardı. Utanarak kendi kendilerine "Şimdi bunun ne gereği vardı?" diye soruyorlardı.

Ellerini sıkan genç kız:

– Ne kadar mutsuz olduğumu bilseydiniz! –dedi.

Kıza yanaşan Laptev:

– Neyiniz var? –diye sordu. O da ellerini sıkıyordu.– Canım benim, Tanrı aşkına söyleyin, nedir? Ama size yalvarıyorum, sadece doğruyu, yalnızca doğruyu!

– Aldırış etmeyin, –dedi Yulia Sergeyevna. Zorla gülümsüyordu.– Size söz veriyorum, güvenilir ve sadık bir eş olacağım... Bu akşam bana gelin.

Laptev daha sonra ablasının yanında oturmuş tarih romanı okurken her şeyi hatırlamaya başlamıştı. Onun o yüce, saf ve engin duygularına karşılık önemsiz bir yanıt alması onu gücendirmişti. Sevilmiyordu; teklifi, muhtemelen, sadece zengin biri olduğu için kabul edilmişti. Yani kendinde en az değer verdiği şey için tercih edilmişti. Tanrı'ya inanan bu saf kızın para konusunu bir kez bile düşünmediği sonucuna varılabilirdi ancak onu sevmiyordu işte, ona âşık değildi. Ve belli ki bir hesabı vardı. Belki de tamamen düşünülüp taşınılmış bir hesap değildi, bulanık bir hesaptı fakat yine de bu bir hesap işiydi. Doktorun evinin zevksiz dekoru midesini bulandırıyordu. Doktorun kendisi de adeta Kornevil Çanları operetinden çıkmış Gaspard gibi acınası, şişko ve cimrinin biriydi. Yulia adı bile artık kulağına kaba geliyordu. Öz itibarıyla birbirine tamamen yabancı olan bu iki insanın, hele ki Yulia tek bir duygu ibaresi göstermemişken, sanki bir çöpçatan onları tanıştırmış gibi nasıl dünya evine gireceklerini hayal ediyordu ve Laptev için şimdi, bu evliliğin kendisi gibi banal olan tek bir tesellisi vardı. Bu evliliğin ne ilk ne de son olduğuna, binlerce insanın böyle evlendiklerine, Yulia'nın zamanla, onu en kısa sürede tanıdıktan sonra sevebileceğine dair bir teselliydi bu.

– Romeo ve Yulia! –dedi Laptev kitabı kapattıktan sonra. Gülmeye başlamıştı.– Nina, Romeo benim. Beni tebrik edebilirsin, bugün Yulia Belavina'ya evlenme teklif ettim.

Nina Fyodorovna, Laptev'in şaka yaptığını düşünüyordu. Ancak daha sonra inandı ve ağlamaya başladı. Bu haber onun hoşuna gitmemişti.

– Ne diyeyim, tebrik ederim. Ama neden bu kadar ani gelişti?

– Hayır, ani gelişmedi. Marttan beri süren bir şey bu, sadece sen hiçbir şey fark etmedin. Ona tam da burada, senin odanda tanıştığım mart ayında âşık olmuştum daha.

Nina Fyodorovna biraz sustuktan sonra:

– Ben de bizim Moskovalı kızlardan biriyle evleneceğini sanıyordum, –dedi.– Bu çevredeki kızlar daha sıradan. Ama önemli olan, Alyoşa, senin mutlu olman. En önemlisi bu. Grigori Nikolaiç beni sevmiyordu. Bunu gizlemek de mümkün değil. Nasıl yaşadığımızı sen görüyorsun. Elbette her kadın iyi yürekliliğin ve aklın için sana âşık olabilir ancak Yuliçka enstitü* mezunu ve soylu bir aileden geliyor. Zekâ ve iyi kalplilik onun için yeterli değil. O genç bir kız ama sen, Alyoşa, artık genç ve yakışıklı değilsin.

Son söylediği sözleri yumuşatabilmek için Laptev'in yanağını okşadı:

– Yakışıklı değilsin ama kıymetli birisin.

Nina heyecanlanmıştı, öyle ki yanaklarında hafif bir kızarıklık bile belirdi. Eline bir ikona alarak Alyoşa'yı kutsamasının uygun olup olmayacağı hakkında heyecanla konuşmaya başladı. Ne de olsa büyük ablasıydı ve annesinin yerine geçmişti. İnsanlar yargılamasın diye düğünü gerektiği gibi, törensel bir havayla ve neşe içinde yapmak gerektiği konusunda kederli kardeşini sürekli ikna etmeye çalıştı.

Laptev daha sonra Belavin'lerin evine damat adayı olarak günde üç dört kez gitti. Artık Saşa'nın yerine geçecek, tarih romanı okuyacak vakti yoktu. Yulia, Laptev'i misafir odasına ve babasının odasına uzak olan kendi iki odasında ağırlıyordu. Laptev bu iki odayı da epey beğeniyordu. Burada koyu renkli duvarlar, köşede duran bir ikona dolabı vardı. Etraf hoş kokular ve kandil yağı kokuyordu. Yulia da en uçtaki odalarda kalıyordu. Yatağı ve tuvaleti paravanalarla ayrılmıştı. Kitaplığının kapakları iç taraftan yeşil perdeyle kaplıydı. Odasında halıların üzerinde yürüdüğü için ayak sesleri neredeyse hiç işitilmiyordu. Tüm bunlardan Laptev, Yulia'nın içine kapanık bir karakterinin olduğu; sessiz, sa-

* Devrim öncesi Rusya'da soylu ailelerin kızları ortaöğretimlerini genellikle yatılı kız enstitülerinde tamamlıyorlardı. Günümüz kolejlerini andıran bu okullarda kız öğrenciler oldukça iyi bir eğitim görüyorlardı. (ç.n.)

kin, münzevi bir hayattan hoşlandığı anlamını çıkarmıştı. Evde henüz yetişkin bir kişi konumunda değildi, kendisine ait parası yoktu. Bu yüzden gezintiye çıktıklarında yanında bir kapik bile olmadığı için huzurunun kaçtığı olurdu. Kıyafetlerine ve kitaplarına babası çok az para verirdi. Verdiği miktar yılda yüz rubleyi geçmezdi. Gerçi çok sayıda hastayı muayeneye gitmesine rağmen doktorun da fazla parası yoktu. Her akşam kulüpte kâğıt oynar, her zaman kaybederdi. Bunun dışında Kredi Kooperatifi Birliği'nden ipotekli ev satın alıp kiraya veriyordu. Kiracılar düzenli ödeme yapmıyorlardı, ancak evlerle yürüttüğü bu işlerin oldukça kârlı olduğuna emindi. Kızıyla beraber yaşadığı kendi evini de ipotek vererek karşılığında aldığı parayla boş bir arazi satın almıştı. Bu araziye de daha sonra ipotek ettirmek üzere çoktan büyük, iki katlı bir ev inşa ettirmeye başlamıştı bile.

Laptev bir sisin içerisinde yaşıyormuş gibiydi şimdi. Önceden yapmayı göze alamayacağı birçok şeyi yapan o değil de, ikiziydi sanki. Üç dört kez doktorla kulübe gitmiş, onunla akşam yemeği yemiş ve inşaat için para teklif etmişti. Panaurov'un diğer dairesinde bile bulunmuştu. Nasıl olduysa Panaurov onu öğle yemeğine davet etmiş, Laptev de düşünmeden kabul etmişti. Kendisini 35 yaşlarında uzun boylu, zayıfça, saçları hafif ağarmış, kara kaşlı, görünüşe göre Rus olmayan bir kadın karşılamıştı. Yüzünde pudradan kalmış beyaz lekeler duruyordu. Tatlı tatlı gülümsüyordu. Elini öyle fevri sıkmıştı ki beyaz ellerindeki bilezikler şıngırdamıştı. Laptev, kadının mutsuzluğunu insanlardan ve kendinden saklamak istediği için böyle gülümsediğini düşündü. Beş ve üç yaşlarında, Saşa'ya benzeyen iki kız çocuğu da görmüştü. Öğle yemeğinden önce sütlü çorba, havuçla beraber soğuk dana eti ve çikolata ikram ettiler. Yemekler fazlaca tatlı ve lezzetsizdi ancak masanın üzerinde altın çatallar, soya ve Arnavut biberiyle dolu şişeler, muazzam gösterişli bir şişe altlığı, altından bir biberlik parıldamaktaydı.

Laptev ancak sütlü çorbasını bitirdikten sonra, buraya yemek yemeye gelmenin aslında uygunsuz bir durum olduğunun farkına vardı. Kadın utanmıştı, dişlerini göstere göstere sürekli gülümsüyordu. Panaurov ise âşık olmanın ne olduğunu, aşkın nasıl meydana geldiğini bilimsel bir açıdan açıklıyordu.

Panaurov kadına dönerek Fransızca:

– Burada tüm mesele elektrik oluşumlarından biriyle alakalı, –dedi.– Her insanın derisinin altında elektrik akımı içeren mikroskobik bezeler vardır. Elektrik akımları sizinkilere paralel olan biriyle karşılaştığınızda aşk ortaya çıkar.

Eve döndüğünde ablası ona nerede olduğunu sorunca Laptev rahatsız oldu. Hiçbir yanıt vermedi.

Düğüne kadar olan tüm zaman boyunca Laptev kendini yalandan bir durumun içindeymiş gibi hissediyordu. Aşkı her geçen gün artıyor, Yulia ona şiirsel ve yüce bir varlık gibi geliyordu, ancak yine de aşkları karşılıklı değildi. İşin gerçeği, Laptev onu satın alıyordu, Yulia ise kendini satıyordu. Laptev bazen yaşananları tekrar tekrar düşündükten sonra tamamen çaresizliğe kapılıyor, kendi kendine "Kaçıp gitmeli miyim yoksa?" diye soruyordu. Artık geceler boyu gözüne uyku girmiyor, arkadaşlarına yazdığı mektuplarında "özel" olarak adlandırdığı o Moskovalı kadınla düğünden sonra nasıl karşılaşacağını, zor insanlar olan babasının ve erkek kardeşinin evliliğine ve Yulia'ya nasıl yaklaşacaklarını düşünüyordu sürekli. Babasının Yulia ile daha ilk karşılaşmasında birtakım kaba sözler sarf etmesinden korkuyordu. Erkek kardeşi Fyodor'un ise son zamanlarda garip halleri vardı. Uzun uzun yazdığı mektuplarında sağlığın önemi, hastalıkların psikolojik duruma olan etkisi, dinin ne olduğu hakkında şeylerden bahsediyordu, lakin Moskova ve işler hakkında tek bir söz etmiyordu. Bu mektuplar Laptev'i rahatsız ediyor, kardeşinin karakterinin kötüye doğru gittiğini düşünüyordu.

Düğün eylül ayındaydı. Tören Pyotr ve Pavel Kilisesi'nde gerçekleşti. Ayinden sonra aynı gün genç çift Moskova'ya gitti. Laptev ve artık genç kız değil de gerçek bir kadın görünümünde olan kuyruklu siyah elbisesiyle karısı Yulia, Nina Fyodorovna ile vedalaşırlarken hasta kadının yüzü seğirdi. Ancak kupkuru gözlerinden tek bir gözyaşı bile akmadı. Nina Fyodorovna:

– Tanrı göstermesin, eğer ölürsem, kızlarımı yanınıza alın, –dedi.

– Ah, size söz veriyorum! –diye yanıtladı Yulia Sergeyevna. Onun da dudakları ve gözkapakları sinirli sinirli seğirmeye başlamıştı.

Laptev duygulanarak:

– Sizi ekim ayında ziyarete geleceğim, –dedi.– Bir an önce sağlığınıza kavuşun, sevgili ablacığım.

Trende özel bir kompartımandaydılar. Her ikisi de sıkılıp utanıyordu. Yulia şapkasını çıkarmamış, köşede oturuyor, uykuya dalıyor numarası yapıyordu. Laptev ise onun karşısındaki kuşete uzanmıştı. Babası, "özel" kadın, Moskova'daki dairenin Yulia'nın hoşuna gidip gitmeyeceği hakkındaki türlü düşünceler yüzünden huzur bulamıyordu. Ve ona âşık olmayan eşine bakarken efkârlı efkârlı düşündü: "Ne diye kıydık bu nikâhı?"

V

Laptev'ler Moskova'da saçak, kurdele, danteller, örgü ipliği, düğme vb. tuhafiye malları üzerine toptan ticaret yürütüyorlardı. Yıllık brüt kazançları iki milyonu buluyordu. Kazancın ne kadar temiz olduğunu yaşlı adam dışında kimse bilmiyordu. Oğulları ve tezgâhtarlar kazançlarını yaklaşık olarak üç yüz bin olarak belirliyorlardı ve eğer yaşlı adam etrafa saçıp savurmasa, yani ayrım gözetmeksizin herkese veresiye dağıtmasa kazancın yüz bin daha fazla olabileceğini söylüyorlardı. Son on yıl içerisinde tahsil edilemeyen senetler

bir milyonu bulmuştu. Bu konu açılınca kıdemli tezgâhtar kurnazca göz kırpmış, kimsenin anlam veremediği sözlerle:

– Çağımızın psikolojik sonuçlarından biri, –demişti.

Asıl ticari işler şehir pazarlarında ve ambar dedikleri mekânda gerçekleşiyordu. Ambara avludan giriliyordu. Burası daima karanlıktı, hasır kokuyordu ve yük beygirleri toynaklarını asfalta vura vura geçiyordu. Oldukça mütevazı bir görünümü olan demir kaplı bir kapı, sizi avludan alarak nemden kararmış duvarları kömür çizikleriyle dolu, demir parmaklıklı dar bir pencereden ışık alan odaya götürüyordu. Buranın sol bitişiğinde içinde dökme demirden bir soba, iki masa ve yine dar bir pencere bulunan daha büyük, daha temiz başka bir oda bulunuyordu. Burası yazıhaneydi. Buradan dar bir taş merdivenle asıl alanın bulunduğu ikinci kata çıkılıyordu. Oldukça büyük bir odaydı burası ancak sürekli karanlık olması, alçak tavan; kutuların, balyaların ve koşuşturan insanların yarattığı sıkışıklık yüzünden yeni gelen bir insanın üzerinde alt kattaki iki oda gibi gösterişsiz bir izlenim bırakıyordu. Yukarı katta ve yazıhanede de rafların üzerinde yığınlar halinde, paketlerde, karton kutularda mallar duruyordu. Malların dizilişinde ne bir düzen ne de hoş bir görünüm vardı. Orada burada duran karton paketlerin deliklerinden kırmızı iplikler, püsküller, kurdele uçları gözükmese burada neyin ticaretinin yapıldığını hemen tahmin etmek mümkün olmazdı. Ve bu buruşuk kartondan paketlere, kutulara bakıldığında insanın bu öteberiden milyonlar kazanabileceğine, müşterileri saymazsak ambarda her gün elli insanın bu işle meşgul olduğuna inanası gelmezdi.

Moskova'ya geldiklerinin ertesi günü, öğle vakti Laptev ambarı ziyaret etti. Malları paketleyen kalfalar kutulara öyle gürültü çıkararak çarpıyorlardı ki Laptev'in ilk odaya ve yazıhaneye nasıl girdiğini kimse işitmedi. Tanıdıkları postacı elinde mektuplarla, gürültüden kaşlarını çatarak merdivenden aşağı iniyordu, o da Laptev'i fark etmemişti.

Yukarıda onu karşılayan ilk kişi erkek kardeşi Fyodor Fyodoriç'tı. Kardeşi ona o kadar çok benziyordu ki onları ikiz sanırlardı. Bu benzerlik Laptev'e sürekli kendi dış görünüşünü hatırlatırdı. Şimdi de bu kısa boylu, al yanaklı, başında seyrek saçlarıyla, dar ve gösterişsiz kalçalarıyla çekicilikten ve zekâdan nasibini almamış haliyle karşısında duran adamı görünce kendi kendine sordu: "Gerçekten böyle mi gözüküyorum?"

Kardeşiyle öpüşüp sıkı sıkı tokalaşan Fyodor:

– Seni gördüğüme nasıl sevindim! –dedi.– Seni her gün sabırsızlıkla bekliyordum, canım kardeşim. Evleneceğini yazdığın andan itibaren içimi bir merak duygusu kemirip durdu. Seni çok özledim, kardeşim. Sen söyle, altı aydır görüşmüyoruz. Ee, ne var ne yok? Durumlar nasıl? Nina kötü mü? Çok mu kötü?

– Çok kötü.

– Tanrı'nın iradesi işte, –diye iç çekti Fyodor.– Peki ya eşin? Şüphesiz güzel bir kız, değil mi? Onu şimdiden sevmeye başladım, ne de olsa artık küçük kız kardeşim sayılır. Birlikte şımartırız artık.

Laptev'in uzun zamandır görmeye alışık olduğu babası Fyodor Stepanıç'ın geniş, kambur sırtı belirdi. Yaşlı adam tezgâhın yanındaki tabureye oturmuş, müşterinin biriyle sohbet ediyordu.

– Baba, Tanrı bize sevinç bahşetti! –diye bağırdı Fyodor.– Ağabeyim geldi!

Fyodor Stepanıç uzun boylu ve olağanüstü iri yapılıydı. Seksen yaşında olmasına ve yüzündeki kırışıklara rağmen yine de sağlıklı ve gücü kuvveti yerinde bir adam gibi görünüyordu. Sanki fıçıdan çıkıyormuş gibi geniş göğüs kafesinden gelen derinden, tok bir sesle konuşurdu. Sakalsız gezer, bıyıklarını askerlerinki gibi kısaltır, puro içerdi. Her daim sıcak basması yüzünden her mevsim hem ambarda hem de evde yelken bezinden bol bir ceketle dolaşırdı. Kısa bir süre

önce katarakt ameliyatı geçirmişti. Gözleri iyi görmediği için artık işlerle ilgilenmiyor, yalnızca sohbet ediyor, reçelli çay içiyordu.

Laptev öne doğru eğilip babasının önce elinden, sonra dudaklarından öptü.

– Görüşmeyeli uzun zaman oldu, lütufkâr efendim, –dedi yaşlı adam.– Uzun zaman oldu. Eh, resmi nikâhını tebrik etmem gerekiyor, değil mi? Öyleyse, izin ver de tebrik edeyim.

Öpmesi için dudaklarını uzattı. Laptev öne doğru eğilerek babasını dudaklarından bir kez daha öptü.

Yaşlı adam:

– Ee, hanımını da getirdin mi? –diye sordu. Laptev'in yanıt vermesini bile beklemeden müşteriye dönerek şöyle dedi:– Bu vesileyle size bildirmek isterim ki, beyefendi, ben de böyle bir genç kızla evleneceğim. Evet. Babadan hayır duası ve tavsiye almak artık âdetten değil tabii ki. Şimdi hepsi kendi kafalarının dikine gidiyor. Ben evlendiğim vakit yaşım kırktan fazlaydı. Buna rağmen babamın ayaklarına kapandım, tavsiyesini istedim. Artık böyle şeyler olmuyor.

Yaşlı adam oğlunu gördüğüne sevinmişti ancak ona sevgi göstermeyi ve sevincini herhangi bir şekilde dışa vurmayı uygunsuz görüyordu. Sesi ve "hanımını" kelimesini söyleyiş tarzı Laptev'i ambara her gelişinde tattığı o kötü ruh haline geri döndürmüştü. Buradaki her küçük detay, dayak yediği ve perhiz yemeğine zorlandığı geçmişini hatırlatıyordu ona. Şimdi bile buradaki oğlan çocuklarını dövdüklerini, burunlarından kan gelene kadar yumrukladıklarını biliyordu. Bu çocuklar da büyüdüklerinde dayak atmaya başlayacaklardı. Yaklaşık beş dakika ambarda kalması, birazdan azarlanacağını ya da burnuna bir yumruk yiyeceğini düşünmesine yetiyordu.

Fyodor, müşterinin omzuna dokundu ve kardeşine:

– Bak, Alyoşa, sana Tambovlu aile reisi Grigori Timofeiç'i takdim edeyim, –dedi.– Günümüz gençliği için kendisi adeta

örnek teşkil ediyor. Altmış yaşını çoktan devirdi ama kundakta bebekleri var.

Tezgâhtarlar gülünce solgun yüzlü sıska bir ihtiyar olan müşteri de gülmeye başladı.

Tezgâhın arkasında dikilen baş tezgâhtar:

– Tabiat, olağan gelişen olayların üzerinde seyreder, –diye dikkat çekti.– Nereden girerse, oradan çıkmasını da bilir.

Elli yaşlarında, koyu renkli sakalları olan, gözlüklü, kulağının arkasında kalem tutan, uzun boylu baş tezgâhtar genelde düşüncelerini anlaşılmaz bir şekilde, aldatıcı imalarla ifade ederdi. Kurnaz kurnaz gülüşüne baktığınızda sözlerine birtakım özel, derin anlamlar yüklediğini görürdünüz. Konuşmasını kendince anlam verdiği bazı kitap kelimeleriyle bulanıklaştırmayı severdi. Diğer bilindik kelimeleri de sık sık kendi anlamları dışında kullanırdı. Örneğin, "başka" kelimesini "başka söze gerek yok" anlamında kullanır, dile getirdiği herhangi bir fikre kimsenin karşı çıkmasını istemediğinde sağ elini öne doğru uzatır:

– Başka! –derdi.

İşin şaşırtıcı yanı ise, öteki tezgâhtarların ve müşterilerin onu mükemmel bir şekilde anlamasıydı. Onu İvan Vasilyiç Poçatkin diye çağırırlardı, doğma büyüme Kaşira'lıydı. Şimdi de Laptev'i kutlarken:

– Yiğitliğinizin ödülüdür bu, çünkü her kadın kalbi bir Şamil*'dir, –dedi.

Ambardaki diğer önemli kişi ise tombul, güçlü, basbayağı kel, favorili, açık tenli tezgâhtar Makeiçev'di. Laptev'e yaklaşarak saygın bir şekilde tebriklerini iletti, daha sonra alçak sesle:

– Şeref verdiniz... Tanrı, ana babanızın dualarını işitti. Tanrı'ya şükürler olsun, –dedi.

Daha sonra diğer tezgâhtarlar da gelerek bu resmi nikâhı tebrik etmeye başladılar. Her biri modaya uygun giyin-

---

* Kafkaslar'da Rus karşıtı direnişin lideri. (ç.n.)

mişti ve tamamen düzgün ve eğitimli bir insan görüntüsü arz ediyordu. "O"ları vurgulayarak, "g"leri yumuşatarak konuşuyorlar, neredeyse her sözcüğün sonuna "saygıdeğer efendim" anlamında "s" harfini ekliyorlardı. Öyle hızlı konuşuyorlardı ki, örneğin, ağızlarından çıkan "her şey gönlünüzce olsun" ifadesi sanki biri havayı kırbaçla dövüyormuş gibi "hvısss" diye işitiliyordu.

Tüm bunlar kısa süre sonra Laptev'in canını sıkmaya başladı. Eve gitmek istiyordu ama çıkıp gitmesi garip kaçardı. Nezaket icabı en azından iki saat ambarda bulunması gerekiyordu. Tezgâhtan öte tarafa doğru gitti. Yaz mevsiminin sağ salim geçip geçmediğine, yeni havadislerin olup olmadığına dair Makeiçev'i sorgulamaya başladı. Makeiçev, Laptev'in gözlerine bakmadan saygılı saygılı cevap verdi. Kısa saçlı, gri iş gömleği giyen bir çocuk bardak altlığı olmadan Laptev'e bir bardak çay uzattı. Kısa bir süre sonra da başka bir çocuk yanlarından geçerken ayağı kutuya takıldı, neredeyse yere düşüyordu. Ağırbaşlı Makeiçev'in yüzü aniden bir canavarınki gibi korkunç ve kötücül bir ifadeye büründü.

– Düzgün yürüsene! –diye bağırdı çocuğa.

Tezgâhtarlar, genç efendinin evlenip nihayet eve dönmesine sevinmişlerdi. Laptev'i meraklı ve dostane gözlerle izliyorlardı. Yanından geçen herkes ona saygılı bir tavırla birtakım hoş sözler söylemeyi görev sayıyordu. Ancak Laptev, tüm bunların samimi olmadığına ve ondan korktukları için pohpohladıklarına emindi. Bundan yaklaşık on beş yıl önce psikolojik rahatsızlık geçiren bir tezgâhtarın sadece iç çamaşırıyla, yalınayak sokağa fırladığını, patronun penceresine doğru yumruğuyla tehditler savurarak ona nasıl eziyet çektirdiklerini bağıra bağıra anlatışını bir türlü unutamıyordu. Sağlığına kavuştuğunda ise zavallı adamla uzun süre dalga geçmişler, patrona nasıl "sömürücüler" yerine "istismarcılar" diye bağırdığını hatırlatıp

durmuşlardı. Çalışanlar Laptev'lerin hizmeti altında genellikle çok kötü koşullarda yaşarlardı ve tüm pazar halkı bu konu hakkında uzun zamandır konuşmaktaydı. Daha kötüsü ise, çalışanlarla olan ilişkilerinde yaşlı Fyodor Stepanıç'ın bir çeşit Asya siyaseti güdüyor olmasıydı. Öyle ki, gözdeleri Poçatkin ve Makeiçev'in kaç para maaş aldığını kimse bilmiyordu. İkramiyelerle birlikte ikisi de yılda üçer bin rubleden fazlasını almazdı. Fyodor Stepanıç ise yedişer bin ödüyormuş gibi bir izlenim yaratırdı. İkramiyeler her yıl tüm tezgâhtarlara dağıtılırdı ancak bu iş gizli yürütülürdü. Bu yüzden az ikramiye alan kişi kendine olan saygısından çok aldığını söylerdi. Çocuklardan hiçbiri ne zaman onu tezgâhtar yapacaklarını bilmezdi; çalışanların hiçbiri patronun onlardan memnun olup olmadığından haberdar değildi. Hiçbir şey tezgâhtarlara açık açık yasaklanmazdı. Bu yüzden neye izin verildiğini ve neye izin verilmediğini bilmezlerdi. Evlenmelerine dair bir yasak yoktu ama patronlarını sinirlendirmemek ve mevkilerini kaybetmemek için evlenmezlerdi. Arkadaş edinmelerine ve misafirliğe gitmelerine izin vardı, ancak akşam saat dokuzda giriş kapısını kapatırlardı. Her sabah patron tüm çalışanların üzerinde şüpheli şüpheli göz gezdirir, birinden votka kokusu gelip gelmediğini "Üfle bakalım!" diyerek saptamaya çalışırdı.

Her bayram çalışanlar sabah ayininde bulunmak ve patronun onları kilisede görebileceği şekilde dikilmek zorundaydılar. Perhizleri katı bir şekilde kontrol ediliyordu. Kutlama günlerinde, örneğin, patronun ya da aileden bir üyenin isim gününde tezgâhtarlar imza karşılığı Fley Dükkânı'ndan kek ya da fotoğraf albümü getirmek zorundaydılar. Pyatnitskaya Caddesi'ndeki evin en alt katında ve ek binada, bir odaya üçer ve dörder kişi sığışarak yaşıyorlardı. Her birinin önünde tabak olmasına rağmen öğle yemeklerini ortadaki bir kâseden yerlerdi. Yemek yedikleri

sırada içeri ev sahiplerinden biri girecek olursa hepsi ayağa kalkardı.

Laptev, çalışanların içinden yalnızca babasının kusurlu eğitiminden geçenlerin onu ciddi ciddi hayırsever olarak saydıklarının, geriye kalanların ise onu düşman ve "istismarcı" olarak gördüklerinin bilincindeydi. Şimdi ise, altı aylık yokluğundan sonra daha iyiye doğru bir değişim görmemişti. Hatta iyi bir şeylerin göstergesi olmayan yeni birtakım şeyler meydana gelmişti. Önceleri sessiz, düşünceli ve oldukça nazik biri olan erkek kardeşi Fyodor, şimdi çok meşgul bir işadamı görüntüsüyle, kulağının arkasındaki kalemiyle ambarda koşuşturuyor, müşterilerin omuzlarına vuruyor, tezgâhtarlara "Arkadaşlar!" diye bağırıyordu. Görünüşe göre kendini bir role kaptırmıştı ve bu yeni rolde Aleksey onu tanıyamıyordu.

Yaşlı adamın sesi sürekli etrafta uğulduyordu. Yapacak hiçbir şeyi olmadığı için nasıl yaşanması ve işlerin nasıl yürütülmesi gerektiğine dair müşterinin birine nasihat veriyordu ve bunu yaparken sürekli kendini örnek gösteriyordu. Bu böbürlenmeyi, bu otoriter ve hükmedici ses tonunu Laptev 10, 15, 20 yıl önce de duyardı. Yaşlı adam kendine hayrandı; sözlerinden öyle anlaşılırdı ki, sanki merhum eşini ve onun ailesini mutlu etmiş, çocuklarını mükâfatlandırmış, tezgâhtarlara ve çalışanlara büyük hayrı dokunmuş, tüm sokağı ve tüm tanıdıklarını kendisi için Tanrı'ya sonsuza kadar dua etmeye zorlamıştı. Yaptığı her iş çok iyiydi. Eğer insanların işleri kötü gidiyorsa, bunun tek sebebi ondan tavsiye almak istememeleriydi. Onun tavsiyesi olmadan hiçbir iş yürümezdi. Kilisede her daim herkesin önünde dikilir, onun fikrine göre papazlar ayini usulünce yönetmediklerinde uyarılarda bile bulunurdu. Bunun da Tanrı onu sevdiği için uygun bir durum olduğunu düşünürdü.

Saat ikiye doğru sesi her tarafta uğuldamaya devam eden yaşlı adam dışında ambarda herkes işiyle meşguldü. Boş

durmak istemeyen Laptev, kadın ustalardan birinin elinden dantel süslemeyi alıp onu başka bir yere gönderdi. Daha sonra Vologdalı bir tüccarın söylediklerine kulak verdi ve tezgâhtara ilgilenmesi için emir verdi.

– Tvyorda, vedi, az! –sesleri her taraftan işitiliyordu (alfabedeki harfler ambardaki malların fiyatları ve numaralarına karşılık geliyordu).– Rtsı, ije, tvyorda!

Dışarı çıkarken Laptev sadece Fyodor'la vedalaştı:

– Yarın eşimle beraber Pyatnitskaya'ya geleceğim. Ama uyarıyorum, eğer babam ona tek bir kaba söz bile ederse orada bir dakika durmam.

– Sen de hep böyle yapıyorsun, –diye iç çekti Fyodor.– Evlendin ama değişmedin. Kardeşim, yaşlı adama karşı alçakgönüllü davranmak gerek. Peki o zaman, öyleyse yarın saat on bire doğru görüşmek üzere. Sabırsızlıkla bekleyeceğiz. Ayinden çıkar çıkmaz gel.

– Ayine katılmayacağım.

– Peki, sorun değil. Önemli olan on biri geçirmeden gel ki Tanrı'ya duamızı, birlikte kahvaltımızı edebilelim. Küçük kız kardeşimin önünde eğil ve elini benim yerime öpüver. Onu seveceğime dair içimde bir his var, –diye ekledi tam bir içtenlikle. Aleksey aşağı kata çoktan inmişti ki Fyodor bağırdı:– Sana imreniyorum, kardeşim!

Laptev, Nikolskaya Caddesi üzerinde yürürken Fyodor'da meydana gelen değişikliğe anlam vermeye çalışıyor, içinden şöyle geçiriyordu: "Neden sanki çıplak olduğunu düşünüyormuş gibi sürekli çekingen çekingen dolaşıyor? – Sanki farklı bir dilde konuşuyor: Kardeşim, sevgili kardeşim, Tanrı merhamet gösterdi, Tanrı'ya dua edelim. Adeta Şçedrin'in İyuduşka'sı* gibi."

---

* Saltıkov Şçedrin'in *Golovlev Ailesi* adlı romanındaki dindar görünümlü, ikiyüzlü karakterlerden biri. (ç.n.)

VI

Ertesi gün pazardı. Saat on birde Laptev, eşiyle beraber tek atın çektiği hafif bir arabayla Pyatnitskaya Caddesi'nde gidiyordu. Fyodor Stepanıç'ın herhangi bir münasebetsizlik yapmasından korkuyor, şimdiden huzursuz hissediyordu. Kocasının evinde geçirdiği iki geceden sonra Yulia Sergeyevna, artık evliliğini bir hata ve talihsizlik olarak görüyordu. Kocasıyla beraber Moskova'da değil de başka bir şehirde yaşamak zorunda kalsaydı bu dehşeti kaldıramayacakmış gibi geliyordu sanki. Moskova'yı eğlenceli buluyordu. Sokakları, evleri, kiliseleri çok hoşuna gitmişti. Bu güzel kızakların, pahalı atların üzerinde Moskova'yı gezebilse, tüm gün, sabahtan akşama kadar, son sürat gezerken serin sonbahar havasını içine çekebilse, belki de bu kadar mutsuz hissetmezdi kendini.

Arabacı, sıvası kısa süre önce yenilenmiş iki katlı, beyaz bir evin önünde atını durdurarak sağa döndü. Burada onları bekleyen insanlar vardı. Giriş kapısının önünde yeni kaftanı, yüksek çizmeleri ve galoşlarıyla kapıcı ve iki polis dikiliyordu. Sokağın ortasından giriş kapısına ve avludan sundurmaya kadar tüm alana yeni kum serilmişti. Kapıcı şapkasını çıkardı, polisler selama durdu. Fyodor sundurmanın önünde çok ciddi bir yüz ifadesiyle karşıladı onları.

Yulia'nın elini öperek:

– Tanıştığımıza çok memnun oldum, küçük kız kardeşim, –dedi.– Hoş geldiniz.

Genç kızın koluna girerek merdivenden yukarı çıktılar. Erkek ve kadınlardan oluşan kalabalığın arasından koridor boyunca ilerlediler. Antre de kalabalıktı, etraf tütsü kokuyordu.

Ölümcül ve ciddi bir sessizliğin arasından Fyodor:

– Sizi şimdi babamızla tanıştıracağım, –diye fısıldadı.– Saygıdeğer ihtiyar, pater familias.*

---

* (Lat.) Ailenin babası. (ç.n.)

Başında takkesiyle bir rahip, diyakoz ve sabırsızlıkla beklediği belli olan Fyodor Stepanıç ayin için hazırlanan büyük salondaki masanın önünde duruyorlardı. Yaşlı adam elini Yulia'ya uzattı. Tek bir kelime bile etmedi. Herkes susuyordu. Yulia'nın kafası karışmıştı.

Rahip ile diyakoz merasim elbiselerini giymeye başladılar. Kıvılcımlar çıkaran, tütsü ve kömür kokan buhurdanlık getirildi. Mumlar yakıldı. Tezgâhtarlar salona parmak uçlarında girerek duvarın önünde iki sıra halinde dikildiler. Etraf sessizdi, kimse öksürmüyordu bile.

Diyakoz:

– Tanrı'nın lütfu üzerinizde olsun, –diye söze başladı.

Ayin, hiçbir şey atlanmadan büyük bir tören havasında yönetildi. "Azizlerin Azizi İsa Mesih'e" ve "Kutsalların Kutsalı Meryem Ana'ya" adlı iki ilahi okundu. İlahiyi söyleyenler sadece notadan, uzata uzata okuyorlardı. Laptev, biraz önce karısının kafasının nasıl karıştığını fark etmişti. İlahiler okunurken ve ilahi söyleyenler farklı perdelerden "Tanrım merhamet et" sözünü üç kez tekrarlarken Laptev, yaşlı adamın birazdan etrafına bakınıp "Siz istavroz çıkarmayı bile beceremezsiniz" gibisinden bir azar çekmesini derin bir gerginlikle bekliyordu. Bu kalabalığa, rahipler ve ilahi söyleyenlerle dolu tüm bu seremoninin yapılış maksadına öfkelenmişti. Tam anlamıyla tüccar kafasıydı bu. Lakin Yulia, ihtiyar adamla birlikte başını İncil'in altına koyduğunda ve sonrasında birkaç kez dizlerinin üzerine çöktüğünde, tüm bunların genç kızın hoşuna gittiğini anladı ve sakinleşti.

Ayinin sonunda "Uzun Yıllar" ilahisi okunurken rahip, haçı öpmeleri için yaşlı adama ve Aleksey'e uzattı, ancak Yulia Sergeyevna yanaştığında, eliyle haçı örterek konuşmak istediğini gösteren bir hareket yaptı. İlahi söyleyenlere susmaları için işaret verdi.

– İsmail Peygamber, –diye söze başladı rahip,– Tanrı'nın

buyruğuyla Beytüllahim'e geldi.* Burada, kentin ileri gelenleri korkudan tir tir titreyerek sordular: "Barış için mi geldin?" Peygamber cevap verdi: "Evet, barış için. Tanrı'ya kurban sunmaya geldim. Kendinizi kutsayıp benimle birlikte kurban törenine gelin." Tanrı'nın kulu Yulia, sen de bu eve gelişinle barış getirecek misin?

Yulia heyecandan kıpkırmızı kesildi. Rahip sözünü bitirdikten sonra haçı öpmesi için kıza uzattı. Bu sefer tamamen farklı bir ses tonuyla:

– Şimdi sırada Fyodor Fyodoriç'ı evlendirmek var. Tam zamanıdır, –dedi.

İlahiciler tekrar ilahi söylemeye başladı, topluluk hareketlendi, etrafta bir gürültüdür patladı. Derinden etkilenen yaşlı adam, yaş dolan gözleriyle Yulia'yı üç kez öptü, kutsadı ve:

– Burası artık sizin eviniz. Benim gibi yaşlı bir adamın başka hiçbir şeye ihtiyacı yok, –dedi.

Tezgâhtarlar evli çifti kutlayıp bir şeyler söylüyorlardı, ancak ilahi söyleyenler o kadar yüksek ses çıkarıyorlardı ki hiçbir şey yakalamak mümkün değildi. Daha sonra kahvaltılarını ederek şampanya içtiler. Yulia yaşlı adamın yanına oturmuştu. Evin reisi, Yulia'ya ayrı yaşamanın kötü bir şey olduğundan, beraber tek bir evde yaşamak gerektiğinden, ayrı yaşamanın ve anlaşmazlığın yıkıma yol açacağından bahsediyordu.

– Parayı ben biriktirdim, çocuklar ise anca yemesini bilir, –dedi.– Şimdi de siz benimle aynı çatı altında yaşayın da para biriktirin. Bu yaşlı adamın artık dinlenmesi gerek.

Kocasını çokça andıran, ancak daha hareketli ve utangaç olan Fyodor, Yulia'nın gözlerinin önünde sürekli uçuşup durdu. Dibinde bittikçe sık sık elini öpüyordu.

– Küçük kız kardeşim, bizler sıradan insanlarız, –diyordu ve bunu söylediği an yüzünde kırmızı noktalar beliriyordu.–

---

* Kutsal Kitap'tan. (ç.n.)

Rusların, Hıristiyanların yaşadığı gibi sıradan bir hayatımız var, küçük kız kardeşim.

Eve döndüklerinde Laptev, her şeyin yolunda gittiği ve beklentilerinin de ötesinde özel bir durum oluşmadığı için memnundu. Karısına şunları söyledi:

– Bu kocaman, geniş omuzlu babanın Fyodor ve benim gibi kısa boylu, cılız göğüslü çocukları olduğuna şaşırmışsındır. Ama bu anlaşılabilir bir durum! Babam, annemle evlendiğinde 45 yaşındaydı, annem ise henüz 17'sinde. Babam etraftayken annemin rengi solar, tir tir titrerdi. İlk sırada Nina, o zaman annem nispeten daha sağlıklıyken doğdu, bu yüzden bizden daha güçlü ve sağlamdır. Annem hamile kalıp Fyodor ve beni doğurduğunda ise yaşadığı daimi korku yüzünden bitkin düşmüştü. Hatırlıyorum da henüz beş yaşında bile değilken babam beni eğitmeye, yani daha açık söylemem gerekirse, bana kötek atmaya başlamıştı. Değnekle döver, kulaklarımı çeker, başıma vururdu. Bense her sabah uyanır uyanmaz, her şeyden önce bugün de beni dövecek mi diye düşünürdüm. Oyun oynamamız, yaramazlık yapmamız yasaktı. Sabah ve öğleden önce yapılan ayine katılmak, rahip ve keşişlerin ellerini öpmek, evde ilahiler okumak zorundaydık. Sen dindar birisin ve tüm bunlardan hoşlanıyor olabilirsin ama ben dinden korkuyorum. Bir kilisenin yanından geçtiğim zaman çocukluğum aklıma geliyor, dehşete kapılıyorum. Sekiz yaşına geldiğimde çoktan ambara sokulmuştum. Sıradan bir oğlan çocuğu gibi çalışıyordum. Bu durum hiç sağlıklı değildi, zira neredeyse her gün orada dayak yiyordum. Daha sonra beni liseye verdiklerinde öğleye kadar okulda olurdum. Öğleden akşama kadar ise sürekli o ambarda oturmak zorundaydım. Ta ki 22 yaşında baba evini terk etmem yönünde beni ikna eden Yartsev ile üniversitede tanışana dek. Yartsev'in bana büyük iyilikleri dokunmuştur. Ne yapalım biliyor musun?

–Keyiften gülmeye başlamıştı.– Hadi şimdi Yartsev'i ziyarete gidelim. Çok asil biridir! Nasıl duygulanacak şimdi!

VII

Kasım ayının bir cumartesi günü Anton Rubinşteyn senfoni orkestrasını yönetiyordu. Etraf çok kalabalık ve sıcaktı. Laptev sütunların arkasında duruyor, eşi ve Kostya Koçevoy ise ön taraflarda, üçüncü ya da dördüncü sıradaki uzak bir yerde oturuyorlardı. Ara verilir verilmez o "özel" kişi, Polina Nikolayevna Rassudina, tamamen beklenmedik bir anda Laptev'in önünden geçti. Laptev düğünden sonra endişe içinde sık sık onunla karşılaşma olasılığını düşünüp duruyordu. Şimdi kadın açık açık ve doğrudan yüzüne bakınca Laptev, bu zamana kadar onunla konuşmaktan ya da en azından dostça bir iki satır yazmaktan kaçındığını fark etti. Adeta kadından saklanıyordu. Utanmış, yüzü kızarmıştı. Rassudina hızlıca ve sıkı sıkı Laptev'in elini tutarak:

– Yartsev'i gördünüz mü? –diye sordu.

Ve cevap bile beklemeden gayretle, geniş adımlarla, sanki biri onu arkadan itiyormuşçasına ileriye doğru gitti.

Çok zayıf ve çirkin bir kadındı. Uzun bir burnu vardı. Yüzünde daima bitkin, harap bir ifade olurdu. Gözlerini açık tutmak ve yere düşmemek için büyük çaba sarf etmesi gerekiyormuş gibi gelirdi. Çok güzel, koyu renkli gözleri; iyi yürekli, içten bir ifadesi vardı, ancak hareketleri biçimsiz ve keskindi. Onunla konuşmak kolay bir iş değildi, zira sakince dinlemeyi ve konuşmayı beceremiyordu. Onu sevmek de ağır bir işti. Laptev'le kaldığı zamanlar yüzünü elleriyle kapatarak uzun uzun kahkahalar attığı, aşkın hayatında önemli bir yerinin olmadığına dair onu temin ettiği, on yedi yaşındaki bir genç kız gibi yapmacık tavırlar sergilediği olurdu ve her şeyden önce onunla öpüşebilmek için tüm mumları söndürmek gerekirdi. Artık 30 yaşındaydı. Bir pedagogla evliydi la-

kin uzun zamandır kocasıyla yaşamıyordu. Geçimini müzik dersleri vererek, kuartetlerde yer alarak sağlıyordu.

Dokuzuncu senfoni çalındığı sırada sanki tesadüfmüş gibi bir kez daha Laptev'in önünden geçti, fakat sütunların arkasında kalın bir duvar gibi dikilen erkek topluluğu daha fazla ilerlemesine izin vermedi. Rassudina orada durdu. Laptev, kadının üzerinde geçen sene ve bundan üç sene önce konserlere giderken giydiği o aynı kadife bluzu gördü. Eldivenleri yeniydi, yelpazesi de yeniydi ancak ucuz cinstendi. Giyinip kuşanmayı severdi ama bunu becerdiği söylenemezdi. Kıyafetlere harcadığı paraya acırdı. Kötü ve özensiz giyindiği için kadını sokakta acele acele ve geniş adımlarla derse giderken görenler kolaylıkla onu genç bir keşiş çömeziyle karıştırabilirlerdi.

Topluluk orkestranın sahneye tekrar çıkması için alkış tutuyordu.

Polina Nikolayevna, Laptev'e yaklaşarak yüzüne sertçe baktı:

– Bu akşamı benimle geçirin. Buradan beraber çay içmeye gidelim. Duyuyor musunuz beni? Rica ediyorum sizden. Bana karşı pek çok sorumluluğunuz var. Bu önemsiz şey için beni reddedecek ahlaki hakka sahip değilsiniz.

– Tamam, gidelim hadi, –diye razı oldu Laptev.

Senfoni bitince ardı arkası kesilmeyen geri çağırışlar başladı. Topluluk yerlerinden kalkmış, binadan oldukça yavaş çıkıyordu. Laptev ise karısına bir şey söylemeden çıkamazdı. Kapının önünde durup beklemesi gerekiyordu.

– Canım çok fena çay içmek istiyor, –diye söylendi Rassudina.– İçim yanıyor.

– Burada içebiliriz, –dedi Laptev.– Büfeye gidelim hadi.

– Ama yanımda büfeciye verecek para yok. Tüccar değilim ki.

Laptev, girmesi için kadına kolunu uzattı, ancak Rassudina, Laptev'in de birçok kez işittiği, kendini zayıf karakter-

li, güzel kadın sınıfına dahil etmediği ve erkeklerin hizmetine gereksinmesinin olmadığına dair o uzun ve bıktırıcı konuşmasını yaparak reddetti.

Laptev'le sohbet ederken topluluğa bakarak sık sık tanıdıklarla selamlaşıyordu. Bunlar V. İ. Gerye Kurslarından* ve konservatuvardan arkadaşlarıyla kız-erkek öğrencileriydi. Sanki asılıyormuş gibi ellerini sertçe ve hızla sıkıyordu. Ve işte humma geçiriyormuş gibi omuzlarını silkmeye, titremeye başladı. Sonunda Laptev'e dehşet içinde bakarak sessizce sordu:

– Kimle evlendiniz? Gözleriniz neredeydi, delirdiniz mi yoksa? Bu aptal, değersiz küçük kızda ne buldunuz? Biliyorsunuz ki ben sizi aklınız, ruhunuz için seviyorum. Ama bu porselen kuklanın ancak paranıza ihtiyacı var!

Laptev yalvarır gibi bir ses tonuyla:

– Bunu şimdi bir kenara bırakalım Polina, –dedi.– Evliliğim hakkında bana söyleyebileceğiniz her şeyi ben zaten birçok sefer kendime söyledim... Bana fazladan acı vermeyin.

Yulia Sergeyevna siyah kıyafeti ve üzerinde kayınpederinin ayinden sonra gönderdiği büyük elmas broşuyla belirdi. Ona eşlik edenler arasında Koçevoy, iki tanıdık doktor, bir subay, soyadı Kiş olan, öğrenci kıyafetli tombul, genç bir adam vardı.

Laptev karısına:

– Kostya ile gidin siz, –dedi.– Ben daha sonra geleceğim.

Yulia başını sallayarak ileri doğru yürümeye devam etti. Polina Nikolayevna tümden titriyor, gözleri sinirle seğiriyordu. Yulia'ya gözleriyle eşlik etti. Bakışları tiksinti, nefret ve acı doluydu.

---

* 1872 yılında MGU tarih profesörü V. İ. Gerye'nin yönetiminde Moskova'da kadınlar için özel bir yükseköğrenim kurumu oluşturuldu. Gerye Kursları olarak da adlandırılan bu kurum 1918 yılında İkinci MGU'ya dönüştürülmüştür. (ç.n.)

Laptev, birtakım hoş olmayan tartışmalar, keskin sözler ve gözyaşları öngördüğünden Rassudina'nın evine gitmeye korkuyordu. Bu yüzden herhangi bir restoranda çay içmeyi teklif etti. Ancak Rassudina:

– Hayır, hayır, bana gidelim. Bana restorana gitmeyi teklif etmeye cüret dahi etmeyin, –dedi.

Restoranlarda bulunmaktan hoşlanmıyordu çünkü oralarda bulunan hava, sigara dumanı ve erkek nefesiyle zehirliymiş gibi geliyordu ona. Tanımadığı tüm erkeklere tuhaf bir önyargıyla yaklaşıyor, hepsini her an üzerine atlayabilecek hovardalar olarak görüyordu. Ayrıca restoranlarda çalınan müzikten baş ağrısı edinecek kadar rahatsız oluyordu.

Blagorodnoe Sobraniye'den çıktıktan sonra Ostojenka'da araba kiralayıp, Rassudina'nın yaşadığı Savelovski ara sokağına gittiler. Laptev yol boyunca kadını düşünüyordu. Aslında ona birçok konuda borçluydu. Rassudina'nın müzik teorisi öğrettiği dostu Yartsev'in evinde tanışmıştı onunla. Kadın onu derinden ve önyargısız seviyordu. Laptev'le yakınlaştıktan sonra da derslere gitmeye ve önceki gibi bitkin düşene kadar emek harcamaya devam etti. Onun sayesinde Laptev, daha önce neredeyse ilgisiz olduğu müziği anlayabiliyor, sevebiliyordu.

Rassudina derinden gelen bir sesle:

– Bir bardak çay için krallığımı bile verirdim! –dedi. Üşümemek için manşonuyla ağzını kapatıyordu.– Bugün tam beş ders verdim. Şeytan götürsün hepsini! Öğrenciler öyle ahmak, öyle aceleci ki neredeyse öfkemden ölecektim. Bu kürek cezası ne zaman bitecek bilmiyorum. Eziyet çekiyorum artık. Üç yüz rubleyi toplar toplamaz her şeyi bir kenara bırakıp Kırım'a gideceğim. Deniz kıyısında uzanıp bol bol oksijen solurum. Denizi seviyorum, ah, o kadar çok seviyorum ki!

– Hiçbir yere gidemezsiniz, –dedi Laptev.– Birincisi, hiçbir şey biriktiremezsiniz, ikincisi ise siz cimri birisiniz. Affe-

din ama tekrar edeceğim: Bu üç yüz rubleyi yapacak hiçbir işi olmadığı için sizden müzik dersleri alan başıboş insanlardan metelik metelik toplamak dostlarınızdan borç almaktan daha mı küçük düşürücü?

– Benim dostum yok! –dedi Rassudina. Rahatsız olmuştu.– Saçmalamamanızı rica edeceğim sizden. Benim de ait olduğum işçi sınıfının bir ayrıcalığı var: Rüşvet yememek gerektiğinin bilincinde olmak, küçük tüccar parçalarına borçlu olmamak ve onları küçük görmek. Hayır, beni satın alamazsınız! Ben Yuliacığınız değilim!

Daha önce birçok kez işittiği kelime akınına sebebiyet vereceğini bildiği için Laptev sürücüye ödeme yapmaya yeltenmedi bile. Rassudina ücreti kendisi ödedi.

Rassudina, tek başına kalan bir kadının dairesinde mobilyaları ve masası olan bir oda kiralamıştı. Becker marka kuyruklu piyanosu şimdilik Yartsev'in Bolşaya Nikitskaya Caddesi'ndeki evinde duruyordu. Piyanoyu çalmak için her gün oraya gidiyordu. Odada kılıf kaplı koltuklar, beyaz yazlık bir battaniye serili yatak ve ev sahibinin çiçekleri vardı. Duvarlarda renkli taşbaskı tablolar asılıydı. Burada bir kadının, eski bir üniversite öğrencisi kadının yaşadığına dair hiçbir belirti yoktu. Ne bir tuvalet masası ne de bir kitap vardı. Bir yazı masası bile yoktu. Eve gelir gelmez yatmaya gittiği, sabah kalkar kalkmaz da evden çıktığı anlaşılıyordu.

Aşçı kadın semaveri getirdi. Polina Nikolayevna çayı bardaklara doldurdu. Hâlâ tir tir titreyerek –oda soğuktu– dokuzuncu senfonide söyleyen şarkıcılar hakkında atıp tutmaya başladı. Yorgunluktan gözleri kapanıyordu. Bir bardak çayı diktikten sonra ikincisini doldurdu, sonra üçüncüsünü.

– Evet, demek evlendiniz, –dedi.– Ancak endişe etmeyin, somurtmayacağım. Sizi kalbimden söküp atacak güce sahibim. Sizin de diğerleri gibi aşağılık biri olmanız, bir kadında ihtiyaç duyduğunuz şeyin akıl ve zekâ değil de beden, güzellik ve gençlik olması sadece rahatsız edici, acı bir durum...

Gençlik ya! –dedi burnundan konuşarak. Adeta birini taklit ediyormuş gibiydi. Gülmeye başladı.– Gençlik! Size saflık gerekmiş, Reinheit! Reinheit*! –diye kahkaha atmaya başladı koltuğunun arkasına yaslanarak.– Reinheit!

Kahkaha atmayı bitirdiğinde gözleri yaşlarla dolmuştu.

– En azından mutlusunuzdur, değil mi?

– Hayır.

– Sizi seviyor mu?

– Hayır, sevmiyor.

Kendini mutsuz hisseden Laptev, endişeli endişeli ayağa kalktı, odada yürümeye başladı.

– Hayır, –diye tekrar etti.– Eğer bilmek istiyorsanız Polina, hiç mutlu değilim. Peki, ne yapmam gerek? Bir aptallık ettim, artık düzeltmek mümkün değil. Bu duruma bir filozof gibi yaklaşmak gerek. Âşık olmadan, aptalca, belki de hesap güderek ama mantıklı karar vermeden evlendi benimle, lakin şimdi o da kendi hatasının farkına vardı ve acı çekiyor. Bunu görebiliyorum. Geceleri yatıp uyuyoruz ancak gündüz vakti benimle beş dakika bile baş başa kalmaktan korkuyor. Bir eğlence, bir arkadaş arıyor. Benim yanımda utanmış, korkmuş hissediyor.

– Ama yine de sizden para almayı biliyor?

– Aptallık etme Polina! –diye bağırdı Laptev.– Benden para alıyor çünkü parası olsa da olmasa da onun için kesinlikle fark etmez. Dürüst, saf bir insan. Benimle sadece babasından kurtulmak için evlendi o kadar.

– Peki, zengin olmasaydınız sizinle evlenebileceğinden emin olur muydunuz? –diye sordu Rassudina.

Laptev kederle:

– Hiçbir konuda emin değilim, –dedi.– Hem de hiçbir konuda. Hiçbir şey anlamıyorum. Tanrı aşkına, Polina, bunlardan konuşmayalım artık.

– Peki, siz onu seviyor musunuz?

---

* (Alm.) Saflık, bakirelik. (ç.n.)

– Hem de deli gibi.

Daha sonra bir sessizlik oldu. Rassudina dördüncü bardak çayını içerken Laptev yürümeye devam ediyor, karısının şimdi, muhtemelen doktorlar kulübünde akşam yemeği yediğini düşünüyordu.

Rassudina:

– Ama ne için olduğunu bilmeden sevmek mümkün mü? –diye sordu ve omuzlarını silkti.– Hayır, bu konuşan içinizdeki hayvansal tutku sadece! Zehirlenmişsiniz siz! Bu güzel beden, bu Reinheit yüzünden kendinizden geçmişsiniz! Gidin buradan, kirlenmişsiniz siz! Ona koşun!

Güle güle diye elini sallayan Rassudina daha sonra Laptev'in şapkasını alarak üzerine fırlattı. Laptev konuşmadan kürkünü giydi ve dışarı çıktı, ancak Rassudina peşinden sofaya koşarak omzuna yakın bir yerden koluna yapıştı. Hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

– Durun artık, Polina! Yapmayın böyle! –dedi Laptev. Kadının parmaklarını bir türlü açamıyordu.– Sakinleşin artık, rica ediyorum!

Rassudina gözlerini kapattı. Yüzünün rengi solmuştu. Uzun burnu sanki bir ölünün burnuymuş gibi çirkin bir balmumu rengini almıştı. Laptev, yine de kadının parmaklarından kurtulamıyordu. Kadın kendinden geçti. Laptev onu dikkatlice kaldırdı, yatağına yatırdı, kendine gelene kadar yaklaşık on dakika yanı başında oturdu. Elleri bembeyaz olmuştu, nabzı zayıftı ve düzensiz atıyordu.

Gözlerini açan Rassudina:

– Evinize gidin, –dedi.– Gidin, yoksa tekrar ağlamaya başlayacağım. Kendime hâkim olmam lazım.

Daireden çıktıktan sonra arkadaşlarının onu beklediği doktorlar kulübüne değil, eve gitti. Yol boyunca kendine sitem ederek soruyordu: Onu bu kadar seven ve aslında onun karısı ve dostu olabilecek bu kadınla neden bir yuva kurmamıştı? Ona bağlı olabilecek tek insandı kendisi. Üstelik

bunun dışında akıllı, gururlu, çalışmaktan bitkin düşmüş bu varlığa mutluluk, barınacak bir yer ve huzur vermek güzel ve kendine yaraşır bir görev sayılmaz mıydı? Peki güzelliği, gençliği hele ki gerçekleşmesi mümkün olmayan, tıpkı bir ceza ya da alay gibi onu üç aydır karamsar ve bunalımlı halde tutan o mutluluğu talep etmek yakışık alıyor muydu diye soruyordu kendine. Cicim ayları çoktan geçmişti. Laptev ise, söylemesi gülünç olsa da henüz karısının nasıl bir insan olduğunu bile bilmiyordu. Karısı enstitüden kız arkadaşlarına ve babasına beşer sayfalık uzun uzun mektuplar yazıyor, yani yazacak bir şeyler bulabiliyordu. Oysa Laptev'le sadece hava durumu hakkında konuşuyor, öğle ya da akşam yemeği vakitlerini haber veriyordu. Yatmadan önce Tanrı'ya uzun uzun dualar ediyor, daha sonra küçük boydaki haçlarını ve ikonaları öpüyordu. Laptev ise karısını izleyerek nefret içinde şöyle düşünüyordu: "İşte yine dua ediyor. Ama ne diye dua ediyor ki? Ne için?" Onunla aynı yatağa girerek ve onu koynuna alarak parasını ödediği şeyin karşılığını aldığını söyleyerek içten içe kendini ve onu küçük düşürüyordu. Korkunç bir şeydi bu; sağlam yapılı cüretkâr, günahkâr bir kadın olsaydı neyse. Ancak karşısında gençlik, dindarlık, alçakgönüllülük, masum ve saf gözler vardı... Nişanlıyken Yulia'nın dindar oluşu Laptev'i derinden etkiliyordu. Şimdi ise görüşlerinin ve kanılarının bu basmakalıp kesinliği, hakikatin görülmesini engelleyen bir mâni gibi geliyordu ona. Aile yaşamındaki her şey artık Laptev'e acı verir olmuştu. Tiyatroda yanına oturan karısı içini çektiği ya da içten bir kahkaha attığı zaman Laptev, karısı tek başına eğleniyor ve bu keyifli halini onunla paylaşmak istemiyor diye acı çekiyordu. Eşinin tüm arkadaşlarıyla dost olması, hepsinin onun nasıl biri olduğunu bilmesi ama onun ise hiçbir şeyden haberinin olmaması; bunun yerine sadece efkârlanması ve suskun suskun kıskançlık duyması kayda değerdi doğrusu.

Eve geldikten sonra Laptev sabahlığını ve terliklerini giyerek çalışma odasında roman okumaya koyuldu. Karısı evde yoktu. Ancak daha yarım saat bile geçmeden antrede zil sesi duyuldu, kapıyı açmak için koşan Pyotr'un adımları belli belirsiz yayıldı etrafa. Gelen Yulia idi. Üstünde kürkü, ayazdan kızarmış yanaklarıyla odaya girdi.

Nefes nefese:

– Presna'da büyük bir yangın çıktı, –dedi.– Devasa alevler var. Konstantin İvanıç ile beraber oraya gidiyoruz.

– Tanrı sizinle olsun!

Yulia'nın sağlıklı görüntüsü, tazeliği ve gözlerindeki çocuksu korkusu Laptev'i sakinleştirmişti. Bir yarım saat daha kitap okuyup yatmaya gitti.

Ertesi gün Polina Nikolayevna, Laptev'den aldığı iki kitabı, tüm mektuplarını ve fotoğraflarını ambara gönderdi. Bunlarla beraber yalnızca iki kelimeden oluşan bir not da bırakmıştı: "Buraya kadar!"

VIII

Kasım ayının sonunda Nina Fyodorovna'nın hastalığı açıkça nüksetmişti. Hızla kilo vermiş, yüzünde değişiklikler meydana gelmişti. Şiddetli ağrılarına rağmen artık düzeldiğini hayal ediyor, her sabah sağlığına kavuşmuş gibi giyiniyor, sonra tüm gün yatağında kıyafetleriyle uzanıyordu. Son günlerinde ise oldukça konuşkan biri olmuştu. Sırtüstü uzanıyor, sessizce, büyük bir güç sarf ederek ve ağır ağır nefes alarak bir şeyler anlatıyordu. Şu koşullar altında ani bir şekilde öldü:

Ay ışığının altında, parlak bir akşamdı. Sokakta yeni yağan karın üzerinde kızak sürüyorlardı. Sokaktaki sesler odaya kadar geliyordu. Nina Fyodorovna yatakta sırtüstü uzanmış, yerini alacak kimsesi olmayan Saşa ise yanında oturmuş, içi geçmişti.

Nina Fyodorovna usulca:

– Baba adını hatırlamıyorum, –diye anlatmaya başladı.– Adı İvan'dı, soyadı Koçevoy. Zavallı bir memurdu. Kederli bir sarhoştu, mekânı cennet olsun. Bize uğrardı hep. Her ay ona birer libre şekerle birer tutam çay verirdik. Para verdiğimiz de olmuştur elbette. Evet... Sonra şöyle bir olay gelişti: Bizim Koçevoy çok fazla içip ölmüş, votka onu tüketmiş. Ardında yedi yaşlarında küçük bir oğlan çocuğu bırakmış. Küçük, öksüz bir çocuk... Yanımıza aldık ve tezgâhtarların kaldığı yerde sakladık onu. Babamın haberi olmadan orada tam bir yıl yaşadı. Babam onu nihayet gördüğünde ise sadece elini salladı, hiçbir şey söylemedi. Öksüz Kostya dokuz yaşına gelince –o zamanlar henüz nişanlıydım– yanıma alıp tüm liseleri gezdirdim. Ne orada ne burada, hiçbir yerde onu kabul etmiyorlardı. Çocuk ise ağlayıp duruyordu... "Sen niye ağlıyorsun, aptal çocuk?" diyordum. Razgulyay Caddesi'ndeki iki numaralı liseye götürdüm. Tanrı'ya şükürler olsun ki kabul ettiler ve bizim küçük oğlan her gün yürüyerek Pyatnitskaya'dan Razgulyay'a gerisingeri gidip gelmeye başladı. Masraflarını Alyoşa karşılıyordu. Tanrı'nın lütfu işte, derslerine güzel çalıştı, her şeyi idrak etti ve iyi birisi olup çıktı... Şimdi Moskova'da avukatlık yapıyor. Alyoşa'nın da arkadaşı, o da bilimi iyi öğrendi. Onu bir insan olarak ihmal etmedik, evimize aldık, şimdi ise, sanıyorum ki bizim için dua ediyordur... Evet...

Nina Fyodorovna daha da alçak bir ses tonuyla, uzun aralar vererek konuşmaya başladı. Biraz sustuktan sonra aniden doğrularak oturdu.

– Bir şeyler oluyor... Sanırım iyi hissetmiyorum kendimi, –dedi.– Tanrım merhamet et. Ah, nefes alamıyorum!

Saşa annesinin yakında öleceğini biliyordu. Şimdi yüzünün aniden bir deri bir kemik kaldığını görünce sona yaklaştıklarını anlayıp korktu.

– Anneciğim, buna lüzum yok! –diye hıçkırarak ağlamaya başladı.– Hiç gerek yok!

– Hemen mutfağa koş, babanı çağırsınlar. Kendimi hiç iyi hissetmiyorum.

Saşa tüm odalar boyunca koşarak bağırdı, ancak evde hizmetçilerden başka kimsecikler yoktu. Yalnız Lida yemek odasındaki sandığın üzerinde kıyafetleriyle, başının altında yastık olmadan yatıyordu. Saşa ayaklarına galoşları geçirmeden avluya, oradan da sokağa fırladı. Avlu kapısının arkasında dadısı bir bankın üzerine oturmuş, kızakla kayanları seyrediyordu. Kızakla kaydıkları nehirden askeri bandonun çaldığı müzik sesleri geliyordu.

Hıçkırıklar içinde:

– Dadıcığım, annem ölüyor! –dedi.– Birinin babamı çağırması gerek!

Dadı üst kattaki yatak odasına çıktı, hasta kadına bir bakış attıktan sonra yanan bir mumu eline tutuşturdu. Saşa korku içinde oradan oraya koşuşturuyor, kim olduğunu kendisinin de bilmediği birine babasını getirmesi için yalvarıyordu. Daha sonra paltosunu ve başörtüsünü takıp sokağa fırladı. Babasının diğer karısı ve iki kızıyla birlikte Bazarnaya Caddesi'nde yaşadığını hizmetçilerden duymuştu. Yabancılardan korka korka, ağlayarak avlu kapısından çıkıp sol tarafa doğru koştu. Kısa süre içinde karlara batıp çıkmaya, soğuktan titremeye başlamıştı.

Boş bir arabacı çıktı karşısına ancak Saşa arabaya binmedi. Belki de, onu kasaba dışında bir yere götürüp soyar ve mezarlığın birine atıverirdi (çay içtikleri bir vakit hizmetçi böyle bir olayın yaşandığını anlatmıştı). Yürümeye devam ediyor, bitkinlikten nefes nefese kalıyor, hıçkırıklar içinde ağlıyordu. Bazarnaya Caddesi'ne çıktıktan sonra Panaurov Bey'in nerede yaşadığını sordu. Tanımadığı bir kadın uzun uzun açıklamasına rağmen kızın hiçbir şey anlamadığını görünce elinden tutarak sundurması olan tek katlı bir eve götürdü onu. Kapı kilitli değildi. Saşa antre ve daha sonra koridordan koşarak geçtikten sonra kendini babasının,

karısının ve iki kızının semaverin etrafında oturduğu sıcak ve aydınlık bir odada buldu. Lakin ağzından tek bir kelime dahi çıkaramıyordu, sadece hıçkırarak ağlıyordu. Panaurov durumu idrak etmişti.

– Muhtemelen annene kötü bir şey oldu, değil mi? –diye sordu.– Söylesene kızım, annen kötü mü?

Panaurov paniğe kapılarak arabacı çağırmaya gitti.

Eve geldiklerinde Nina Fyodorovna sırtı yastıklarla desteklenmiş, elinde mumla oturuyordu. Yüzü kararmış, gözleri çoktan kapanmıştı. Dadı, aşçı kadın, hizmetçi, köylü Prokofi ve etraftan bazı tanımadıkları kişiler kapının önünde kalabalık ederek dikiliyorlardı. Dadı fısıldayarak bir şeyler yapmalarını istiyordu, ancak onu anlamıyorlardı. Odadaki pencerelerden birinin önünde yüzü solgun, uykulu Lida dikilmiş, ciddi gözlerle annesini izliyordu.

Panaurov, Nina Fyodorovna'nın elinden mumu aldı. Tiksinti içinde kaşlarını çatarak mumu şifoniyerin üzerine fırlattı.

– Ne korkunç bir şey bu! –dedi. Omuzları titriyordu.– Nina, uzanman gerek, –dedi şefkatle.– Uzan, canım benim.

Nina ona doğru baktı. Kocasını tanımamıştı. Kadını sırtüstü yatırdılar.

Rahip ve Doktor Sergey Borisiç geldiklerinde hizmetçiler dindarca istavroz çıkarmaya ve Nina Fyodorovna için dua etmeye başladılar.

Doktor misafir odasına doğru çıkarken düşünceli düşünceli:

– Ne üzücü bir olay! –dedi.– Daha o kadar genç ki, kırk yaşında bile değil.

Kızların yüksek sesli hıçkırıkları duyuluyordu. Yüzü solmuş, gözleri nemlenmiş Panaurov doktora yanaştı. Zayıf, cansız bir sesle:

– Doktor Bey, bana bir iyilik yapın, Moskova'ya bir telgraf gönderin. Benim gücüm katiyen kalmadı, –dedi.

Doktor mürekkebe uzandı. Kızına telgrafta şöyle yazdı: "Panaurova akşam saat sekizde vefat etti. Kocana söyle. Dvoryanski Sokağı'nda ipotekli bir ev satılıyor. Peşin dokuz bin ruble. Müzayedede on iki bine çıkar. Kaçırmamanızı tavsiye ederim."

IX

Laptev, Starıy Pimen'e biraz uzak olan Malaya Dmitrovka'daki ara sokaklardan birinde yaşıyordu. Sokağın üzerindeki büyük ev haricinde, gözlerinin önünde büyüdüğünden tüm Laptev'lerin sadece Kostya diye çağırdıkları, avukat yardımcısı dostu Koçevoy için avluda iki katlı bir ek bina kiralamıştı. Bu ek binanın karşısında yine iki katlı, içinde karı koca ve beş kızdan oluşan Fransız bir ailenin yaşadığı başka bir ek bina daha bulunuyordu.

Dışarıda yirmi derecelik don vardı. Pencereleri kırağı kaplamıştı. Kostya sabah uyanır uyanmaz, endişeli bir yüzle bir ilaçtan on beş damla aldı, daha sonra kitaplık rafından aldığı iki ağırlıkla jimnastik yapmaya başladı. Uzun boylu ve oldukça zayıftı. Geniş, kızılımsı renkte bıyıkları vardı. Ancak dış görünüşünde en çok göze çarpan şey olağandışı uzunluktaki bacaklarıydı.

Basma pantolonunun paçalarını uzun çizmelerinin içine sokmuş, sırtında ceketiyle orta yaşlarda köylü bir adam olan Pyotr semaveri getirdi ve çayı doldurdu.

– Bugün dışarıda çok güzel bir hava var Konstantin İvanıç, –dedi.

– Evet, hava güzel olmasına güzel kardeşim, ama ne yazık ki, seninle yaşadığımız şu hayat o kadar güzel değil.

Pyotr kibarlığından iç çekti.

– Küçük kızlardan ne var ne yok? –diye sordu Koçevoy.

– Babaları henüz gelmedi. Aleksey Fyodoriç ilgileniyor onlarla.

Kostya pencerede buz tutmamış küçük bir alan buldu. Dürbünü penceredeki bu alana doğru tutarak Fransız ailenin yaşadığı yeri izlemeye başladı.

– Bir şey göremiyorum.

Bu arada Aleksey Fyodoriç, Saşa ve Lida'ya alt katta Kutsal Kitap hakkında ders veriyordu. Bir buçuk aydır Moskova'da, ek binanın alt katında bir mürebbiyeyle birlikte yaşıyordu kızlar. Haftada üç kez şehirdeki bir okuldan öğretmen ve bir rahip onları ziyaret ediyordu. Saşa Yeni Ahit'i bitirmek üzereydi, Lida ise Eski Ahit'i okumaya henüz başlamıştı. Bir önceki derste Lida'ya İbrahim'e kadar olan kısmı tekrar etme ödevi verilmişti.

– Evet, Âdem ve Havva'nın iki oğlu vardı, –dedi Laptev.– Mükemmel. Peki, adları neydi? Hadi hatırlayın!

Lida eskisi gibi ciddi bir yüz ifadesiyle masaya bakıyor, yalnızca dudaklarını oynatıyor, ama bir şey söylemiyordu. Ablası Saşa ise Lida'nın yüzüne bakıyor, somurtuyordu.

– Cevabı çok iyi biliyorsun, sadece heyecanlanmaman gerek, –dedi Laptev.– Ee, Âdem'in oğullarının adı neydi?

– Habil ve Kavil, –diye fısıldadı Lida.

– Kabil ile Habil, –diye düzeltti Laptev.

Lida'nın yanağından kocaman bir gözyaşı aktı ve kitabın üzerine damladı. Saşa da başını öne eğdi. Yüzü kızarmıştı. Ağlamaya hazırdı. Laptev, kızlara acıdığı için artık bir şey söyleyemiyordu bile. Gözyaşına boğulmak üzereydi. Masadan kalkıp bir sigara yaktı. Bu esnada Koçevoy yukarı kattan elinde bir gazeteyle indi. Kızlar ayağa kalkıp Koçevoy'un yüzüne bakmadan eğilerek selam verdiler.

Laptev Kostya'ya:

– Tanrı aşkına Kostya, kızlarla biraz da siz ilgilenin, – dedi.– Ben de ağlamaya başlamaktan korkuyorum. Daha öğle yemeğine kadar ambara uğramam gerekiyor.

– Peki.

Aleksey Fyodoriç dışarı çıktı. Kostya çok ciddi bir yüz ifadesiyle kaşlarını çatarak masaya oturdu ve Kutsal Kitap'ı kendine doğru çekti.

– Ee? –diye sordu.– Ne işliyordunuz?

– Lida Nuh Tufanı'nı biliyor, –dedi Saşa.

– Nuh Tufanı mı? Peki, o zaman, Nuh Tufanı'yla ilgili yeri yalayıp yutalım. Hadi konuşmaya başlayalım. –Kostya tufan hakkındaki kısa açıklamayı hızlıca okudu ve:– Burada yazıldığı gibi bir tufanın aslında gerçekleşmediğine dikkatinizi çekmek zorundayım. Nuh diye biri de yok. İsa'nın doğumundan birkaç bin yıl önce yeryüzünde görülmedik bir su baskını meydana geldi. Bunun hakkında yalnızca Yahudi İncil'inde değil, ayrıca Yunanlar, Kaldeliler, Hindular gibi diğer kadim halkların kitaplarında da bahsediliyor. Ancak bu su baskını ne olursa olsun tüm yeryüzünü yutamazdı. Ovaları basmıştır ama, sanıyorum ki, dağlar dışarıda kalmıştır. Bu kitabı okumasına okuyun lakin çok fazla inanmayın.

Lida'nın gözyaşları yeniden akmaya başladı. Arkasını döndü ve aniden o kadar yüksek sesle hıçkırarak ağlamaya başladı ki Kostya irkildi ve büyük bir kafa karışıklığıyla yerinden kalktı.

Lida:

– Eve gitmek istiyorum ben, –dedi.– Babama ve dadıma gitmek istiyorum.

Saşa da ağlamaya başlamıştı. Kostya yukarı kattaki odasına çıkarak telefonda Yulia Sergeyevna'ya:

– Küçük güvercinim, kızlar tekrar ağlamaya başladı. Susturabilmemin hiçbir yolu yok, –dedi.

Yulia Sergeyevna büyük evden üstünde tek bir elbise, başında örülü bir başörtüsüyle ayazdan donmuş bir halde koşarak geldi ve kızları teselli etmeye başladı.

Her ikisini de peşi sıra bağrına basarak yalvarır bir sesle:

– İnanın bana kızlar, inanın, –dedi.– Babanız bugün gelecek, telgraf gönderdi. Annenize üzülüyoruz. Bana da acıyın,

yüreğim parçalanıyor ancak ne yapabiliriz? Tanrı'ya karşı gelemeyiz ki!

Kızlar ağlamayı kestiklerinde Yulia onları sarıp sarmaladı ve kızakla gezmeye götürdü. Önce Malaya Dmitrovka'dan, sonra Tverskaya'daki Strastnıy'ın yakınından geçtiler. İverskaya'nın yakınlarındaki bir kilisede durdular. Birer mum dikerek dizlerinin üzerinde dua ettiler. Dönüş yolunda Filippov'a* uğrayarak haşhaşlı perhiz simidi aldılar.

Laptev'ler öğle yemeklerini saat ikiyle üç arasında yerlerdi. Yemek servisini Pyotr yapardı. Pyotr gündüz vakti hem postaneye hem ambara hem de Kostya için bölge mahkemesine koşturarak hizmet görürdü. Akşamları sigara sarar, geceleri kapıyı açmak için koştururdu. Sabah saat beşte ise fırını çoktan yakmış olurdu. Ne zaman uyuduğunu kimse bilmezdi. Seltzer marka madensuyu şişesinin tıpasını açmayı çok severdi. Ve bunu yere bir damla bile dökmeden kolayca, ses çıkarmadan yapardı.

Kostya çorbadan önce bir kadeh votkayı dikti:

– Şifa olsun!

İlk zamanlar Yulia Sergeyevna, Kostya'dan hoşlanmamıştı. Kalın ses tonu, "Suratına yumruğu oturttum", "Pisliğin teki", "Semaveri koysana" gibi sözleri, kadeh tokuşturma huyu ve kadeh kaldırırken duygusal konuşmalar yapması Yulia'ya abes geliyordu. Lakin Kostya'yı kısa sürede tanıyınca kendini onun yanında çok daha rahat hissetmeye başladı. Delikanlı Yulia'ya karşı samimi davranıyor, onunla akşamları yüksek sesle bir şeyler hakkında sohbet etmeyi seviyordu. Hatta o zamana kadar Laptev ve Yartsev gibi dostları için bir sır olan kendi seçkisinden okuması için romanlar bile veriyordu ona. Yulia okudukları romanları genç adamı üzmemek için övüyordu. Kostya ise er ya da geç tanınır bir yazar olmayı ümit ettiği için Yulia'nın övgülerine seviniyordu. Romanlarında yalnızca köyleri ve top-

* Dönemin en ünlü fırınlarından biri. (ç.n.)

rak sahiplerinin çiftliklerini anlatıyordu. Oysa köyü sadece tanıdıklarının yazlığına ziyarete gittiğinde, yani oldukça az görmüştü. Bir toprak sahibinin çiftliğinde ise bir dava için Volokolamsk'a gittiğinde bir ya da iki kez bulunmuştu. Sanki utanıyormuş gibi romanlarında aşk konularından kaçınırdı. Sık sık doğa tasviri yapar, bunu yaparken de "dağların kaprisli konturları", "bulutların mucizevi şekilleri" ya da "gizemli ritimlerin ahengi" gibi ifadeleri kullanmayı severdi. Romanlarını hiçbir yerde basmamışlardı. Bu durumu Kostya sansür uygulamalarına bağlıyordu.

Avukatlık işi hoşuna gidiyordu ancak yine de asıl işi olarak avukatlığı değil, roman yazmayı görüyordu. İnce, artistik bir mizacının bulunduğunu, sanata her zaman bir yatkınlığının olduğunu düşünürdü. Kendisi ne şarkı söyleyebilir ne de herhangi bir enstrüman çalabilirdi, müzik kulağından tamamen yoksundu ancak tüm senfoni ve filarmoni orkestralarının etkinliklerini ziyaret eder, hayır işleri amacıyla konserler düzenler, şarkıcılarla tanışırdı.

Öğle yemeği boyunca herkes sohbet ediyordu.

– Çok ilginç, –dedi Laptev.– Benim Fyodor yine beni afallattı! Soylu rütbesine erişebilmek için şirketimizin yüzüncü yılının ne zaman dolduğunu bulmamız gerektiğini söylüyor. Üstelik bunu çok ciddi bir tavırla belirtiyor. Bu adama ne oldu böyle? Açık söylemeliyim ki onun için endişelenmeye başlıyorum.

Fyodor'un da bugünlerde moda olan olduğundan farklı görünme sevdasına kapıldığından konuşmaya başladılar. Örneğin, artık öyle olmasa da sıradan bir tüccar gibi görünmeye gayret ediyormuş; ağabeyi Laptev'in koruyucusu olduğu okuldan bir öğretmen maaşını almak için yanına geldiğinde sesini ve tavrını değiştirip öğretmene sanki müdürmüş gibi davranıyormuş.

Yemekten sonra yapacak işleri olmadığı için çalışma odasına geçtiler. Dekadanlar ve Orleans Bakiresi hakkında soh-

bet ediyorlardı. Yermolova'yı* çok başarılı bir şekilde taklit ettiğini düşündüğü için Kostya tüm bir monoloğu okudu. Sonra vist oynamak için oturdular. Yüzleri solgun ve kederli kızlar ek binadaki odalarına gitmemişler, tek bir koltukta oturarak sokaktan gelen sesleri dinliyorlardı. Babaları mı gelmişti yoksa? Akşamları ister karanlıkta olsun ister mum ışığında olsun kendilerini keyifsiz hissederlerdi. Vist hakkındaki konuşmaları, Pyotr'un adımları, şömineden gelen çatırtı sesleri kızları rahatsız ediyordu. Bu yüzden ateşe bakmak istemiyordu canları. Akşamları artık ağlamak istemiyorlardı ancak yine de kendilerini tuhaf hissediyorlardı, kalplerinin üzerinde bir ağırlık vardı. Anneleri ölmüşken evdekilerin bir şeyler hakkında nasıl sohbet edebildiklerine, gülebildiklerine anlam veremiyorlardı.

Yulia Sergeyevna Kostya'ya dönerek:

– Bugün dürbünden bakınca ne gördünüz? –diye sordu.

– Bugün bir şey göremedim. Ama dün yaşlı Fransız yıkanıyordu.

Akşam saat yedide Yulia Sergeyevna ile Kostya Malıy Tiyatrosu'na gittiler. Laptev kızlarla evde kaldı.

Saatine göz atarak:

– Babanızın gelme vakti çoktan geçti, –dedi.– Tren gecikmiş olmalı.

Kızlar, soğukta üşümüş vahşi hayvanlar gibi birbirlerine sokularak suskun suskun koltukta oturuyorlardı. Laptev ise odanın içinde sürekli dolaşıyor, sabırsız sabırsız saatine bakıp duruyordu. Evde sessizlik hâkimdi. Saat dokuza doğru bir zil sesi duyuldu. Pyotr kapıyı açmaya gitti.

Tanıdıkları sesi duyar duymaz kızlar çığlık atarak hıçkırıklara boğuldular ve antreye doğru fırladılar. Panaurov'un üzerinde gösterişli bir kürk mont vardı. Sakalları ve bıyığı kırağıdan bembeyaz olmuştu.

---

* M. N. Yermolova (1853-1928). Moskova'daki Malıy Tiyatrosu'nun gelmiş geçmiş en ünlü kadın oyuncularından. (ç.n.)

– Birazdan, birazdan, –diye homurdandı. Saşa ve Lida ise hıçkırıklar içinde ve gülerek babalarının soğuk ellerini, şapkasını, kürk paltosunu öpüyorlardı. Aşkın şımarttığı, yakışıklı ve ağırbaşlı Panaurov acele etmeden kızlarını okşadı. Daha sonra çalışma odasına geçti. Ellerini ovalayarak:

– Buraya uzun süreliğine gelmedim dostlarım. Yarın Petersburg'a gidiyorum. Başka bir şehre atanmam için söz verdiler, –dedi.

Panaurov geceyi Dresden Oteli'nde geçirdi.

X

Arkadaşı İvan Gavrilıç Yartsev, Laptev'lere sık sık uğrardı. Siyah saçlı, zeki ve hoş bir yüzü olan, sağlıklı, güçlü bir adamdı. Yartsev'i yakışıklı bulurlardı ancak son zamanlarda kilo almaya başlamıştı ve bu durum yüzünü de endamını da bozmuştu. Görüntüsünü bozan bir başka şey ise neredeyse sıfıra vurdurur gibi saçlarını kısacık kestirmesiydi. Üniversite yıllarında bir vakitler uzun boyu ve güçlü görünüşü sayesinde öğrenciler onu "fedai" diye çağırıyorlardı.

Laptev kardeşlerle birlikte Filoloji Fakültesi'ni bitirmişti. Daha sonra Doğa Bilimleri Fakültesi'ne girdi ve şimdi kimya alanında yüksek lisans derecesi var. Bir kürsüde çalışmayı beklemiyordu, hiçbir yerde laborantlık dahi yapmamıştı. Sadece doğa bilimleri meslek lisesinde ve iki kız lisesinde fizik ve doğa bilimleri tarihi dersleri veriyordu. Öğrencileri, ama özellikle kız öğrencileri hakkında coşkuluydu. Bugünlerde muazzam bir neslin yetişmekte olduğunu söylüyordu. Kimya dışında evde olduğu vakitler sosyoloji ve Rus tarihi üzerine çalışıyordu. Bu konular hakkında küçük çaptaki görüşlerini ara sıra "Ya" harfiyle imza atarak gazete ve dergilerde yayımlatıyordu. Botanik bilimi ya da zooloji hakkında bir şeylerden bahsederken bir tarihçi, herhangi bir tarihi sorun hakkında tartışırken de doğa bilimcisi gibi davranırdı.

"Daimi öğrenci" olarak adlandırılan Kiş de Laptev'ler için aileden biri gibiydi. Üç yıl Tıp Fakültesi'nde okumuş, daha sonra Matematik Fakültesi'ne geçmiş, bu fakültede her sınıfta ikişer yıl harcamıştı. Taşrada eczacı olan babası ona aylık kırk ruble gönderir, annesi de babasından gizli olarak bu paraya on ruble daha eklerdi. Bu para sadece geçinmesine değil, ayrıca boyun kısmı Polonya kunduzundan yapılmış kürkle kaplı palto, eldiven, parfüm ve fotoğraf (sık sık fotoğraflarını çektirir ve tanıdıklarına dağıtırdı) gibi lüks harcamalara da yeterdi. Temiz, hafif kel, kulaklarının etrafı altın sarısı favorilerle kaplı, alçakgönüllü bir adamdı. Her daim yardıma hazır bir görünüşü vardı. Sürekli başkalarının işleri için koştururdu. Ya bir abonmanlık listesiyle dolaşır ya sabahın köründe tanıdığı bir kadına bilet alabilmek için tiyatro gişesinin önünde donar ya da herhangi birinin isteği üzerine bir çelenk ya da buket sipariş ederdi. Onun hakkında yalnızca Kiş gidiverir, Kiş yapıverir, Kiş satın alıverir der dururlardı. Üstlendiği vazifelerin çoğunu berbat ederdi. Bu yüzden sitem yağmuruna tutulurdu. Satın aldığı şeylerin parasını ona vermeyi sık sık unuturlardı, ancak Kiş katiyen bir şey söylemez, zorlandığı durumlarda sadece iç çekerdi. Hiçbir zaman çok sevinmez ve fazla üzülmezdi. Sürekli uzun, sıkıcı şeyler anlatırdı. Yaptığı şakalar sırf komik olmadığı için her seferinde gülerlerdi. Bir keresinde şaka yapma maksadıyla Pyotr'a "Pyotr, sen bir osyotr* değilsin," demişti. Bu durum herkesin kahkaha atmasına sebep olmuştu. Kendisi de başarılı bir şaka yapmaktan hoşnut uzun uzun gülmüştü. Bir profesörün cenazesi olsa ön sırada meşale tutanlarla birlikte yürürdü.

Yartsev ve Kiş genellikle akşam vakti çay içmek için uğrarlardı. Ev sahibesi tiyatroya ya da konsere gitmemişse akşamüstü çayları akşam yemeğine kadar uzayıp giderdi.

---

* (Rus.) [osyotr] – Mersinbalığı. (ç.n.)

Şubat akşamlarından birinde yemek odasında şöyle bir konuşma geçti:

– Bir sanat eseri ancak ana düşüncesinde ciddi bir toplumsal sorunu ele aldığında önem arz eder ve yararlıdır, –dedi Kostya. Sinirli sinirli Yartsev'e bakıyordu.– Eğer bir eserde kölelik kanununa karşı çıkma varsa ya da yazar bayağılıklarıyla birlikte yüksek sosyeteye karşı kılıç çekmişse, işte o zaman bu sanat eseri önem arz eder ve yararlıdır. "Ah"ların ve "oh"ların yer aldığı, kadının erkeğe âşık olduğu, erkeğin de aşkından soğuduğu romanlar ve öyküler; böylesi eserler, bana göre hiçbir önem taşımaz. Şeytan alıp götürsün böylelerini.

– Size katılıyorum Konstantin İvanıç, –dedi Yulia Sergeyevna.– Biri aşk buluşmasını tasvir eder, öteki ihaneti, diğeri ayrılık sonrası kavuşmayı. Gerçekten başka konu mu kalmadı? Biliyorsunuz ki birçok insan hasta, mutsuz, yoksulluk içinde azap çekiyor. Tüm bu konular hakkında okumak onlar için hoş olmamalı.

Henüz 22 yaşında bile olmayan genç bir kadının, yani karısının aşk hakkında bu kadar ciddi ve soğuk bir şekilde tartışmaya girmesi Laptev'i rahatsız etmişti. Neden böyle davrandığını tahmin edebiliyordu.

Yartsev de tartışmaya dahil oldu:

– Eğer şiir sanatı önem atfettiğimiz sorunlara çözüm getiremiyorsa, teknik konularda yazılmış derlemelere, ceza ve finans hukukuna başvurun, bilimsel makaleler okuyun siz de. *Romeo ve Juliet*'te aşk yerine, farz edelim eğitim özgürlüğü ya da hapishanelerin dezenfeksiyonu konularının –ki bunları özel makalelerde ve kitapçıklarda bulabilecekken– işlenmesinin ne gereği var?

– Sınırları zorluyorsun dayı! –diye sözünü kesti Kostya.– Shakespeare ya da Goethe gibi büyük insanlardan bahsetmiyoruz burada. Aşk konusunu bir kenara bırakıp bilgiyi ve hümanist düşünceyi topluluk arasında yaymakla uğraşır-

larsa topluma oldukça fazla yarar sağlayabilecek yüzlerce yetenekli, ortalama yazardan bahsediyoruz.

Kiş, kısa süre önce okuduğu uzun bir öykünün içeriğini peltek peltek, biraz da burnundan konuşarak anlatmaya başladı. Ayrıntılara girerek, acele etmeden konuşuyordu. Üç dakika geçti, sonra beş, sonra on... Kiş anlatmaya devam ediyordu. Kimse neden bahsettiğine anlam veremiyordu. Yüzü gitgide kaygısız bir hal almaya başladı, gözleri donuklaştı.

Yulia Sergeyevna daha fazla dayanamadı:

– Kiş, biraz hızlı anlat. Düpedüz işkence bu!

– Dur artık Kiş! –diye bağırdı Kostya.

Kiş de dahil herkes gülmeye başlamıştı.

Derken içeri Fyodor girdi. Yüzünde kırmızı beneklerle, acele acele herkesle selamlaştı ve kardeşini çalışma odasına götürdü. Son zamanlarda kalabalık ortamlardan kaçınıyor, baş başa görüşmeleri tercih ediyordu.

– Bırakalım gençler orada kahkaha atmaya devam etsin. Biz burada gönülden sohbet edelim, –dedi lambadan uzaktaki derin bir koltuğa otururken.– Uzun zamandır görüşemiyoruz kardeşim. Ne zamandır ambara uğramıyorsun? Belki bir haftadır, değil mi?

– Evet. Ambarda yapacak hiçbir işim yok. İtiraf etmek gerekirse, yaşlı adamdan da gına geldi.

– Elbette. Sensiz ve bensiz ambarda işler yürüyebilir ancak insanın bir uğraşı olması gerek. "Ekmeğini alın teri dökerek kazanacaksın"* derler. Tanrı çalışanı sever.

Pyotr tepsi üzerinde bir bardak çay getirdi. Fyodor çayı şekersiz dikip bir bardak daha istedi. Çayı çok içerdi. Bir akşamda neredeyse on bardak çay içebilirdi.

Fyodor ayağa kalkarak kardeşine yanaştı:

– Bak, ne diyeceğim kardeşim. Çok da ince felsefe yapmadan mahalli idare meclisine adaylığını koysana. Yavaş ya-

---

* (Yaratılış 3: 19). *Kutsal Kitap*, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, 2003. (ç.n.)

vaş seni kurul üyeliğine geçirtiriz. Sonra da şehir meclis üyesi olursun. Üstelik akıllı, eğitimli bir adamsın. Zamanla seni fark edip Petersburg'a bile davet edebilirler. Mahalli mecliste ve şehir meclisinde etkin üye olmak şimdi moda kardeşim. Bir düşünsene, henüz elli yaşına gelmeden bir bakmışsın bakan olmuşsun, omzuna şeridi takmışlar.

Laptev hiç yanıt vermedi. Bakanlığın, omza takılan şeridin, tüm bunların Fyodor'un kendi isteği olduğunu anladı. Ne yanıt vereceğini bilmiyordu.

İki kardeş konuşmadan oturuyordu. Fyodor saatini çıkardı, oldukça uzun bir süre gergin bir dikkatle saate baktı, sanki yelkovanın hareket edişini takip etmek istiyor gibiydi. Yüzündeki ifade Laptev'e tuhaf gelmişti. Akşam yemeği için çağrıldılar. Laptev yemek odasına geçti ancak Fyodor çalışma odasında kaldı. Ortada artık bir tartışma kalmamıştı. Yartsev, ders anlatan bir profesörün ses tonuyla:

– İklim, enerji, zevk ve yaş farklılıklarından dolayı insanlar arasında eşitlik fiziksel olarak mümkün değildir. Lakin kültür sahibi bir insan, nasıl bataklıklar ve ayılarla baş edebilmişse bu eşitsizliği de zararsız hale getirebilir. Bir bilim adamı, bir kedinin, farenin, bozdoğanın ve serçenin tek bir tabaktan yemek yemesini sağlayabiliyorsa eğitimin de insanlar için aynı şeyi başarabileceğine inanmak gerekir. Hayat daimi bir ilerleyiş halinde, uygarlıklar gözlerimizin önünde devasa başarılara imza atıyor. Misal, genç kızları köpeklerle takas ettikleri kölelik düzeni zamanı bize şimdi nasıl anlamsız geliyorsa fabrika çalışanlarının bugünkü durumunun da aynı şekilde görüleceği aşikârdır.

– Bu kısa bir süre içerisinde gerçekleşmeyecek, hem de hiç, –dedi Kostya ve sırıttı.– Rothschild'ın altın dolu depolarının ne kadar anlamsız olduğunu düşüneceği zamana dek gerçekleşmeyecek. O zamana kadar da işçilerin çalışmaktan canı çıkacak, açlıktan karınları şişecek. Hayır, dayıcığım. Beklemek değil, savaşmak gerekir. Eğer bir kedi, bir fare ile

birlikte tek bir tabaktan yemek yiyebiliyorsa, bunu bilinç kazandığı için yaptığını mı düşünüyorsun? Hiç de değil. Güç kullanılarak zorlandığı için yaptı.

– Fyodor ve ben zengin insanlarız. Babamız bir kapitalist ve milyoner. Bizimle uğraşmanız gerekecek! –dedi Laptev. Avucuyla alnındaki teri sildi.– Benimle savaşma fikrini aklım bir türlü almıyor! Zenginim, evet, ancak para bana bugüne kadar ne verdi ki? Bu güçten kazancım ne? Sahip olduğum hangi şey beni sizden daha mutlu kılıyor? Katlanılmaz bir çocukluk geçirdim. Para bile beni değnek yemekten kurtaramadı. Nina hastalanıp öldüğünde sahip olduğum paranın hiçbir yardımı dokunmadı. Beni sevmediklerinde, yüz milyon da harcasam insanları beni sevmeleri için zorlayamam.

– Lakin pek çok iyilikte bulunabilirsiniz, –dedi Kiş.

– Hangi iyilik! Dün bana iş arayan bir matematik öğretmeninden bahsetmiştiniz. İnanın, onun için sizin yapabileceğinizden daha fazlasını yapamam. Para teklif edebilirim ancak belli ki bu onun istediği bir durum değil. Tanınmış bir müzisyenden zavallı bir kemancıya yardımda bulunmasını rica etmiştim. Bana şöyle cevap vermişti: "Sırf müzisyen olmadığınız için bana başvurdunuz." Ben de size aynı şekilde cevap vereceğim: "Henüz bir kez bile zengin bir insan konumunda bulunamadığınız için kendinize bu kadar güvenerek bana başvurdunuz."

– Neden tanınmış bir müzisyenle kıyasladınız, anlamıyorum! –dedi Yulia Sergeyevna. Yüzü kızarmıştı.– Tanınmış bir müzisyenin bu konuyla ne alakası var!

Duyduğu nefretten ötürü yüzü titremeye başlamıştı. Duygusunu gizlemek için bakışlarını yere indirdi. Ve yüzündeki ifadeyi yalnız kocası değil, masada oturan herkes anlamıştı.

– Tanınmış bir müzisyenin bu konuyla ne alakası var! – diye usulca tekrar etti.– Zavallı bir insana yardımda bulunmak ne kadar zor olabilir?

Ortama sessizlik çöktü. Pyotr dağ tavuğundan ikram ettiyse de kimse dokunmadı. Herkes yalnızca salata yiyordu. Laptev biraz önce neler söylediğini artık hatırlamıyordu ancak nefret uyandıran şeyin sözleri değil, sohbete karışması olduğunu açıkça görebiliyordu.

Akşam yemeğinden sonra çalışma odasına döndü. Gergin bir halde, kalbi küt küt atarak, daha da aşağılanmayı bekleyerek salonda neler döndüğünü duymak için dinlemeye başladı. Tekrar bir tartışma başlamıştı. Sonra Yartsev kuyruklu piyanoya oturdu ve duygusal bir parça okudu. Oldukça hünerli biriydi: Şarkı söyler, enstrüman çalar, sihirbazlık numaraları bile yapardı.

– Canınız ne istiyorsa yapabilirsiniz beyler ama ben evde oturmaya niyetli değilim, –dedi Yulia.– Bir yerlere gitmek gerek.

Şehirdışına çıkmaya karar verdiler. Kiş'i troyka getirmesi için tüccar kulübüne gönderdiler. Laptev'i davet etmemişlerdi zira kendisi genellikle şehirdışına çıkmazdı. Üstelik kardeşi Fyodor evdeydi. Ancak Laptev bu durumu, arkadaşlığının onlar için sıkıcı olduğu, bu neşeli, genç grup içinde büsbütün fazlalık olduğu yönünde algıladı. Duyduğu kızgınlık ve içindeki kederli duygu o kadar güçlüydü ki az kalsın ağlayacaktı. Ona karşı bu kadar kırıcı davranmalarına, onu boşlamalarına, aptal, sıkıcı bir koca olmasına ve altın kesesi olarak görülmesine sevinmişti bile. Hatta karısı onu bu gece en yakın arkadaşıyla aldatıp daha sonra ona nefretle bakarak bunu itiraf etse daha da çok sevinecekmiş gibi hissediyordu. Tanışık oldukları öğrencilerden, aktörlerden, şarkıcılardan, Yartsev'den, hatta sokakta karşılaştığı insanlardan bile kıskanıyordu onu. Şimdi de karısının sadakatsizlik etmesi, onu herhangi biriyle basıp, sonrasında kendini zehirleyerek bu kâbustan sonsuza dek kurtulmak için yakıcı bir istek duyuyordu. Fyodor çayını yudumluyor, gürültülü yutkunuyordu. O da gitmek üzere ayaklanmıştı.

Kürk paltosunu giyerken:

– Bizim yaşlı adam karasu illetinden mustarip olmalı, – dedi.– İyice kötü görmeye başladı.

Laptev de kürk paltosunu giyip dışarı çıktı. Kardeşine Strastnıy'a kadar eşlik ettikten sonra bir araba tutup Yar'a* gitti.

– Buna da aile mutluluğu diyorlar işte! –diye güldü kendine.– Aşk böyle bir şey olsa gerek!

Dişleri takırdıyordu. Sebebinin kıskançlık mı yoksa başka bir şey mi olduğunu bilmiyordu. Yar'a gelince masaların etrafında dolaştı, salonda nükteli şarkılar söyleyen şarkıcıyı dinledi. Arkadaşlarıyla karşılaşma ihtimaline karşı hazırladığı bir cümlesi yoktu. Karısıyla karşılaştığı an sadece acınası ve aptal bir ifadeyle gülümseyeceğinden, buraya hangi duygunun zoruyla geldiğini hepsinin anlayacağından daha şimdiden emindi. Elektrik ışığından, yüksek sesli müzikten, pudra kokusundan ve karşılaştığı kadınların ona bakışlarından rahatsızlık duymuştu. Kapıların önünde durarak özel localarda neler döndüğüne bakıp dinlemeye çalıştı. Nükteli şarkılar söyleyen şarkıcının ve onu gözleyen kadınların seviyesine indiği, her nasılsa alçakça ve aşağılık bir rol üstlenmişti sanki. Sonrasında Strelna'ya geçti. Orada da arkadaşlarından kimseyi göremedi. Tam geriye dönüp, Yar'a yaklaşmak üzereyken gürültülü bir troyka arkasından yetişti. Sarhoş sürücü bağırıyor, Yartsev'in "Ha-ha-ha!" diye attığı kahkahalar işitilebiliyordu.

Laptev eve saat üç dört gibi döndü. Yulia Sergeyevna çoktan yataktaydı. Karısının uyumadığını fark edince, ona doğru yaklaştı ve keskin bir dille:

– Benden tiksinmenize, nefret etmenize anlam verebiliyorum. Ancak başkalarının yanında bu tavrınızdan kaçınabilir, duygularınızı saklı tutabilirdiniz, –dedi.

Yulia ayaklarını yataktan aşağı sarkıtmış oturuyordu.

---

* Devrim öncesi Moskova'da ünlü bir restoran. (ç.n.)

Lambanın ışığı altında gözleri büyük ve kapkara gözüküyordu.

– Özür dilerim, –dedi.

Heyecandan ve bütün vücudunun titremesinden dolayı Laptev tek bir kelime bile edemedi. Yalnızca onun karşısında ses çıkarmadan dikiliyordu. Yulia da titriyor, açıklama bekleyen bir suçlu edasıyla oturuyordu.

Nihayet Laptev:

– Nasıl acı çekiyorum! –dedi. Başını ellerinin arasına aldı.– Sanki cehennemdeyim, aklımı yitirdim!

Yulia titreyen sesiyle:

– Benim için kolay mı sanıyorsunuz? –diye sordu.– Ne durumda olduğumu bir tek Tanrı bilir.

– Artık altı aydır evliyiz ancak kalbinde aşkın belirtisi bile yok. Hiçbir umut, hiçbir parıltı göremiyorum! Ne diye benimle evlendin? –diye devam etti sözlerine Laptev çaresizlik içerisinde.– Neden, ha? Hangi şeytan seni benim kollarıma itti? Ne umut ediyordun ki? Neydi istediğin?

Yulia dehşet içerisinde, adeta öldürülmekten korkarak Laptev'i izliyordu.

– Benden hoşlanıyor muydun? Bana âşık mıydın ki? – diye devam etti Laptev nefes nefese kalarak.– Değildin, tabii ki! Peki ne öyleyse? Ne? Söylesene ne? –diye bağırdı.– Ah, lanet olası para! Lanet olası para yüzünden, değil mi?

Yulia:

– Tanrı'nın önünde yemin ederim ki, hayır! –diye bağırdı ve istavroz çıkardı. Uğradığı aşağılamadan dolayı tümüyle küçülmüştü. Laptev, karısının ağlayışını ilk defa işitiyordu. – Tanrı'nın önünde yemin ederim ki, hayır! –diye tekrarladı.– Parayı hiç düşünmedim ben. İhtiyacım da yok zaten. Eğer teklifini reddedersem aptalca bir iş yapacakmışım gibi gelmişti sadece. Hayatımızı mahvetmekten korkuyordum. Ve şimdi yaptığım hatadan ötürü acı çekiyorum. Katlanılamaz bir ıstırap bu!

Hıçkırıklara boğularak acı acı ağlamaya başlamıştı. Laptev, karısının nasıl acı çektiğini anladı. Ne söyleyeceğini bilmeden Yulia'nın önünde halının üstüne çöktü.

– Yeter artık, dur, –diye mırıldandı.– Seni deli gibi sevdiğim için böylesine aşağılayıcı laflar ettim. –Laptev, aniden Yulia'nın ayaklarını öpmeye başladı, tutkuyla sarıldı karısına.– Bir sevgi belirtisi bile olsa yeter! –diye mırıldandı.– Yalan söyle bana! Yalan söyle! Bunun bir hata olduğunu söyleme!

Lakin Yulia ağlamaya devam ediyordu. Karısının, bu okşamalarına sırf kendi yaptığı hatanın kaçınılmaz bir sonucu olarak katlandığını hissediyordu. Öptüğü ayağını bir kuş misali altına çekmişti. Karısına acımaya başlamıştı.

Yulia yatağa uzanıp yorganı başına çekti. Laptev de soyunup yatağa girdi. Sabah olunca her ikisi de bir utanma duygusuyla kalktı. Ne konuşacaklarını bilmiyorlardı. Hatta Laptev Yulia'nın, öptüğü ayağının üzerine sağlam basmadığını bile düşündü.

Öğle yemeğinden önce Panaurov vedalaşmak üzere eve uğradı. Yulia'nın içinde baba evine dönmek için karşı konulmaz bir istek oluşmuştu. Buradan gitmek, bu evlilik hayatından sıyrılıp biraz olsun kafa dinlemek, bu utanma duygusundan ve aptalca davrandığına dair kafasında dolaşan daimi düşüncelerden kurtulmak iyi olur diye düşünüyordu. Panaurov ile beraber gitmesine ve burayı özleyene dek babasının yanında iki üç hafta misafir olarak kalmasına öğle yemeğinden önce karar verildi.

XI

Yulia ile Panaurov ayrı bir kompartımanda yolculuk ediyorlardı. Panaurov'un başında koyun derisinden garip şekilli bir Astrahan başlığı vardı.

Panaurov aralıklarla konuşarak ve iç çekerek:

– Evet, Petersburg'da tatmin olamadım, –dedi.– Çok şey vaat ettiler ancak ortada belirgin hiçbir şey yoktu. Evet, ca-

nım benim. Sulh hâkimliği yaptım, yüksek yargı kurulunda daimi üyelik ve başkanlık görevlerinde bulundum ve nihayetinde il idare kurul üyeliğine getirildim. Vatanıma hizmet ettim ve sanıyorum ki bunun karşılığında biraz ilgiyi hak ediyorum. Lakin ne elde ettim? Beni başka bir şehre atamaları için elimden hiçbir şey gelmedi.

Panaurov gözlerini kapattı ve başını salladı.

– Takdir görmüyorum, –diye devam etti. Uykuya dalacak gibiydi.– Elbette dâhi bir yönetici değilim ama düzgün, dürüst bir adamım. Bu zamanda da böyle insanlar nadir bulunur. Bazen kadınları kolaylıkla kandırdığım için pişmanlık duyuyorum, ancak konu Rus hükümetiyle olan ilişkime gelince her zaman bir centilmen gibi davranmışımdır. Neyse, bu konuda konuştuğumuz yeter, –dedi gözlerini açarak.– Biraz da sizin hakkınızda konuşalım. Aniden babacığınıza gitmek nereden esti?

Yulia adamın başlığına bakarak:

– Kocamla anlaşmazlık yaşıyordum, –dedi.

– Evet, tuhaf bir adamdır kendisi. Tüm Laptev'ler tuhaftır doğrusu. Sizin kocanız yine hiçbir şey, ancak kardeşi Fyodor tam bir ahmak.

Panaurov içini çekti ve ciddi bir tavırla:

– Peki, henüz bir sevgiliniz yok mu? –diye sordu.

Yulia şaşkınlık içerisinde Panaurov'a baktı ve gülümsedi.

– Neden bahsettiğinizi Tanrı bilir.

Saat on bir gibi büyük bir istasyonda trenden inerek akşam yemeği yediler. Tren biraz daha yol katettikten sonra Panaurov paltosunu ve başlığını çıkararak Yulia'nın yanına oturdu.

– Çok hoş bir kadınsınız. Bunu size söylemem gerekiyor, –diye söze başladı.– Lokanta benzetmesi yapacağım için şimdiden kusuruma bakmayın. Yeni tuzlanmış bir salatalığı andırıyorsunuz bana. Sera kokusu hâlâ üstünde olan ancak birazcık tuz ve dereotu kokusunu da barındıran bir salata-

lık. Günden güne muazzam bir kadına dönüşüyorsunuz, mucizevi, ihtişamlı bir kadına. Eğer ki şu yolculuğumuzu beş yıl önce gerçekleştirmiş olsaydık... –diye iç çekti Panaurov.– Hayranlarınızın arasına katılmayı hoş bir görev sayardım. Ama şimdi gelin görün ki, yararsız bir adamım.

Hüzünlü, aynı zamanda cana yakın bir ifadeyle gülümseyerek genç kadına belinden tutarak sarıldı.

– Aklınızı kaçırmışsınız siz! –dedi Yulia. Yüzü kızarmıştı. O kadar korkmuştu ki elleri ve ayakları buz kesmişti.– Bırakın beni, Grigori Nikolaiç!

Panaurov yumuşak bir ses tonuyla:

– Neden korkuyorsunuz, canım? –diye sordu.– Korkulacak ne var bunda? Sadece buna alışkın değilsiniz o kadar.

Eğer bir kadın Panaurov'a karşı koyuyorsa, onun için bunun anlamı şuydu: İyi bir etki bırakmıştı ve karşısındakinin hoşuna gitmişti. Yulia'yı belinden tutarak yanaklarından, daha sonra dudaklarından, ona büyük zevk verdiğinden kesinlikle emin olarak sıkı sıkı öptü. Yulia, yaşadığı korku ve utançtan uyanarak gülmeye başladı. Panaurov onu bir kez daha öptü. Gülünç başlığını giymeye koyulurken:

– İşte, yararsız bir adamın size verebilecekleri bu kadar, –dedi.– İyi yürekli, ihtiyar bir Türk paşa, birinden hediye olarak ya da anlaşılan miras yoluyla tüm hareme konmuş. Paşanın genç ve güzel eşleri önünde sıraya dizildiğinde, adam her birini dolaşıp öpüyor ve şöyle diyormuş: "İşte, size şu halimle verebileceğimin hepsi bu kadar." Ben de aynısını söylüyorum işte.

Olup bitenler Yulia'ya aptalca ve olağandışı gelmiş, genç kadını neşelendirmişti. Canı muziplik yapmak istiyordu. Kuşetin üzerinde ayağa kalkıp şarkı söyleyerek raftan bir kutu çikolataya uzandı. Bir parça çikolatayı Panaurov'un üzerine fırlatarak:

– Yakalayın! –diye bağırdı.

Panaurov çikolatayı yakaladı. Yulia kahkahalar atarak başka bir parça daha fırlattı. Sonra üçüncüyü attı. Panaurov ise yalvarır gözlerle genç kadını izleyerek her birini yakalayıp ağzına koyuyordu. Yulia'ya öyle geliyordu ki bu adamın yüzünde, hatlarında ve ifadesinde kadınsı ve çocuksu çok şey mevcuttu. Nefes nefese kaldıktan sonra yerine oturan Yulia gülümseyerek adamı izlemeye devam etti. Panaurov, uzanarak iki parmağıyla kadının yanaklarına dokundu. Sanki kızmışçasına:

– Yaramaz kız seni! –dedi.

– Alın, –dedi Yulia kutuyu uzatarak.– Tatlı sevmem ben.

Panaurov tüm çikolataları yiyerek boş kutuyu bavuluna koydu. Üzerinde resimler olan kutuları seviyordu.

– Lakin yaramazlık ettiğin yeter artık, –dedi.– Bu işe yaramaz adamın "bay bay" deme vakti geldi.

Uzanıp bavulundan Buhara kumaşından yapılmış ropdöşambrını ve yastığını çıkardı. Yattıktan sonra ropdöşambrı üzerine çekti.

– İyi geceler güvercinim! –dedi sessizce. Öyle bir iç çekti ki sanki tüm vücudu ağrıdan kırılıyordu.

Çok geçmeden bir horultu yükseldi. Yulia da hiç çekinmeden uzandı ve kısa süre içinde uykuya daldı.

Ertesi sabah memleketine vardığında tren istasyonundan evine doğru giderken sokaklar ıssız, terk edilmiş, karın rengi gri, evler ise adeta biri üzerlerine bastırmış gibi küçücük gözüktü gözüne. Daha sonra bir cenaze alayıyla karşılaştı. Sancaklarla beraber ölmüş bir kişiyi açık tabutun içinde taşıyorlardı.

"Ölmüş biriyle karşılaşmak şans getirir derler," –diye düşündü.

Nina Fyodorovna'nın bir zamanlar yaşadığı evin pencerelerinde şimdi beyaz renkli afişler asılıydı.

Kalbi durma noktasına gelen Yulia, evlerinin avlusuna girerek kapının zilini çaldı. Tombul, uykulu, sıcacık kapi-

tone hırkasıyla tanımadığı bir hizmetçi açtı kapıyı. Merdivenden çıkarken Laptev'in ona burada nasıl ilanı aşk ettiğini anımsadı. Ama şimdi merdivenler temiz değildi, her taraf ayak iziyle doluydu. Yukarı kattaki soğuk koridorda üzerlerinde gocuklarıyla hastalar bekliyorlardı. Nedense kalbi küt küt atmaya başlamıştı. Heyecandan neredeyse yürüyemiyordu.

Daha da kilo almış olan, kiremit gibi kırmızı yüzlü, saçları karmakarışık doktor çay içiyordu. Kızının geldiğini görünce epey sevindi, hatta gözleri yaşardı. Yulia, bu yaşlı adamın hayatındaki tek sevinç kaynağının kendisi olduğunu anladı. Duygulanarak babasına sıkıca sarıldı ve Paskalya'ya kadar yanında uzun bir süre kalacağını söyledi. Odasında üzerini değiştirdikten sonra beraber çay içmek üzere yemek odasına geçti. Babası ellerini ceplerine sokmuş, bir köşeden diğerine yürüyerek "Ru-ru-ru" diye şarkı söylüyordu. Böyle yapması bir şeylerden hoşnut olmadığı anlamına geliyordu.

– Moskova'da yaşadığın için çok eğleniyor olmalısın, – dedi.– Senin adına çok seviniyorum... Benim gibi bir ihtiyarın ise hiçbir şeye ihtiyacı yok. Yakında geberip hepinizi rahat bırakacağım. Ama ilginçtir, postum o kadar sağlam ki hâlâ hayattayım! Harika!

Herkesin üzerine bindiği yaşlı ve sağlam bir eşek olduğunu söylüyordu. Nina Fyodorovna'nın tedavisini, çocuklarıyla ilgilenme işini ve cenazesini üzerine yıkmışlar. Şu hoppa Panaurov ise hiçbir işe zahmet etmek istememiş, hatta borç olarak babasından yüz ruble almış. Şimdiye kadar da geri vermemiş.

– Beni de Moskova'ya beraberinde götür de tımarhaneye koy! –dedi doktor.– Hâlâ hakikate ve adalete inandığım için aklını yitirmiş biriyim ben, saf bir çocuğum!

Daha sonra kocasının basiretsizliği yüzünden Yulia'ya sitem etmeye başladı. Satarak büyük kâr elde edebileceği evleri satın almıyordu. Yulia'ya şimdi öyle geliyordu ki, bu

yaşlı adamın hayatındaki tek sevinç kaynağı kendisi değildi. Doktor hastaları kabul ettikten ve ardından hasta ziyaretlerine gittikten sonra ne yapacağını ve ne düşüneceğini bilmeden tüm odaları gezdi durdu. Memleketine ve baba evine artık yabancıydı. Ne sokağa çıkmaya ne tanıdıklarını görmeye gönlü vardı. Eski kız arkadaşlarını, genç kızlık hayatını anımsadığında kederlenmiyor, geçmişinden dolayı pişmanlık duymuyordu.

Akşam olunca zarif kıyafetler giyip akşam ayinine gitti. Ancak kilisede sadece halktan insanlar vardı. İhtişamlı kürkü ve şapkası hiçbir etki yaratmadı. O an sanki hem kilisede hem de kendi içinde birtakım değişikliklerin meydana geldiğini hissetti. Önceleri akşam ayinlerinde kilise kanonlarının okunmasından, koronun "Ağzımı açacağım" diye başlayan kıtalar söylemesinden, kalabalığın içinden yavaş yavaş ilerleyerek kilisenin ortasında duran rahibe ulaşmaktan, sonrasında kutsal yağı alnında hissetmekten hoşlanırdı. Şimdi ise sadece ayinin biteceği zamanı bekliyordu. Kiliseden çıktıktan sonra dilencilerin bir şeyler istemesinden korkuyordu artık. Durup ceplerini karıştırmak can sıkıcı bir durum olurdu; zira artık ceplerinde madeni para değil, sadece kâğıt rubleler vardı.

Yatağa erken yattı ancak uykuya geç daldı. Rüyasında bazı portreler ve sabah karşılaştığı cenaze alayını gördü. İçindeki ölüyle beraber açık tabutu evlerinin avlusuna getirip kapının önünde durmuşlardı. Sonra tabutu havluların üzerinde uzun uzun ileri geri sallamışlar, tüm güçleriyle kapıya çarpmışlardı. Yulia uykusundan uyanıp dehşet içinde yerinden zıpladı. Aslında alt kattaki kapı çalınıyordu, zilin teli duvara sürtüyordu ancak zil sesi işitilmiyordu.

Doktor öksürmeye başlamıştı. Hizmetçi kadının aşağı inip sonra yukarı döndüğünü duydu.

– Hanımefendi! –dedi hizmetçi kadın ve Yulia'nın kapısını çaldı.– Hanımefendi!

– Ne var? –diye sordu Yulia.

– Size bir telgraf geldi!

Yulia elinde mumla kapıyı açtı. İç çamaşırının üzerine giydiği paltosu ve elinde mumuyla doktor, hizmetçi kadının arkasında dikiliyordu.

Doktor yarı uykulu bir halde esneyerek:

– Zilimiz bozuk, –dedi.– Uzun süre önce tamir ettirmemiz gerekiyordu.

Yulia telgrafı açıp okudu: "Sağlığınıza kadeh kaldırıyoruz. Yartsev, Koçevoy."

– Ah, sizi ahmaklar! –dedi Yulia. Kahkaha atmaya başladı. İçi rahatlamış, neşe bulmuştu.

Odasına döndükten sonra sessizce elini yüzünü yıkadı, üzerini değişti, gün ağarana dek eşyasını uzun uzun topladı. Öğle vakti Moskova'ya doğru yola çıkmıştı.

XII

Kutsal Hafta zamanı Laptev'ler resim okulunda açılan bir sergiyi ziyaret ediyorlardı. Moskovalılar gibi ailecek; yanlarına kızları, mürebbiyeyi ve Kostya'yı da alarak gitmişlerdi.

Laptev tüm ünlü ressamların soyadlarını ezbere bilir, hiçbir sergiyi kaçırmazdı. Yazları gittikleri evlerinde bazı zamanlar boyalarını alıp peyzaj resimleri çizer, resim konusunda oldukça zevkli olduğunu, eğitimini almış olsa belki de iyi bir ressam olabileceğini düşünürdü. Yurtdışına çıktığında ara sıra antikacılara uğrar, işin ehliymiş gibi gözükerek eski şeyleri inceler, düşüncelerini dile getirir, bazı şeyler satın alırdı. Antikacı ne kadar para isterse Laptev'den koparır, satın aldığı şey ise uzunca bir süre hangarda bir kutunun içerisinde unutulmuş olarak, kaybolacağı vakte dek öylece dururdu. Ya da bir basımevine uğrar, uzun uzun ve dikkatle resimleri, bronz baskıları inceler, farklı farklı yorumlarda bulunur ve aniden sıradan bir çerçeveyi ya da değersiz kâ-

ğıttan bir kutuyu satın alırdı. Evinde her biri büyük boyutlarda, ancak düşük kalitede tabloları vardı. Kaliteli olanlar da duvara doğru düzgün asılmamıştı. Sonradan kötü birer taklit oldukları anlaşılan bir sürü eşya için defalarca bol miktarda para ödediği zamanlar olmuştu. Genel anlamda çekingen birinin resim sergilerinde cesur ve kendinden emin tavırlar sergilemesi de dikkate değer bir durumdu. Neden böyleydi acaba?

Yulia Sergeyevna da kocası gibi yumruğunun arasından ya da opera dürbünüyle resimleri izliyor; tablolardaki insanların ne kadar canlı, ağaçların ise ne kadar gerçek olduklarına şaşıyordu. Lakin gördüklerine bir anlam veremiyordu. Sergideki birçok tablonun birbirine benzediğini, sanatın yegâne amacının ise yumruğunun arasından baktığı tablolardaki insanların ve nesnelerin gerçekmiş gibi görünmesi olduğunu düşünüyordu.

– Bu ormanlar Şişkin'e ait, –diye açıkladı Laptev.– Sürekli aynı şeyleri resmedip durur... Şu resme dikkat et: Böyle leylak renginde kar asla göremezsin... Bu tablodaki oğlan çocuğunun ise sol kolu sağ kolundan daha kısa.

Herkes yorgun düşünce Laptev eve dönmek üzere Kostya'yı aramaya gitti. O sırada Yulia Sergeyevna küçük bir peyzaj resminin önünde durmuş, resme ilgisizlikle bakıyordu. Resmin ön planında küçük bir dere, derenin ortasından geçen yine küçük bir ahşap köprü, köprünün karşı kıyısında koyu renkli otların, kırların arasında kaybolan bir patika, resmin sağ tarafında bir ağaçlık, ağaçların önünde ise bir kamp ateşi vardı. Gece bekçileri nöbet tutuyor olmalıydı. Uzaklarda akşam güneşi sönmek üzereydi.

Yulia o küçük köprünün üzerinden geçerek patika boyunca uzaklara doğru yürüdüğünü hayal ediyordu. Etrafta sessizlik hâkimdi, uykulu bıldırcın kılavuzları ötüşüyor, ötede yanan ateş titrek titrek parlıyordu. Nedense aniden, gökyüzünün kızıl taraflarına doğru uzanan aynı bu bulutla-

rı, bu ormanı ve kırları uzun süre önce ve defalarca görmüş olduğu hissine kapıldı. Kendini yapayalnız hissetti. Patika boyunca yürümek, yürümek, yürümek istiyordu. Akşam güneşinin battığı yerde bu dünyaya ait olmayan, sonsuz bir şeyin telaşsız yansıması vardı sanki.

– Ne kadar güzel resmedilmiş! –dedi. Resmin birdenbire anlaşılır olmasına şaşırmıştı.– Baksana Alyoşa! Resimdeki sessizliği hissedebiliyor musun?

Bu peyzajın neden bu kadar çok hoşuna gittiğini açıklamaya çalışıyordu ancak ne kocası ne de Kostya genç kadını anlıyordu. Resme hâlâ kederli bir gülümsemeyle bakıyordu. Diğerleri resimde dikkate değer bir şey bulamadıkları için rahatsız olmuştu. Daha sonra salonları tekrar gezerek resimleri incelemeye başladı Yulia. Her birini anlamak istiyordu. Sergideki resimlerin birçoğunun artık birbirinin benzeri olmadığını düşünüyordu. Eve döndükten sonra salondaki kuyruklu piyanonun üzerinde asılı duran büyük tabloya ilk defa dikkatlice baktı. İçinde resme karşı bir nefret hissi uyandı.

– Böyle resimlere kimse sahip olmak istemez ki!

O günden sonra altın yaldızlı kornişler, çiçek desenli Venedik aynaları, kuyruklu piyanonun üzerinde asılı durana benzeyen resimler, kocasının ve Kostya'nın sanat hakkındaki düşünceleri Yulia'nın sıkılmasına, sinirlenmesine hatta ara sıra nefret duymasına neden oluyordu.

Hayat günden güne, belirgin hiçbir şeyi önlerine koymadan, olağan seyrinde akıp gidiyordu. Tiyatro sezonu artık sona ermiş, sıcaklar başlamıştı. Hava her vakit muazzamdı. Bir sabah Laptev'ler, birini savunması için mahkemece görevlendirilen Kostya'yı duruşmada dinlemek üzere bölge mahkemesine gittiler. Evden çıkarken oyalandıkları için mahkemeye vardıklarında şahitlerin sorgusu başlamıştı. Yedek bir asker haneye zorla girerek hırsızlıkla suçlanıyordu. Birçok çamaşırcı kadın tanıklar arasındaydı. Sanığın, çamaşırhane

sahibi kadının evini sık sık ziyaret ettiğine tanıklık ediyorlardı. Adam Kutsal Çarmıhın Yüceltilmesi Yortusu'nun* arifesinde kadının evine akşam geç vakitte gelmiş, kafayı bulmak için para istemeye başlamıştı. Kimse para vermeyince çekip gitmiş, bir saat sonra geri dönmüş, yanında kızlar için bira ve naneli kurabiyelerden getirmişti. Neredeyse gün ağarana kadar içki içip şarkı söylemişlerdi. Sabah uyandıklarında ise tavan arasının giriş kapısının kilidinin kırık olduğunu; üç erkek fanilası, bir etek ve iki yatak çarşafı olmak üzere çamaşırların ortadan kaybolduğunu fark etmişlerdi. Kostya her bir çamaşırcı kadına alaycı bir şekilde şu soruyu soruyordu: Kutsal Çarmıhın Yüceltilmesi Yortusu'nun arifesinde sanığın getirdiği biradan içmişler miydi? Çamaşırcı kadınların kendi kendilerini soyduğunu ima ediyordu açıkça. Konuşmasını en ufak bir heyecan hissetmeden, jüriye kızgın kızgın bakarak yapıyordu.

Haneye zorla girerek hırsızlık yapmak ile basit bir hırsızlığın ne anlama geldiğini açıklıyordu. Herkese çoktan malum olan durumu uzun uzun ve ciddi bir ses tonuyla anlatmak gibi görülmemiş bir yetenek sergileyerek ayrıntılara giriyor, ikna edici bir şekilde konuşuyordu. Tam olarak ne istediğini anlamak ise zordu. Kostya'nın yaptığı bu uzun konuşmadan jüri başkanı ancak şöyle bir sonuç çıkarabilmişti: "Haneye zorla girilmişti ancak hırsızlık yaşanmamıştı. Çünkü çamaşırcı kadınlar çamaşırları içkiye harcamışlardı. Hırsızlık olduysa bile haneye zorla girmeden gerçekleşmişti." Kostya'nın sadece gerekli olan şeyleri söylediği belliydi, çünkü konuşması jüriyi derinden etkilemiş, dinlemeye gelenlerin de oldukça hoşuna gitmişti. Beraat kararı açıklandığında Yulia Kostya'ya başını salladı ve duruşma sonrasında elini güçlüce sıktı.

---

* 14 Eylül'de kutlanan Ortodoks Kilisesi yortularından biri. Yortuya göre çarmıh, Mesih'in çarmıha gerildiği yer olan Golgota Tepesi'nde İmparatoriçe Helena tarafından bulunmuştur. (ç.n.)

Mayıs ayında Laptev'ler Sokolniki'deki yazlıklarına geçmişlerdi. O sıralarda Yulia çoktan hamileydi.

XIII

Bir yıldan fazla zaman geçmişti. Sokolniki'de, Yaroslav tren yolunun biraz uzağında Yulia ile Yartsev çimenlerin üzerinde oturuyorlardı. Biraz ötelerinde ise Koçevoy ellerini başının altına almış, gökyüzünü seyrederek uzanıyordu. Üçü de uzun bir yürüyüşten sonra eve gidip çay içmek için yazlık yerdeki saat altı treninin varışını bekliyordu.

– Doğanın kuralları gereği her anne çocuklarında olağanüstü bir şeyler görür, –dedi Yulia.– Saatler boyu beşiğin yanında dikilerek bebeğinin küçücük kulaklarını, gözlerini, burnunu izler, hayranlık duyar. Eğer yabancı biri bebeğini öpecek olursa zavallı kadın bunun çocuğunun çok hoşuna gideceğini düşünür. Çocuğundan başka hiçbir şeyden konuşmaz. Annelerin bu zayıflığını çok iyi biliyorum. Bu yüzden davranışlarıma dikkat ediyorum ancak gerçekten, benim Olya'm sıra dışıdır. Meme emerken nasıl bakışlar atıyor, nasıl da gülümsüyor! Henüz sekiz aylık ancak, aman Tanrım, böylesi zeki bakışları üç yaşındaki çocuklarda bile görmedim.

– Lafı gelmişken, hadi söyleyin bakalım, –diye sordu Yartsev.– Kimi daha çok seviyorsunuz? Kocanızı mı, yoksa çocuğunuzu mu?

Yulia omuzlarını silkti.

– Bilmiyorum. Kocamı hiçbir zaman çok sevmedim. Olya aslında benim ilk aşkım. Aleksey ile âşık olmadan evlendiğimi biliyorsunuz. Önceleri aptalca davranıyor, acı çekiyordum. Sürekli kendi hayatımla beraber onu da ölüme sürüklediğimi düşünüyordum. Şimdi ise aşkın hiç gerekli bir şey olmadığını, her şeyin saçma olduğunu görüyorum.

– Aşkın gerekli olmadığını düşünüyorsanız, hangi duyguyla kocanıza bağlı kaldınız öyleyse? Neden onunla beraber yaşıyorsunuz?

– Bilmiyorum... Alışkanlık olsa gerek. Ona saygı duyuyorum, uzun süre yakınımda olmasa canım sıkılıyor. Ancak buna aşk diyemeyiz. Zeki, dürüst bir adam. Mutlu olmam için tüm bunlar yeterli. Çok iyi yürekli, sade bir insan...

Kostya tembel tembel başını kaldırarak:

– Alyoşa zeki, iyi yürekli bir insandır, –dedi.– Lakin canım benim, Laptev'in ne kadar zeki, iyi yürekli ve ilginç bir adam olduğunu öğrenmek istiyorsanız onunla birlikte üç pud* tuz yemeniz** gerekir... Hem iyi yürekliliğinin ve zeki olmasının size faydası nedir? Size istediğiniz kadar para bayılabilir, çünkü bunu yapabilir de ondan. Ancak edepsiz ve küstah birine karşı koyabilmek için kişiliğini kullanması gerektiği yerde utanıp cesaretini yitiriyor. Sizin kibar Aleksis'iniz gibiler çok güzel insanlar ancak konu mücadeleye gelince tamamen işe yaramazlar. Gerçi genelde hiçbir konuda işe yaramazlar.

Sonunda tren belirmişti. Bacasından kümelenerek çıkan pespembe buhar, ağaçlık alanın üzerinde yükseliyordu. Son vagonun üzerindeki iki pencere güneş yüzünden bir anda öyle parıldamıştı ki bakanın gözlerini acıtıyordu.

Yulia Sergeyevna yerinden kalkarak:

– Hadi çay içmeye! –dedi.

Son zamanlarda kilo almıştı. Artık bir hanım gibi biraz tembel yürüyordu.

Yartsev arkadan gelirken:

– Yine de aşk olmadan yaşamak güzel bir şey değil, –dedi.– Sürekli aşk hakkında konuşuyoruz, bir şeyler okuyoruz lakin sevmeye gelince az seviyoruz. Bu gerçekten güzel bir durum değil.

---

* 16,38 kilograma denk gelen eski bir Rus ölçü birimi. (ç.n.)

** Bu eski deyime göre iki insanın birbirine alışabilmesi için birlikte bir pud tuz yemesi gerekiyordu. Sadece yeni evli çiftler için kullanılan bu ifadede bir pud tuzun birlikte yenerek bitirilebilmesi için uzun bir sürenin geçmesi gerekir. Bu süre çiftlerin birbirlerine karşı anlayış ve güven geliştirmeleri için yetecek kadardır. (ç.n.)

– Bunların hepsi boş işler İvan Gavrilıç, –dedi Yulia.– Mutluluk sadece âşık olmakla elde edilmiyor.

Muhabbetçiçeklerinin, şebboyların, tütünlerin açtığı, ilk kuzgunkılıçlarının tomurcuklandığı küçük bahçede çay içiyorlardı. Yartsev ve Koçevoy, Yulia Sergeyevna'nın yüzünde iç sükûnetin ve dinginliğin en mutlu anlarını yaşadığını, elinde olanların dışında hiçbir şeye gereksinimi olmadığını görüyorlardı. Onların da içi huzur ve rahatlıkla dolmuştu. Ağızlarından çıkan her söz makul ve zekice geliyordu. Çam ağaçları muazzam gözüküyor, reçinelerinden daha önce hiç almadıkları mucizevi kokular yayılıyordu. Yedikleri kaymak bile oldukça lezzetliydi. Saşa da akıllı ve güzel bir kız olmuştu.

Çaydan sonra Yartsev kuyruklu piyanoyla kendine eşlik ederek romanslar söyledi. Yulia ve Koçevoy ise ses çıkarmadan dinliyorlardı. Yalnız Yulia arada bir kalkıp bebeğini ve iki gündür ateşler içinde yatıp hiçbir şey yemeyen Lida'yı kontrol etmek için sessizce dışarı çıkıyordu.

– "Dostum, şefkatli dostum,"* –diye şarkı söylüyordu Yartsev.– Hayır, dostlarım, isterseniz kesin beni ancak aşka neden karşı olduğunuza anlam veremiyorum! –dedi başını sallayarak.– Eğer günde on beş saat çalışmıyor olsaydım kesinlikle aşka tutulurdum.

Akşam yemeği için masayı verandaya kurmuşlardı. Hava sıcak ve durgundu, ancak Yulia nemden şikâyet ederek şalına sarındı. Hava kararınca nedense kendinden geçmiş gibi oldu. Tüm vücudu titriyordu, misafirlerine biraz daha oturmaları için yalvardı. Onları şarapla ağırladı ve akşam yemeğinden sonra gitmemeleri için konyak servis edilmesini emretti. Çocuklarla ve hizmetçiyle yalnız başına kalmak istemiyordu canı.

– Yazlıkçılar olarak çocuklar için bir piyes hazırlamak

* Sözlerini A. S. Puşkin'in "Gece" adlı şiirinden alan A. G. Rubinşteyn'e ait romans. (ç.n.)

istiyoruz, –dedi.– Sahne, aktörler, elimizde her şey mevcut. Tek eksiğimiz piyes. Yirmi kadar piyes gönderdiler ama hiçbiri işe yaramaz. Siz tiyatroyu seviyorsunuz, tarih bilginiz de çok iyi, –dedi Yartsev'e dönerek.– Bize tarih konulu bir piyes yazsanız ya.

– Ne var ki bunda, yazabilirim elbet.

Misafirler konyağı dibine kadar içtikten sonra gitmek üzere ayaklandılar. Saat çoktan onu geçmişti. Yazlıkçılara göre bu geç bir vakitti.

Yulia misafirlerini avlu kapısının ardına kadar geçirirken:

– Ne karanlık, hiçbir şey göremiyorum! –dedi.– Eve nasıl varacaksınız bilmiyorum beyler. Hem hava da öyle soğuk ki!

Üzerine kalın bir şey alarak gerisingeri sundurmaya döndü.

– Benim Aleksey de bir yerlerde kâğıt oynuyor olmalı! –diye bağırdı.– İyi geceler!

Yazlıktaki ışıklı odalardan sonra dışarıda hiçbir şey görmek mümkün değildi. Yartsev ve Kostya hiçbir şey görmeden yerleri yoklaya yoklaya tren yoluna vardılar ve yolun karşı tarafına geçtiler.

– Hiçbir şey göremiyorum, –dedi Kostya bas sesiyle. Durup gökyüzüne baktı.– Yıldızlar adeta yeni altın beşliklere benziyor! Gavrilıç!

– Evet? –diye yanıtladı bir yerlerde Yartsev.

– Hiçbir şey göremediğimi söylüyorum. Neredesiniz?

Yartsev ıslık çala çala Kostya'nın yanına geldi ve koluna girdi.

Kostya aniden avazı çıktığı kadar:

– Ey, yazlıkçılar! –diye bağırdı.– Bir sosyalist yakaladık!

Çakırkeyif olduğu zamanlar asla yerinde duramaz, bağırıp çağırır, bekçilere ve arabacılara sataşır, şarkı söyler, çılgın gibi kahkahalar atardı.

– Doğaya lanet olsun! –diye bağırdı.

– Hey hey! –diye sakinleştirdi onu Yartsev.– Buna lüzum yok. Rica ediyorum.

Kısa bir süre sonra iki arkadaş karanlığa alışmış, yüksek çam ağaçlarının ve telgraf direklerinin siluetlerini ayırt etmeye başlamıştı. Moskova istasyonlarından ara sıra tren düdüklerinin sesi geliyor, telgraf telleri acıklı acıklı uğulduyordu. Korudan ise çıt çıkmıyordu. Bu sessizlikte mağrur, güçlü, gizemli bir şeyin varlığı hissediliyordu. Gece vakti çam ağaçlarının tepeleri neredeyse gökyüzüne değiyormuş gibiydi. İki arkadaş korunun içinde açık bir alan bulup yürümeye başladı. Burası tamamen karanlıktı. Sadece yıldızların serpildiği uzun gök şeridinden ve ayaklarının altındaki ezilmiş toprağı hissedebildiklerinden dar bir patikada yürüdüklerini tahmin edebiliyorlardı. Konuşmadan yan yana yürüyorlardı. Sanki karşılarından birtakım insanlar onlara doğru geliyormuş hissine kapılmıştı ikisi de. Çakırkeyif halleri sona ermişti. Yartsev'in aklına, belki de bu koruluk alanda şimdi Moskova çarlarının, boyarlarının ve patriklerinin ruhlarının dolaşıyor olabileceği düşüncesi geldi. Bunu Kostya'ya da söylemek istiyordu ama kendini tuttu.

Kentin giriş kapısına geldiklerinde gün neredeyse ağarmak üzereydi. Yartsev ve Koçevoy köprünün üzerinden konuşmadan yürümeye devam ederek ucuz yazlıkların, lokantaların, kereste yığınlarının yanından geçtiler. Köprünün altından birbirine bağlanan birkaç yolun kesiştiği noktaya geldiklerinde etrafa rutubet ve ıhlamur ağaçlarının hoş kokusu nüfuz etti. Daha sonra önlerinde geniş ve uzun bir sokak belirdi. Burada ne bir insan vardı ne de bir ışık... Krasnıy Prud'a vardıklarında hava aydınlanmıştı.

Yartsev, Alekseyevski Manastırı'na bakarak:

– Moskova, daha pek çok ıstıraba katlanmak zorunda kalacak bir şehir, –dedi.

– Bu düşünce de nereden geldi aklınıza?

– Öyle işte. Moskova'yı seviyorum ben.

Yartsev de Kostya da Moskova'da doğmuşlardı, bu şehre hayrandılar. İkisi de diğer şehirlere nedense düşmanca bakı-

yordu. Moskova'nın muazzam bir şehir, Rusya'nın da muazzam bir ülke olduğuna eminlerdi. İster Kırım'da ister Kafkasya'da ister yurtdışında olsunlar canları sıkılır, rahatsız ve huzursuz hissederlerdi. Moskova'nın gri havasını en hoş ve en sağlıklı hava olarak görürlerdi. Soğuk yağmur damlalarının pencerelere vurduğu, havaların erken kardığı, evlerin ve kilise duvarlarının donuk, kasvetli bir renk aldığı, sokağa çıktığınızda üzerinize ne giyeceğinizi bilemediğiniz günler bu iki arkadaşta tatlı bir heyecan uyandırırdı.

Nihayet tren istasyonunun yakınına geldiklerinde bir araba tuttular.

– Aslında tarih konulu bir piyes yazsam güzel olurdu, –dedi Yartsev.– Ancak Lyapunovlar ve Godunovlar hakkında değil de, Yaroslav ya da Monomah döneminden olmalı... Pimen'in monologları dışında tarih konulu Rus piyeslerinin hepsinden nefret ediyorum. Herhangi bir tarih kaynağını elinize aldığınızda ya da Rusya tarihi üzerine bir ders kitabını okuduğunuzda bile Rusya'nın her şeyiyle olağandışı yetenekli, hünerli ve ilgi çekici bir yer olduğunu düşünürsünüz, ancak bir tiyatroda tarih konulu bir piyes izlediğinizde Rus yaşantısı yetenekten yoksun, sağlıksız ve sahte gelmeye başlar.

Dmitrovka yakınlarında iki arkadaş vedalaştı. Yartsev, daha ileride bulunan Nikitinskaya'daki evine doğru arabayla devam etti. Uyuklarken başı sallanıp duruyor, sürekli yazacağı piyesi düşünüyordu. Aniden korkunç bir gürültünün, çınlama seslerinin, anlamadığı bir dilde –sanki Kalmukça gibi– bağrışmaların ortaya çıktığını hayal etti. Her tarafı alevlerle sarılı bir köy, yangın yüzünden hafif pembe renk almış, kırağı kaplı, çok uzaklardan açıkça görülebilen bir çam ağacı ormanı... Öyle açık ki, her bir köknarı ayırt etmek mümkün. Kimisi at üzerinde, kimisi yayan birtakım vahşi insanlar köyde cirit atıyorlar. Atları ve kendileri de gökyüzündeki alevler gibi koyu kırmızı.

"Bunlar Kıpçaklar," –diye aklından geçiriyor Yartsev.

İçlerinden korkunç, yüzü kana bulanmış, her tarafı yanmış yaşlı biri, beyaz tenli bir Rus kızını atının semerine bağlıyor. Yaşlı adam bir şeyler hakkında çılgınlar gibi bağırıyor. Genç kız ise kederli ve zeki gözleriyle bakıyor... Yartsev silkinerek uyandı.

– "Dostum, şefkatli dostum..." –diye şarkı söylemeye başladı. Arabacıya parasını ödedikten sonra evinin merdivenlerinden çıkarken bile hâlâ kendine gelememişti. Alevlerin ağaçları nasıl sardığını, ormanın çatır çatır yanarak dumanlara boğulduğunu görüyordu. Korkudan çılgına dönmüş kocaman bir yabandomuzu köyde oradan oraya koşturuyor... Atın semerine bağlanmış genç kız ise hep bakıyor, bakıyordu.

Yartsev odasına girdiğinde hava çoktan aydınlanmıştı. Kuyruklu piyanonun üzerinde açık kalmış nota defterinin yanındaki iki mum sönmek üzereydi. Siyah elbisesi, belinde kuşağı ve elinde tuttuğu gazeteyle Rassudina kanepenin üzerinde uzanmış, derin bir uyku çekiyordu. Uzun uzun piyano çalmış, Yartsev'in dönmesini beklemiş, sonunda dayanamayarak uykuya dalmış olmalıydı.

"Ne kadar da yorulmuş!" –diye düşündü.

Ellerinin arasındaki gazeteyi dikkatlice çekerek üzerini ekoseli battaniyeyle örttü, mumları söndürdü ve yatak odasına gitti. Yatağına uzandıktan sonra yazmak istediği tarih konulu piyes hakkında düşünmeye başladı. "Dostum, şefkatli dostum" ezgisi aklından hiç çıkmıyordu...

İki gün sonra Laptev bir dakikalığına uğrayarak Lida'nın kuşpalazına yakalandığını söyledi. Yulia Sergeyevna ve bebeklerine de bulaşmıştı hastalık. Beş gün sonra da Lida ve Yulia Sergeyevna'nın düzelmekte olduğu, bebeklerinin öldüğü, Laptev'lerin topluca Sokolniki'deki yazlıklarından şehre döndükleri haberi geldi.

XIV

Uzun süre evde oturmak Laptev'in hoşuna gitmiyordu. Karısı kızlarla ilgilenmesi gerektiğini söyleyerek sık sık ek binaya gidiyordu, ancak kendisi Yulia'nın oraya kızları ders çalıştırmaya değil, Kostya'nın odasında ağlamaya gittiğini biliyordu. Dokuz gün geçmişti, sonra on, sonra kırk... Ancak Laptev ölülerin ardından okunan ilahileri dinlemek için hâlâ Alekseyev Mezarlığı'na gitmek, sürekli bahtsız bebeğine kafa yorarak tüm gün güçsüz düşmek ve karısını teselli etmek amacıyla türlü türlü basmakalıp sözler söylemek zorundaydı. Artık ambara nadiren uğruyor, kendine muhtelif dertler ve koşuşturmacalar yaratarak yalnızca hayır işleriyle uğraşmaya zaman ayırıyordu. Önemsiz herhangi bir şey için tüm gün etrafta dolaştığı zamanlar olunca seviniyordu. Pansiyon işini araştırmak üzere son zamanlarda yurtdışına çıkmayı planlamaktaydı. Şimdi bu fikir onu cezbediyordu.

Bir sonbahar günüydü. Yulia gözyaşı dökmek için ek binaya henüz gitmiş, Laptev ise çalışma odasındaki kanepeye uzanmış, nereye kaçsam diye düşünüyordu. Tam da o esnada Pyotr, Rassudina'nın geldiğini iletti. Habere oldukça sevinen Laptev yerinden sıçrayarak artık neredeyse unutmaya başladığı bu beklenmedik misafiri, eski dostunu yarı yolda karşılamaya gitti. Onu en son gördüğü akşamdan beri hiç değişmemiş, tamamen aynı kalmıştı.

Her iki elini de uzatarak:

– Polina! –dedi.– Görüşmeyeli uzun zaman oldu! Sizi gördüğüme ne kadar sevindim, bir bilseniz! Hoş geldiniz!

Selamlaşırken Laptev'in elini hızla kendine doğru çekti Rassudina. Mantosunu ve şapkasını çıkarmadan çalışma odasına geçti ve oturdu.

– Size bir dakikalığına uğradım, –dedi.– Kuru gürültü yapacak vaktim yok. Lütfen oturup dinleyin. Beni gördüğünüze sevinip sevinmemeniz kesinlikle umurumda değil, zira siz erkeklerin gösterdiği bu cömert ilgiye zerre değer vermi-

yorum. Size uğradıysam eğer, bunun sebebi bugün beş yeri ziyaret etmem ve her biri tarafından reddedilmiş olmamdır. Bu arada sözünü edeceğim konu ivedi bir iş. Dinleyin beni, –diye devam etti Laptev'in gözlerinin içine bakarak.– Dar görüşlü ve kalın kafalı ancak şüphesiz yoksul olan tanıdığım beş öğrenci, okul ücretlerini yatırmayı ihmal ettikleri için kovulmak üzereler. Zenginliğiniz şu an üniversiteye gidip onların adına ödeme yapma yükümlülüğünü veriyor size.

– Memnuniyetle yaparım Polina.

– İşte öğrencilerin isimleri, buyurun, –dedi Rassudina, Laptev'e listeyi uzatarak.– Hemen gidip halledin, aile saadetinizin keyfini daha sonra da çıkarabilirsiniz.

O esnada misafir odasına açılan kapının ardında bir hışırdama duyuldu. Köpek kaşınıyor olmalıydı. Rassudina birden kızarıp yerinden fırladı.

– Sizin Dulcinea* bizi gizlice dinliyor! –dedi.– Ne berbat bir durum bu!

Laptev, Yulia adına gücenmişti.

– Burada değil kendisi, ek binaya gitti, –dedi.– Onun hakkında böyle şeyler söylemeyin. Çocuğumuz yaşamını yitirdi. Yulia şu an büyük keder içerisinde.

Rassudina tekrar yerine oturarak:

– Onu yatıştırabilmeniz mümkün, –diye sırıttı.– Daha onlarca bebeğe sahip olabilir. Çocuk doğurmak için kimin akla ihtiyacı var ki?**

Laptev, Rassudina'nın ağzından çıkanların eskiden pek çok defa duyduklarının aynısı ya da ona benzer şeyler olduklarını anımsadı. Sözleri, tek başına sahip olduğu özgürlüğünün, bekârlık hayatının, genç olduğunu ve istediği her şeyi yapabileceğini düşündüğü, karısına âşık olmadığı ve

---

* Cervantes'in ünlü romanındaki ana karakter Don Quijote'nin sevgilisinin adı. (ç.n.)

** A. S. Griboyedov'un "Akıldan Bela" adlı oyununun başkahramanı Çatski'nin "Çocuk sahibi olmak için kimin akla ihtiyacı var ki?" şeklindeki sözlerine atıf. (ç.n.)

kaybettikleri çocuklarının anısıyla yaşamadığı geçmişinin şiirselliğini estirmişti üzerine adeta.

– Hadi birlikte gidelim, –dedi gerinerek.

Üniversiteye vardıklarında Rassudina giriş kapısının önünde beklemek için kaldı. Laptev ise idari ofise gitti. Bir süre sonra dışarı çıkarak Rassudina'ya beş makbuzu teslim etti:

– Şimdi nereye gideceksiniz? –diye sordu.

– Yartsev'e.

– Öyleyse ben de sizinle geleceğim.

– Ama çalışmasına engel olacaksınız.

– Sizi temin ederim ki olmayacağım! –dedi Laptev. Yalvaran bir ifadeyle bakıyordu kadına.

Rassudina'nın başında adeta matem şapkasını andıran, krepon kumaşla süslenmiş siyah bir şapka ve cepleri dışarı fırlamış, oldukça kısa, yırtık pırtık bir manto vardı. Burnu öncekinden daha uzun gözüküyordu, soğuğa rağmen yüzünde hiçbir renk yoktu. Rassudina'ya itaat edip arkasından gitmek, dırdırını dinlemek Laptev'in hoşuna gitmişti. Yürürken dostu hakkında aklından şu düşünceler geçiyordu: "Böylesine çirkin, biçimsiz, sıkıntılı, doğru düzgün giyinmesini beceremeyen, saçları daima dikkatsiz taranmış ve yine her daim zarafetten yoksun bu kadın yine de büyüleyici görünebiliyorsa ne kadar güçlü bir maneviyata sahip olmalı."

Yartsev'in evine mutfağın içinden geçerek arka kapıdan girdiler. Burada onları bukleleri ağarmış, titiz bir yaşlı kadın olan aşçı karşıladı. İki dostu gördüğüne oldukça şaşıran kadın tatlı tatlı gülümsedi, küçücük yüzü çöreği andırıyordu.

– Buyurun, –dedi.

Yartsev evde değildi. Rassudina kuyruklu piyanonun başına oturdu. Laptev'e rahatsız etmemesini söyleyerek o sıkıcı ve zorlu alıştırmalarına başladı. Laptev de konuşarak kadının dikkatini dağıtmadı, bunun yerine bir köşeye otu-

rup "Vestnik Yevropı"* dergisini karıştırmaya başladı. İki saat çalıştıktan sonra –bu onun kendine ayarladığı günlük çalışma dilimiydi– Rassudina mutfağa gidip bir şeyler atıştırdı ve derse gitti. Laptev bir romanın devamını okuyup bitirdi, daha sonra hiçbir şey okumadan ve sıkılmadan, öğle yemeği için eve gecikmesine memnun bir halde uzun uzun oturdu.

Dışarıdan Yartsev'in kahkahaları duyuldu:

– Ha ha ha!

Ardından sağlıklı, enerji dolu, kırmızı yanaklı dostu Yartsev, üzerinde parlak düğmeleri olan yeni frakıyla içeri girdi – Ha ha ha!

İki dost birlikte öğle yemeği yediler. Sonrasında Laptev kanepeye uzandı, Yartsev ise yanına oturup küçük bir puro tüttürdü. Hava kararmaya başlamıştı.

– Yaşlanıyorum galiba, –dedi Laptev.– Ablam Nina'nın öldüğü günden beri nedense sürekli ölüm hakkında düşünmeye başladım.

Ölümden, ruhun ölümsüzlüğünden, yeniden dirilip Mars gezegeninin üzerinde bir yere uçup gitmenin iyi bir şey olabileceğinden, sürekli avarelik edip mutlu olmaktan, en önemlisi ise dünyevi değil de sıra dışı düşünceler üzerine kafa yormaktan konuşmaya başladılar.

– Ama ben ölmek istemiyorum, –dedi Yartsev sessizce.– Hiçbir felsefe beni ölüm düşüncesiyle barıştırmaya yardımcı olamaz. Ölümü tamamen bir yok oluş olarak görüyorum. Yaşamak istiyorum ben.

– Yaşamı seviyorsunuz öyleyse, Garvilıç?

– Evet, seviyorum.

– Bense bu konuda kendimi hiç anlayamıyorum. Bazen karamsar bir ruh haline sahibim, bazen de her şeye karşı kayıtsızım. Ürkek birisiyim, kendimden emin değilim, korkak bir vicdana sahibim. Hiçbir şekilde hayata uyum sağ-

---

* Avrupa Habercisi. (ç.n.)

layamıyorum, hükmedemiyorum. Başkaları saçma sapan şeyler hakkında konuşur, üçkâğıtçılık yaparlar ama yine de o kadar neşe doludurlar ki! Bense bilinçli olarak hayır işleri yapmama rağmen huzursuzluk ya da kati bir kayıtsızlık duyuyorum. Tüm bunları da bir köle, bir toprak kölesinin torunu olmamla açıklayabiliyorum, Gavrilıç. Bizim gibi halk tabakasından olanlar mücadele ederek doğru yolu bulana kadar kardeşlerimizin birçoğunun kemikleri yerde yatmaya devam edecek!

– Söylediklerinizin tümü güzel şeyler, değerli dostum, – dedi Yartsev iç çekerek.– Bunlar yalnızca Rus yaşantısının ne kadar zengin ve çeşitli olduğunu bir kez daha gösteriyor. Ah, ne kadar zengin bir yaşam! Biliyor musunuz, her geçen gün muazzam bir zaferin arifesinde olduğumuza dair inancım gittikçe artıyor. Bu zaferde şahsen yer alana dek hayatta kalmak istiyorum. İster inanın ister inanmayın ancak bence bugünlerde müthiş bir nesil yetişmekte. Çocuklarla, özellikle de bizim kızlarla ders yapmaktan büyük keyif alıyorum. Muazzam çocuklar doğrusu!

Yartsev kuyruklu piyanonun yanına giderek bir akor bastı.

– Ben kimyacıyım. Kimyacı gibi düşünüyorum ve kimyacı olarak da öleceğim, –diye devam etti konuşmasına.– Ancak açgözlü birisiyim ben. Bu hayattan tatmin olmadan ölmekten korkuyorum. Bir tek kimya ile ilgilenmek de yetmiyor; Rus tarihini, sanat tarihini, pedagojiyi, müziği de kavramak istiyorum... Yazın karınız bana tarih konulu bir piyes yazmamı söylemişti. Bunu gerçekleştirmeyi şimdi öyle istiyorum ki! Yerimden hiç kalkmadan üç gün otursam hepsini yazabilirmişim gibi geliyor. Düşünceler beni yorgun düşürdü, kafam sürekli bunlarla dolu, beynimin içinde nabzımın nasıl attığını bile hissedebiliyorum. Özel fikirler üretmek, muazzam şeyler yaratmak değil amacım. Ben sadece yaşamak, düş kurmak, umut etmek, her şeye yetişmek isti-

yorum. Hayat kısa, değerli dostum. Onu dolu dolu yaşamak lazım.

Ancak gece yarısı son bulan bu dostane sohbetten sonra Laptev neredeyse her gün Yartsev'e uğramaya başladı. Bir şey kendisini ona doğru çekiyordu. Genellikle akşamüzeri gelir, hiç canı sıkılmadan uzanarak dostunun gelişini sabırsızlıkla beklerdi. İşinden dönüp akşam yemeğini yiyen Yartsev çalışmaya koyulurdu, Laptev ise ortaya herhangi bir soru atardı, sonra sohbet etmeye başlarlardı. Yartsev çalışmasına çalışamazdı, fakat gece yarısı iki dost, sohbetlerinden oldukça memnun kalmış bir halde birbirlerinden ayrılırdı.

Lakin bu durum çok uzun sürmedi. Yartsev'i ziyaret ettiği günlerden birinde Laptev evde yalnızca kuyruklu piyanonun başına oturup alıştırmalarını yapan Rassudina'yı buldu. Laptev'in yüzüne soğuk, neredeyse düşmanca bir ifadeyle bakıyordu. Rassudina elini bile uzatmadan:

– Buna ne zaman son vereceksiniz, lütfen söyler misiniz? –diye sordu.

– Neye son verecekmişim? –diye sordu Laptev anlamadığı için.

– Her gün buraya uğrayıp Yartsev'in çalışmasına mâni oluyorsunuz. Yartsev küçük bir tüccar değil, aksine bir bilim insanı. Hayatında harcadığı her dakika çok değerli. Bunu anlayışla karşılamak ve en azından biraz duyarlık göstermek gerekir!

Laptev nazik bir tavırla:

– Eğer benim ona mâni olduğumu düşünüyorsanız ziyaretlerime son vereceğim, –dedi. Mahcup hissediyordu kendini.

– Çok güzel. Gidin şimdi. Birazdan gelip sizi burada bulabilir.

Rassudina'nın ses tonu ve gözlerindeki duyarsızlık Laptev'in canını büsbütün sıkmıştı. Bir an önce evden çekip gitmesini dilemek dışında kadının kendisine karşı hiçbir

şey hissettiği yoktu. Âşık olduğu zamanki hallerinden eser yoktu doğrusu! Kadının elini sıkmadan dışarı çıktı. Sanki seslenip onu geri çağıracakmış gibi hissediyordu ancak nota seslerini yeniden işitince yavaş yavaş merdivenlerden inmeye devam etti. Artık onun için bir yabancı olduğunu anlamıştı.

Yaklaşık üç gün sonra Yartsev, birlikte bir akşam geçirebilmek için Laptev'i ziyaret etti.

– Bir haberim var, –dedi gülmeye başlayarak.– Polina Nikolayevna tamamen bana taşındı.

Biraz utanarak, alçak sesle devam etti:– Ne var? Elbette birbirimize âşık filan değiliz ancak bunun... bir öneminin olmadığını düşünüyorum. Ona kalacağı bir yer, huzur ve hastalanması halinde çalışmak zorunda olmama fırsatı verebildiğim için sevinçliyim. O da benimle birlikte yaşamanın hayatıma daha fazla düzen getireceğine ve onun etkisi altında büyük bir bilim insanı olacağıma inanıyor. Böyle düşünüyor işte. Varsın düşünsün. Güneylilerin bir sözü vardır: "Aptallar hayalleriyle zengindirler." Ha ha ha!

Laptev susuyordu. Yartsev çalışma odasında dolanıp duruyor, önceleri birçok defa görmüş olduğu tabloları seyrediyordu. İç çekerek:

– Evet, dostum, –dedi.– Sizden üç yaş büyüğüm. Ve gerçek aşkı düşünmek için çok geç kaldım. Aslına bakacak olursak Polina Nikolayevna gibi bir kadın benim için bir nimet. Elbette, onunla yaşlanana dek mutlu bir hayat sürebilirim ancak şeytan biliyor ki insan sürekli bir şeyler için pişman oluyor, sürekli başka şeyler istiyor. Sanki Dağıstan'da bir vadide uzanmışım* da bir baloyu düşlüyormuşum gibi geliyor. Kısacası insanoğlu elinin altındakilerden hiçbir zaman memnun olmuyor.

Misafir odasına giderek hiçbir şey olmamış gibi romanslar söylemeye başladı. Laptev ise gözlerini kapatmış, çalışma

---

* M. Lermontov'un "Rüya" adlı şiirine atıf. (ç.n.)

odasında oturarak Rassudina'nın neden Yartsev ile beraber yaşamak istediğine anlam vermeye çabalıyordu. Daha sonra bu hayatta sağlam, daimi bağlılıkların neden var olmadığına dair üzüntü duymaya başladı. Polina Nikolayevna'nın Yartsev ile beraber yaşamaya karar vermesine ve karısına karşı önceki gibi hisler beslememesine sinirlendi.

XV

Laptev sallanan sandalyesinde bir öne bir geriye sallanarak kitap okuyordu. Yulia da onunla çalışma odasındaydı ve o da bir şeyler okuyordu. Sanki konuşacak hiçbir konuları yoktu. Her ikisi de sabahtan beri susuyordu. Laptev ara sıra kitabın üzerinden karısına bakıp "Tutkulu bir aşkla da evlensen, hiç âşık olmadan da evlensen aynı şey, değil mi?" diye düşünüyordu. Kıskançlık duyduğu, heyecanlandığı ve acı çektiği zamanlar şimdi ona çok uzakta kalmış gibi geliyordu. Yurtdışına çıkma planını çoktan gerçekleştirmişti. Şimdi seyahat dönüşü dinlenmekteydi. Baharın gelmesiyle beraber bulunmaktan pek keyif aldığı İngiltere'ye tekrar gitmeyi hesaplıyordu.

Yulia Sergeyevna ise yaşadığı acıya alışmıştı. Artık ek binaya gözyaşı dökmeye gitmiyordu. Geçtiğimiz kış boyunca ne dükkân dükkân gezmiş ne de tiyatroya ya da konsere gitmişti. Sürekli evde kalmıştı. Büyük odalardan hoşlanmıyordu, bu yüzden sürekli ya kocasının çalışma odasında ya da çeyiz olarak aldığı ikona dolabının bulunduğu ve sergide hoşuna giden peyzajın duvarda asılı olduğu kendi odasında zaman geçiriyordu. Kendisi için neredeyse hiçbir harcama yapmıyor, bir zamanlar baba evinde ne kadar harcıyorsa şimdi de o kadar az paraya ihtiyaç duyuyordu.

Kış mevsimi keyifsiz geçmişti. Moskova'da her yerde kâğıt oynanıyordu. Bunun yerine örneğin şarkı söylemek, kitap okumak, resim yapmak gibi farklı eğlenceler düşündüyseler de canları daha çok sıkılmıştı. Moskova'da yete-

nekli kişi sayısının az olmasından ve tüm akşam toplantılarında hep aynı kişiler şarkı söyleyip kitap okuduğundan sanattan zevk alma olayı yavaş yavaş kabak tadı vermeye, birçoğu için sıkıcı, tekdüze bir yükümlülük haline gelmeye başlamıştı.

Bununla birlikte Laptev'lerde tek bir kedersiz gün olmuyordu. Yaşlı Fyodor Stepanıç'ın gözleri hiç görmüyordu. Artık ambara uğradığı yoktu. Göz doktorları adamın yakında kör olacağını söylüyorlardı. Kardeşi Fyodor da nedense ambara gitmeyi kesmişti. Bunun yerine sürekli evde oturup bir şeyler yazıyordu. Panaurov ise başka bir şehre şube müdürü olarak atanmıştı. Bugünlerde Dresden Oteli'nde kalıyor, neredeyse her gün Laptev'e uğrayarak para istiyordu. Kiş de nihayet üniversiteyi bitirmişti. Laptev'lerin ona herhangi bir görev bulacakları beklentisi içinde bütün gün evlerinde oturuyor, uzun ve sıkıcı hikâyelerini anlatıyordu. Tüm bunlar rahatsız edici, yorucu geliyor, gündelik hayatlarını nahoş kılıyordu.

Pyotr çalışma odasına girerek tanımadığı bir hanımefendinin geldiğini iletti. Uzattığı kartvizitin üzerinde "Josefina İosifovna Milan" yazıyordu.

Yulia Sergeyevna tembel tembel yerinden kalkarak dışarı çıktı. Uzun süre ayağının üzerine oturduğu için hafifçe topallıyordu. O sırada kapının önünde zayıf, yüzü oldukça solgun, kara kaşlı, tepeden tırnağa siyah kıyafetler içerisinde bir kadın belirdi. Ellerini göğsüne bastırarak yakarırcasına:

– Mösyö Laptev, çocuklarımı koruyun, ne olur! –dedi.

Bileziklerin şıngırtısını ve pudra lekelerinin olduğu bu yüzü önceden beri tanıyordu Laptev. Düğününden önce uygunsuz bir halde evinde öğle yemeği yemek zorunda kaldığı bu kadını hatırlamıştı. Kadın Panaurov'un ikinci eşiydi.

– Çocuklarımı koruyun! –diye tekrarladı. Titremeye başlayan yüzü aniden yaşlı ve acınası bir hal almış, gözle-

ri kızarmıştı.– Bizi ancak siz kurtarabilirsiniz. Moskova'ya cebimde kalan son parayla geldim. Çocuklarım açlıktan ölmek üzereler!

Kadın sanki dizlerinin üzerine çökmek istiyormuş gibi bir harekette bulundu. Korkan Laptev kadını kollarından yakaladı.

Kadını yerleştirirken:

– Oturun, oturun... –diye mırıldandı.– Rica ediyorum, oturun.

– Şu an ekmek alacak paramız bile yok. Grigori Nikolaiç yeni görevine gidiyor ancak beni ve çocuklarını beraberinde götürmek istemiyor. Sizin gibi yüce gönüllü bir insanın bize gönderdiği paraları da sadece kendine harcıyor. Ne yapalım şimdi biz? Ne? Zavallı, bahtsız yavrularım benim!

– Sakinleşin ne olur, rica ediyorum. Muhasebeye parayı sizin adınıza göndermeleri için emir vereceğim.

Kadın hıçkırıklara boğularak ağlamaya başladı. Biraz sonra sakinleşti. Laptev, akan gözyaşlarının kadının pudralı yüzünde küçük bir yol açtığını, açılan yolun altında bıyıklarının gözüktüğünü fark etti.

– Siz son derece yüce gönüllü bir insansınız, Mösyö Laptev. Bizim koruyucu meleğimiz, iyi yürekli perimiz olun. Grigori Nikolaiç'in beni bırakmaması, yanında götürmesi için onu ikna edin. Ona âşığım, çılgınlar gibi âşığım hem de. Tek neşe kaynağım benim o.

Laptev kadına yüz ruble uzatarak Panaurov ile konuşacağına dair söz verdi. Antreye doğru kadını geçirirken tekrar hıçkırıklara boğularak ağlamaya başlamasından ya da dizlerinin üzerine çökmesinden korkuyordu sürekli.

Kadın çıktıktan sonra içeri Kiş girdi. Daha sonra da fotoğraf makinesiyle Kostya geldi. Son günlerde fotoğrafçılıkla ilgileniyor, her gün evdeki herkesin fotoğrafını birkaç kez çekiyordu. Bu yeni uğraşı başına birçok dert açmıştı. Bu yüzden zayıflamaya bile başlamıştı.

Akşam çayından önce Fyodor geldi. Çalışma odasının köşesine oturarak bir kitap açtı, sayfalardan birine uzun uzun baktı. Görünüşe göre sayfayı okumuyordu. Daha sonra uzun uzun çayını içti. Yüzü kızarmıştı. Evdeki varlığı Laptev'in canını sıkıyordu. Konuşmaması bile Laptev'in hoşuna gitmiyordu.

– Yeni bir gazetecimiz oldu. Rusya'yı tebrik edebilirsin, –dedi Fyodor.– Bu arada, şaka bir yana kardeşim, küçük bir makale ürettim, ilk denemem. Sana göstermek için getirdim. Sonuna kadar oku, canım benim ve ne düşündüğünü söyle. Yalnız samimi ol.

Cebinden küçük bir defter çıkararak ağabeyine uzattı. Makalenin başlığı "Rus Ruhu" idi. Sıkıcı bir tarzda, renksiz bir üslupla yazılmıştı. Tıpkı yeteneksiz ve içten içe hırslı insanların genellikle yazdıkları türdendi. Makalenin ana fikri ise aydın bir insanın doğaüstü şeylere inanmama hakkına sahip olmasıydı. Ancak insanları baştan çıkarmamak ve inançlarını zedelememek için bu inançsızlığını gizli tutmak zorundaydı. İnanç olmadan idealizm mümkün değildi. Avrupa'yı kurtararak insanlığa doğru yolu göstermek ise idealizmin alın yazısıydı.

– Ama burada Avrupa'yı neden kurtarmak gerektiğini yazmamışsın, –dedi Laptev.

– Kendiliğinden anlaşılıyor.

– Hiçbir şey anlaşılmıyor, –dedi Laptev. Gergin gergin odada dolaşmaya başladı.– Bu makaleyi ne amaçla yazdığın anlaşılmıyor. Ama yine de bu seni ilgilendiren bir şey.

– Bunu ayrı bir broşür olarak bastırmak istiyorum.

– Bu da senin bileceğin bir konu.

Bir dakika boyunca konuşmadılar. Fyodor iç çekerek:

– Seninle farklı düşüncelere sahip olmamız ne derin ne uçsuz bucaksız bir acı, –dedi.– Ah Alyoşa, Alyoşa, benim canım kardeşim! İkimiz de Rusuz, Ortodoksuz, zengin bir mizacımız var. Şu Almanların ve Yahudilerin değersiz görüşleri

hiç bize göre mi? Senle ben sonradan görme değiliz, aksine seçkin bir tüccar soyunun temsilcileriyiz.

Laptev öfkesini bastırarak:

– Hangi seçkin soymuş o? –diye sordu.– Seçkin soymuş! Toprak sahipleri dedemizi kırbaçlar, en alt derecedeki memur bile suratına patlatırmış. Dedem babamı, babam da senle beni kırbaçlayıp durdu. Bu seçkin soy dediğin şey bize ne kattı? Hangi sinir gücünü ve hangi kanı miras aldık ki? Neredeyse üç yıldır bir zangoç gibi yaşıyorsun, saçma sapan konuşuyorsun. Şimdi de bu deli zırvasını yazmışsın! Ya ben? Ya ben? Bana bir baksana... Ne esnekliğim ne cesaretim ne de güçlü bir iradem var. Sanki kırbaçlanacakmışım gibi her adımımı korkarak atıyorum. Akıl ve ahlak olarak benden katbekat alçak olan değersiz insanların, aptalların, kaba insanların önünde utanıp sıkılıyorum. Hademelerden, kapıcılardan, polisten, jandarmadan korkuyorum. Herkesten korkuyorum çünkü korkutulmuş bir anneden geldim dünyaya. Çocuk yaştan beri dayak yedim, gözdağıyla yıldırıldım! Eğer ikimiz de çocuk sahibi olmazsak en iyisini yapmış oluruz. Bizimle birlikte bu seçkin tüccar soyunun son bulduğu günü Tanrı gösterir umarım!

O esnada Yulia Sergeyevna çalışma odasına girerek masaya oturdu.

– Ne hakkında tartışıyorsunuz burada? –diye sordu.– Mâni olmadım ya?

– Hayır, küçük kız kardeşim, –diye yanıtladı Fyodor.– Esaslı bir konuşma yapıyorduk biz de.

Ağabeyine döndü:

– Ailemizden falan filan soyu diye bahsediyorsun ancak bu soy milyon değerinde iş yarattı. Bunun bir önemi olsa gerek!

– Çok önemli gerçekten! Milyon değerinde işmiş! Özel bir zekâsı ve yetenekleri olmayan adamın biri tesadüf eseri

tüccar oluyor, sonra zenginleşerek hiçbir sistemi, amacı, hatta para kazanmaya karşı hırsı bile olmadan günden güne mal alıp satmaya devam ediyor, bir makine gibi ticaret yaptığı için paralar kendiliğinden ona geliyor. Onun çalışıp para kazandığı filan yok. Hayatı boyunca işinin başında oturup işini sevmesinin nedeni tezgâhtarların üzerinde hâkimiyet kurabilmesi ve müşterilerle alay edebilmesi. Kilise mütevellisi olmasının nedeni korodakilerin üzerinde hâkimiyet kurabilmesi ve onları parmağının ucunda oynatabilmesi. Okullardan birinin koruyucusu olmasının nedeni ise öğretmenin onun astı olduğunun bilincine vardığını görmekten hoşlanması ve öğretmenin önünde patronluk taslaması. Bir tüccar ticaret yapmayı değil, hâkimiyet kurabilmeyi sever. Sizin ambarınız bir ticari kurum değil, aksine bir işkence odası! Evet, sizin yaptığınız ticaret için kişilikten yoksun, boynu bükük tezgâhtarlara ihtiyaç var. Bu yüzden onları çocukluklarından beri önünüzde bir lokma ekmek için ayaklarınıza kapanmaya zorlayarak, velinimetleri olduğunuz düşüncesine alıştırarak yetiştiriyorsunuz. Üniversite mezunu birini ambarınıza almazsınız ama!

– Üniversite mezunları bizim ticarette işimize yaramaz.

– Doğru değil! –diye bağırdı Laptev.– Yalan!

– Kusura bakma, lakin su içtiğin kuyuya tükürüyormuşsun gibi geliyor bana, –dedi Fyodor. Ayağa kalktı.– İşimizden nefret ediyorsun ama elde ettiğimiz gelirlerden faydalanmayı da biliyorsun.

– Aha, şimdi ne düşündüğünü açıkça söyledin işte! – dedi Laptev. Öfkeyle kardeşine bakarak gülmeye başladı.– Evet, sizin şu seçkin soyunuzdan olmasaydım, en azından bir parça iradeye ve cesarete sahip olsaydım şimdiye çoktan o gelirinizi fırlatır atar, kendi ekmeğimi kazanmaya koşardım. Ama siz ne yaptınız? Çocuk yaşımdan beri beni o ambarda kişiliğimden mahrum bıraktınız! Sizin eserinizim ben!

Fyodor saatine baktı. Acele acele vedalaşmaya başladı. Yulia'nın elini öptü ve dışarı çıktı. Ancak antreye gitmek yerine önce misafir odasına, sonra da yatak odasına daldı.

Büyük şaşkınlık içerisinde:

– Odaların yerini unuttum, –dedi.– Garip bir ev burası. Gerçekten öyle, değil mi?

Kürk paltosunu giyerken sanki sersemlemiş gibi bir hali vardı. Yüzünden acılı bir ifade okunuyordu. Laptev artık öfke duymuyordu. Korkmuştu ve aynı zamanda Fyodor'a acımaya başlamıştı. Kardeşine karşı hissettiği o sıcak, iyi niyetli duygular, bu üç yıl boyunca sanki içinde sönmüş gibiydi. Ancak şimdi tüm bu duygular yüreğinde canlanmıştı. Kardeşine duyduğu sevgiyi güçlü bir istekle dışa vurmak istiyordu.

– Yarın bize öğle yemeğine gelsene Fedya, –dedi ve kardeşinin omzunu sıvazladı.– Gelecek misin?

– Evet, evet. Önce bana biraz su verin.

Laptev yemek odasına koşup büfeden elinin altına ilk gelen şeyi kaptı. Uzun bir bira kupasıydı bu. Suyu doldurarak kardeşine getirdi. Fyodor suyu kana kana içmeye başladı ancak birden kupayı ısırıverdi. Bir çıtırdama sesi geldi, bunu hıçkırıklar izledi. Su kürkünün ve redingotunun üzerine dökülmüştü. Daha önce hiç ağlayan bir erkek görmeyen Laptev ise şaşkınlık ve korku içerisinde dikiliyor, ne yapacağını bilmiyordu. Yulia ve hizmetçi kadın Fyodor'un üzerinden kürk paltosunu çıkarıp onu gerisingeri odaya götürürlerken Laptev şaşkınlık içerisinde olanları izliyordu. Kendini suçlu hissederek arkalarından gitti.

Yulia, Fyodor'u yatırıp önünde dizlerinin üzerine çöktü.

– Bir şey yok, –diye teskin etmeye çalışıyordu.– Sinirleriniz yıpranmış olmalı...

– Küçük güvercinim, her şey o kadar ağır ki! –dedi Fyodor.– Mutsuzum ben, mutsuz... Bunca zaman bunu gizli tuttum!

Yulia'nın boynuna sarılıp kulağına:

– Her gece ablam Nina'yı görüyorum. Odama gelip yatağımın yanı başındaki koltuğa oturuyor, –diye fısıldadı.

Aradan bir saat geçtikten sonra tekrar antrede kürk paltosunu giydi. Artık yeniden gülümsüyordu. Hizmetçi kadından utanmıştı. Laptev kardeşini Pyatnitskaya Caddesi'ne kadar geçirmek için çıktı.

Yolda kol kola yürürlerken:

– Yarın bize öğle yemeğine gel, –dedi.– Paskalya'da da hep beraber yurtdışına çıkarız. Hava değişimine ihtiyacın var, iyice hissizleştin burada.

– Tamam, tamam. Gelirim... Küçük kız kardeşimizi de yanımızda götürelim ama.

Laptev eve döndükten sonra karısını ağır bir sinir krizi geçirirken buldu. Fyodor'un başına gelenler onu sarsmıştı. Hiçbir şekilde sakinleşemiyordu. Ağlamıyordu ancak yüzü oldukça solmuştu. Yatakta kendini oradan oraya savuruyor, soğuk parmaklarıyla battaniyeyi, yastığı, kocasının elini sıkı sıkı tutuyordu. Gözleri büyümüştü, korku doluydu.

– Beni bırakma, bırakma, –dedi kocasına.– Neden Tanrı'ya dua etmeyi bıraktım söylesene Alyoşa. İnancım nerede kaldı benim? Ah, neden önümde dinden bahsettiniz ki? Sen ve arkadaşların aklımı karıştırdınız. Artık dua edemiyorum.

Karısının alnına kompres yaptı, ellerini ısıttı, içmesi için çay getirdi. Yulia ise korku içinde kocasına sokulmuştu.

Sabaha karşı yorgun düşüp uykuya daldı. Laptev ise yanına oturup elinden tutuyordu. Böyle uyuyabilmesi imkânsızdı. Bu yüzden kendini tüm gün bitkin, sersemlemiş hissetti. Hiçbir şey düşünemiyor, odalarda umarsızca dolaşıyordu.

XVI

Doktorlar Fyodor'un ruhsal bir bozukluk geçirdiğini söylediler. Laptev, Pyatnitskaya'daki evde neler döndüğünü bilmiyordu. Ne yaşlı adamın ne de Fyodor'un artık uğradığı karanlık ambar ise bir mezar odası izlenimi uyandırıyordu onda. Karısı ona her gün hem ambarı hem de Pyatnitskaya'daki evlerini ziyaret etmesi gerektiğini söylediğinde, Laptev ya susuyor ya da yaşattıklarından dolayı babasını affedemeyeceği o çocukluk günlerinden, tiksinti uyandıran Pyatnitskaya'daki evlerinden, ambardan ve daha pek çok şeyden öfkeyle bahsetmeye başlıyordu.

Bir pazar sabahı Yulia tek başına Pyatnitskaya'daki eve uğradı. Bir zamanlar eve ilk gelişinin üzerine ayin düzenledikleri o salonda buldu yaşlı Fyodor Stepanıç'ı. Yelken bezinden ceketi ve ayağında ayakkabılarıyla, boynunda kravat olmaksızın kıpırdamadan koltukta oturuyor, görmeyen gözlerini kırpıp duruyordu.

Yaşlı adama yaklaşarak:

– Benim, gelininiz, –dedi Yulia.– Sizi ziyarete geldim.

Heyecanlanan adam ağır ağır soluk almaya başladı. Yaşlı adamın mutsuz ve yalnız halinden derinden etkilenen Yulia babasının elini öptü. Fyodor Stepanıç gelininin yüzünü ve başını elleriyle yokladıktan sonra sanki o olduğuna inanmış gibi istavroz çıkarıp kutsadı.

– Sağ ol evladım, sağ ol, –dedi.– Bak işte gözlerimi kaybettim, hiçbir şey göremiyorum. Pencereyi ve ışığı birazcık görebiliyorum ama insanları ve nesneleri seçemiyorum. Evet, kör oluyorum, Fyodor da hastalandı. Ev sahibinin gözleri olmadan şimdi işler daha da kötüleşecek. Bir düzensizlik çıksa hesap soracak kimse yok, millet yakında şımarmaya başlayacak. Fyodor neden hastalandı ki? Üşüttü mü yoksa? Ben bir kere bile hastalanmadım, tedavi olmadım. Hiç doktor tanımam.

Yaşlı adam her zaman yaptığı gibi yine böbürlenmeye başladı. Bu arada hizmetçi kadın salondaki masayı apar topar kurarak atıştıracak bir şeyler ve şarap şişeleri getirdi. Yaklaşık on tane şişe koymuştu. Şişelerden biri Eyfel Kulesi şeklindeydi. Haşlanmış pirinç ve balık kokularının yükseldiği sıcak çöreklerden servis ettiler.

– Saygıdeğer konuğumdan bir parça tatmasını rica ediyorum, –dedi yaşlı adam.

Yulia kayınpederinin koluna girerek masaya yanaştırdı, bir bardak votka doldurdu.

– Yarın da sizi ziyarete geleceğim, –dedi.– Yanımda torunlarınız Saşa ve Lida'yı da getiririm. Halinize üzülüp size sevgi göstereceklerdir.

– Lüzumu yok, getirmeyin. Gayrimeşru çocuk onlar.

– Neden gayrimeşru olsunlar? Anne babaları evliydi.

– Benim rızam olmadan evlendiler. Onları kutsamadığım için tanımak da istemiyorum. Tanrı yardımcıları olsun.

– Tuhaf konuşuyorsunuz Fyodor Stepanıç, –dedi Yulia iç çekerek.

– İncil "Çocuklar anne babalarına saygı göstermeli, onlardan korkmalıdır," der.

– Öyle bir şey yok. İncil'de düşmanlarımızı dahi bağışlamamız gerektiği söylenir.

– Bizim işte bağışlamak mümkün değil. Herkesi bağışlayacak olursan üç yıl sonra iflas bayrağını çekersin.

– Ama suçlu olsa dahi bir insanı bağışlamak, ona sevgi dolu, dostça sözler söylemek işinizden ve zenginliğinizden daha yüce bir duygudur.

Yulia kayınpederini yumuşatmak, onda merhamet duygusu uyandırmak, yaptıklarından ötürü pişmanlık duymasını sağlamak istiyordu, ancak yetişkinlerin çocukları dinledikleri gibi yaşlı adam da gelininin söylediği her şeyi sadece tepeden bakarak dinliyordu.

– Fyodor Stepanıç, –dedi Yulia tereddüt etmeden.– Artık yaşlısınız, Tanrı sizi yakında yanına çağıracak. Onun katına vardığınızda size nasıl ticaret yaptığınızı ya da işlerinizin iyi gidip gitmediğini sormayacak; aksine insanlara karşı merhametli davranıp davranmadığınızı, misal hizmetçiniz ya da tezgâhtarlarınız gibi sizden daha güçsüz olanlara acımasızlık edip etmediğinizi soracak.

Yaşlı adam kendinden emin:

– Hizmetim altında olanlara her daim hayırsever davrandım. Bunun için adıma sonsuza kadar Tanrı'ya dua etmeleri lazım, –dedi. Ancak Yulia'nın içten ses tonundan etkilendiği ve onu memnun etmek istediği için:

– Pekâlâ, yarın torunlarımı getirebilirsiniz. Çocuklara hediye alınması için emir vereceğim, –diye ekledi.

Yaşlı adamın üstü başı dağınıktı. Göğsüne ve dizlerinin üzerine puro külleri dökülmüştü. Belli ki kimse ne çizmelerini ne de üstünü başını temizliyordu. Çöreklerin içindeki pirinç yeteri kadar haşlanmamıştı. Masa örtüsü sabun kokuyordu. Hizmetçi kadın ayaklarını yere vura vura yürüyordu. Hem kayınpederi hem de Pyatnitskaya'daki bu evin her yanı ihmal edilmiş bir haldeydi. Bu durumu hisseden Yulia kendisi ve kocası adına utanç duydu.

– Yarın ilk iş sizi ziyarete geleceğim, –dedi.

Odaları dolaşarak yaşlı adamın yatak odasının toplanmasını ve kandilin yakılmasını emretti. Fyodor odasında oturmuş, önünde açık duran kitaba okumadan bakıyordu. Onunla da biraz konuştuktan sonra odasının toplanmasını emretti, daha sonra aşağı kattaki tezgâhtarların yanına indi. Tezgâhtarların öğle yemeği yedikleri odanın ortasında tavanın çökmesini engellemek için dikilmiş boyasız bir direk bulunuyordu. Odaların tavanları alçaktı, duvarlar ucuz duvar kâğıtlarıyla kaplanmıştı, her yana yanık kömür ve yemek kokuları sinmişti. Tatil günü olması vesilesiyle tüm tezgâhtarlar evdeydi. Öğle yemeğini

bekleyerek yataklarında oturuyorlardı. Yulia içeri girince hepsi yerlerinden fırladı, sorularına ürkek ürkek cevaplar verdiler. Genç kadına mahkûmlar gibi kaşlarını çatarak bakıyorlardı.

– Aman Tanrım, ne berbat bir yer! –dedi Yulia ellerini birbirine çarparak.– Nasıl sığıyorsunuz buraya?

– Sıkış tıkışız ama mağdur değiliz, –dedi Makeiçev.– Yaptığınız birçok şeyden ötürü size minnettarız, dualarımızı merhametli Tanrı'ya takdim edeceğiz.

– Yaşamla uyum sağlamak kişinin kibriyle alakalı bir durumdur, –dedi Poçatkin.

Poçatkin'in söylediklerini Yulia'nın anlamadığını fark eden Makeiçev acele acele açıklamaya çalıştı:

– Biz küçük insanlar mevkiimize göre yaşamak zorundayız.

Yulia çırakların kaldığı odayla mutfağı gözden geçirdi. Ev işlerini yürüten kadınla tanıştı. Gördüklerinden hiç hoşnut kalmamıştı.

Eve dönünce kocasına:

– Mümkün olan en kısa sürede Pyatnitskaya'ya taşınıp orada yaşamaya başlamamız lazım. Sen de bundan sonra her gün ambara gideceksin, –dedi.

Az sonra her ikisi de çalışma odasında konuşmadan yan yana oturuyordu. Laptev'in içi bunalıyor; ne Pyatnitskaya'ya ne de ambara gitmek istiyordu. Ancak karısının ne düşündüğünü tahmin edebiliyordu ve ona karşı koyacak gücü yoktu. Karısının yanağını okşadıktan sonra şunları söyledi:

– Sanki yaşamımız artık sona ermiş de önümüzde gri renkli, yeni bir yarım hayat başlıyormuş gibi bir his var içimde. Kardeşim Fyodor'un ümitsiz bir şekilde hastalığa yakalandığını öğrendiğimde ağlamaya başladım. Çocukluğumuzu ve gençliğimizi beraber geçirmiştik. O zamanlar onu tüm yüreğimle seviyordum. Başımıza gelen bu felaket yüzünden

onu kaybedersek geçmişimden tamamen kopacakmışım gibi geliyor. Şimdi sen Pyatnitskaya'ya, o hapishaneye taşınmamız gerektiğini söylediğinde bundan sonra bir geleceğim de yokmuş gibi geliyor.

Ayağa kalkarak pencereye doğru yanaştı.

– Bununla birlikte, mutluluk hakkındaki düşüncelerimle vedalaşmam gerekiyor, –dedi sokağı izlerken.– Mutluluk diye bir şey yok. Benim için hiç var olmadı ve muhtemelen genelde de yok. Lakin hayatımda sadece bir kez mutlu oldum. O da gece vakti senin şemsiyenin altında oturduğum zamandı. Ablam Nina'nın evinde unuttuğun şemsiyeyi hatırlıyor musun? –diye sordu karısına dönerek.– O zamanlar sana âşıktım. Gece boyu o şemsiyenin altında oturduğumu ve çok mutlu bir an yaşadığımı anımsıyorum.

Çalışma odasındaki kitap raflarının yanında, Laptev'in şemsiye de dahil türlü türlü gereksiz eşyayı sakladığı bronz kaplamalı maun ağacından bir şifoniyer duruyordu. Şemsiyeye uzanıp karısına uzattı.

– İşte burada.

Yulia bir dakika boyunca şemsiyeye baktı. Kendi şemsiyesi olduğunu tanıyınca kederle gülümsedi.

– Hatırlıyorum, –dedi.– Bana ilanı aşk ettiğinde elinde bunu tutuyordun.

Laptev'in gitmeye hazırlandığını fark edince:

– Eğer mümkünse biraz erken dön eve lütfen. Sen olmayınca canım sıkılıyor.

Daha sonra odasına çıkıp şemsiyeye uzun uzun baktı.

XVII

Ambarda işlerin karmaşıklığına ve iş miktarının çokluğuna rağmen muhasebeci yoktu. Kasiyerin tuttuğu defterden de hiçbir şey anlaşılmıyordu. Tezgâhtarların siyaset ve din hakkında sohbet ettikleri mümessiller, Almanlar ve İngilizler her gün uğruyordu ambara. Uğrayanlar arasın-

da yazıhanede yabancı dildeki yazışmaları yürüten, içki içmekten harap düşmüş, hastalıklı, zavallı bir ifadesi olan soylu bir adam da bulunuyordu. Tezgâhtarlar ona "tıfıl" adını takmışlardı ve çayına sürekli tuz katarak içirirlerdi. Tüm bu ticaretin nasıl yürüdüğü Laptev için büyük bir acayiplikti.

Ambara her gün uğrayarak yeni kurallar getirmeye çabalıyordu. Çıraklara dayak atılmasını ve müşterilerle alay edilmesini yasaklamıştı. Tezgâhtarlar kusurlu, işe yaramaz ürünleri yeni ve son moda diyerek taşrada bir yere güle oynaya gönderdiklerinde çılgına dönüyordu. Şimdi ambarın en mühim kişisi konumundaydı, ancak sermayesinin ne kadar büyük olduğundan, işlerin yolunda gidip gitmediğinden, kıdemli tezgâhtarların ne kadar maaş aldıklarından vb. yine eskisi gibi haberi yoktu. Poçatkin ve Makeiçev onu genç ve deneyimsiz olarak gördüklerinden birçok şeyi Laptev'den gizliyorlar, her akşam gözleri görmeyen babasıyla bir şeyler hakkında gizli gizli fısıldaşıyorlardı.

Haziran ayının başlarında Laptev ile Poçatkin kahvaltı etmek ve o esnada işler hakkında konuşmak üzere Bubnovski Lokantası'na gittiler. Poçatkin uzun zamandır Laptev'lerin hizmeti altında çalışıyordu. Henüz sekiz yaşındayken girmişti yanlarına. Kendi içlerinden biri olarak görüldüğü için ona tamamen güveniyorlardı. Ambardan çıkarken kasadaki tüm hasılatı toplayıp ceplerine doldursa bile bu durum hiç şüphe uyandırmazdı. Hem ambarda hem de evde başı çekiyordu. Üstelik yaşlı adamın yerine kilise mütevellisi olarak görev de üstlenmişti. Emri altındaki tezgâhtarlara ve çıraklara acımasızca davrandığı için Malyuta Skuratov* adını takmışlardı ona.

İçeri girdiklerinde garsona işaret ederek:

---

* Korkunç İvan döneminde kurulmuş olan, çarlara bağlı Opriçnina'nın (gizli polis teşkilatı) başındaki liderlerden biri. (ç.n.)

– Kardeş, bize mucize sudan yarım şişe, tatsızlardan da yirmi dört tane versene, –dedi.

Kısa bir süre sonra garson tepsinin üzerine yarım şişe votka ve çeşitli atıştırmalıkların bulunduğu birkaç tabak getirdi.

– Hah, dostum, –dedi Poçatkin.– Bize bir de yanında patates püresiyle iftira atanın, kara çalanın en mahirinden bir porsiyon getiriver.

Hiçbir şey anlamayan garsonun kafası karışmıştı. Bir şeyler söylemek istedi, ancak Poçatkin gencin yüzüne sert sert bakarak:

– Başka! –dedi.

Garson gergin gergin düşünmeye başladı, daha sonra arkadaşlarına danışmaya gitti ve sonunda ne istediğini yine de tahmin ederek bir porsiyon dil getirdi. İkişer kadeh dikip yemeklerden atıştırdıktan sonra Laptev:

– Söyler misiniz İvan Vasilıç, son yıllarda işlerimizde bir düşüş olduğu doğru mu?

– Asla.

– Önceden ne kadar hasılat elde ediyorduk, şu an ne kadar kazanıyoruz ve servetimiz ne kadar büyük, bana samimi ve açık bir şekilde söyler misiniz? Karanlıkta yolumuza devam edemeyiz. Yakın zaman önce ambarda hesap sayımı yapıldı ama bağışlayın, ben bu hesaba güvenmiyorum. Benden bir şeyleri gizlemeyi ve gerçekleri yalnızca babama anlatmayı gerekli buluyorsunuz. Çalışmaya başladığınız ilk yıllardan beri bu yolu izlemeye alışmışsınız. Artık yapmadan duramıyorsunuz. Neden buna ihtiyaç duyuyorsunuz? Bu yüzden sizden rica ediyorum, bana karşı dürüst olun. İşlerimiz ne durumda?

Poçatkin biraz düşündükten sonra:

– Her şey kredi dalgalanmasına göre değişiyor, –diye cevap verdi.

– Kredi dalgalanmasından kastınız nedir?

Poçatkin açıklamaya başladıysa da Laptev söylenenlerin hiçbirini anlamadı, Makeiçev'i çağırması için birini gönderdi. Kısa süre içinde masada beliren Makeiçev bir şeyler atıştırdı, sofra duasını da yaptıktan sonra güvenilir, kalın bariton sesiyle ilk olarak tezgâhtarların gece gündüz velinimetleri adına Tanrı'ya dua etmekle yükümlü olduklarından bahsetmeye başladı.

– Mükemmel, yalnız kendimi sizin velinimetiniz saymadığımı söylememe müsaade edin, –dedi Laptev.

– Her insan kim olduğunu hatırlamalı ve mevkiinin farkında olmalıdır. Tanrı'nın merhameti sayesinde siz bizim babamız ve velinimetimizsiniz. Biz ise sizin köleniziz.

– Bu sözlerine bir son ver artık, bıktım! –diye sinirlendi Laptev.– Şimdi lütfen siz benim velinimetim olun da işlerimiz ne durumda bana açıklayın. Beni çocuk yerine koymayın yoksa yarın tez vakit ambarı kapattırırım. Babam kör oldu, kardeşim tımarhanede yatıyor, yeğenlerimin de yaşları küçük. Bu işten nefret ediyorum. Her şeyi seve seve bırakıp giderdim ama yerime geçecek kimse yok. Bunu siz de biliyorsunuz. Bu yüzden şu tutturduğunuz yolu bırakın artık, Tanrı aşkına!

Ambara hesapları kontrol etmeye gittiler. Daha sonra yaşlı babasının da yardımıyla evde tekrar hesap yaptılar. Fyodor Stepanıç ticaret sırlarını oğluna öğretirken öyle bir ses tonuyla konuşuyordu ki sanki ticaret değil de büyücülük işi yapıyormuş gibiydi. Sonunda hasılatın her yıl yaklaşık olarak yüzde on civarında arttığı, sadece paraları ve değerli evrakı sayarsak Laptev'lerin servetinin altı milyon rubleye denk geldiği ortaya çıktı.

Hesap işleri bittikten sonra gece saat birde Laptev temiz hava solumak için dışarı çıktı. Kendini hâlâ rakamların büyüsü altında hissediyordu. Sessiz bir geceydi, ay parıldıyordu, boğucu bir hava vardı. Moskova nehrinin

kenarındaki evlerin beyaz duvarları, kilitli ağır kapıların manzarası, sükûnet ve siyah gölgeler sanki bir kalenin görüntüsünü andırıyordu. Eksik olan tek şey eli silahlı bir gözcüydü. Laptev küçük bahçeye yürüyerek sınırı komşu avludan ayıran çitin önündeki bir bankın üzerine oturdu. Karşı tarafında da küçük bir bahçe bulunuyordu. Kuşkirazı çiçek açmıştı. Laptev bu kuşkirazı ağacının çocukluk zamanlarında da yine böyle dallı budaklı ve bu boyda olduğunu anımsadı. O zamandan beri ağaç hiç değişmemişti. Bahçenin ve avlunun her köşesi ona uzakta kalan geçmişini hatırlatıyordu. Çocukluğunda da şimdi olduğu gibi seyrek ağaçların arasından ay ışığının yıkadığı avluyu görebiliyordu. Gölgeler de aynı şekilde gizemli ve güçlü görünüyordu. Yine avlunun ortasında siyah bir köpek yatardı, tezgâhtarların pencereleri sonuna kadar açık olurdu. Tüm bunlar neşesiz birer anıydı.

Yandaki avlunun çitlerinin arkasından hafif adım sesleri duyuldu.

Bir erkek sesi çitin hemen ardından:

– Canım benim, canım... –diye fısıldadı. Laptev adamın nefes alıp verişini dahi duyabiliyordu.

İki sevgili öpüşmeye başladılar. Laptev, sahip oldukları milyonların ve sevmediği ticaret işinin hayatını altüst edeceğine ve onu tam bir köleye dönüştüreceğine emindi. İçinde bulunduğu duruma yavaş yavaş alışacağını, şirketlerinin başındaki görevine yavaş yavaş yürümekte olduğunu, aptallaşmaya başlayacağını, yaşlanacağını ve ortalama insanların yaptığı gibi dermansız, ekşimiş bir halde, etrafındakilere keder salarak nihayetinde ölüp gideceğini düşündü. Lakin milyonları, işlerini bir kenara atarak çocukluğundan beri nefret ettiği bu küçük bahçeden ve avludan çekip gitmesine engel olan şey neydi?

Çitin ardındaki fısıldaşmalar ve öpücük sesleri Laptev'i rahatsız etmişti. Avlunun ortasına doğru yürüyerek göm-

leğinin göğüs kısmındaki düğmeleri çözdü, aya baktı. Her an avlu kapısının açılmasını buyurarak dışarı çıkacak ve bir daha buraya hiç dönmeyecekmiş gibi hissediyordu. Özgürlüğü önceden tadış hissiyle kalbi tatlı tatlı sızladı. Sevinç içinde bir kahkaha attı ve hayatın ne kadar mucizevi, şiirsel, hatta kutsal olabileceğini düşledi.

Ancak yerinde dikiliyor, bir yere kıpırdamıyor, kendi kendine "Beni burada tutan daha ne var ki?" diye soruyordu. Hem kendine hem de özgür ve mutlu olabileceği kırlara, ormanlara koşmak yerine taşların üzerinde yuvarlanan bu siyah köpeğe kızıyordu. İkisinin de bu avludan çıkıp gitmesine engel olan tek bir şey vardı: Esarete ve köleliğe olan alışkanlık...

Ertesi gün öğle vakti karısının yanına gitti. Sıkılmamak için Yartsev'i de davet etmişti. Yulia Sergeyevna Butovo'daki yazlıklarında kalıyordu. Laptev beş gündür yanına uğramamıştı. İstasyona geldikten sonra bir at arabasına bindiler. Yartsev yol boyunca şarkı söyleyerek muazzam havanın tadını çıkarıyordu. Yazlık ev istasyona yakın büyük bir parkın içindeydi. Avlunun giriş kapısından yaklaşık yirmi adım uzaklıkta, anayolun başladığı yerde Yulia Sergeyevna, yaşlı ve büyük bir kavağın altında oturmuş, misafirlerini beklemekteydi. Üzerinde dantellerle süslenmiş, açık krem renginde hafif, zarif bir elbise vardı. Elinde ise o eski tanıdık şemsiyeyi tutuyordu. Yartsev, Yulia ile selamlaşarak Saşa ve Lida'nın seslerinin yükseldiği yazlığa doğru geçti. Laptev ise işler hakkında konuşmak için karısının yanına oturdu.

Yulia kocasının elini bırakmadan:

– Bunca zaman niye uğramadın? –diye sordu.– Günler boyu burada oturup gelecek misin gelmeyecek misin diye baktım durdum. Sen yokken canım sıkılıyor!

Ayağa kalktı, elini kocasının saçlarının arasında gezdirdi. Yüzünü, omuzlarını, şapkasını ilgiyle izledi.

– Seni sevdiğimi biliyorsun, –dedi. Yüzü kızarmıştı.– Benim için kıymetlisin. Bak işte geldin, seni karşımda görüyorum, neden bilinmez ama mutlu oldum. Neyse, hadi biraz sohbet edelim. Bana bir şeyler anlat.

Yulia onu sevdiğini açıklamıştı ancak Laptev karısıyla on yıldır evliymiş gibi hissediyordu. Bir yandan da canı kahvaltı etmek istiyordu. Yulia kollarını kocasının boynuna dolamıştı, elbisesinin ipek kumaşı yanağını gıdıklıyordu. Dikkatle karısının elini geriye itti, ayağa kalktı, tek bir söz söylemeden yazlığa doğru yürümeye başladı. Karşıdan yeğenleri koşarak ona doğru geliyorlardı.

"Ne kadar da büyüdüler!" –diye düşündü Laptev.– "Son üç yıl içinde ne kadar değişiklik oldu... Belki de bir on üç, bir otuz yıl daha yaşayacağız... Bizi gelecekte daha neler bekliyor! Yaşayıp göreceğiz."

Boynuna asılan yeğenleri Saşa ve Lida'ya sarılarak:

– Dedenizin selamı var, –dedi.– Fyodor dayınız yakında vefat edecek. Kostya dayınız Amerika'dan mektup göndermişti, size selam söylüyor. Sergide canı sıkıldığı için kısa zaman içerisinde geri dönecekmiş. Alyoşa dayınızın da canı bir şeyler yemek istiyormuş.

Daha sonra verandada oturarak anayol boyunca yazlığa doğru yürüyen karısının sessiz adım atışlarını izledi. Yulia'nın aklı birtakım düşüncelerle doluydu. Yüzünde hüzünlü, cezbedici bir ifade vardı, gözlerinde biriken yaşlar parıldıyordu. Yolda yürüyen kişi artık o eski zayıf, narin ve soluk yüzlü genç kız değil; yetişkin, güzel ve güçlü bir kadındı. Yartsev'in karısına doğru karşıdan nasıl hayran hayran baktığını da fark etti Laptev. Karısının bu yeni, sevimli ifadesi Yartsev'in yüzüne yansımıştı. Onun yüzünde de hüzünlü ve keyifli bir ifade okunuyordu. Sanki Yartsev, Yulia'yı hayatında ilk defa görüyormuş gibiydi. Verandada kahvaltı ettikleri esnada da dostu neşeyle, utangaç utangaç gülüm-

süyor, sürekli Yulia'ya, onun o güzel boynuna bakıyordu. Laptev istençsiz bir şekilde dostunu izliyor, daha belki de bir on üç, bir otuz yıl daha yaşayacaklarını düşünüyordu... Bu süre içerisinde neler deneyimleyeceklerdi? Gelecekte onları neler bekliyordu?

Ve şöyle düşündü:

"Yaşayıp göreceğiz."